

LËNDA: Module të specializuara

Moduli 1: E drejtë e mjedisit

Programi mësimor i lëndës E DREJTË E MJEDISIT 2026–2027

**(Për vitin e parë të Formimit Fillestar
për kandidatët për magjistratë dhe avokat shteti)**

Pedagogu titullar: Elvana Çiçolli

1. Kuadri i përgjithshëm

1.1 Përshkrimi i kursit

Legjislacioni shqiptar ka pësuar ndryshime të qenësishme në fushën e mjedisit, si në aspektin administrativ, ashtu dhe në atë penal, sidomos për shkak të nevojës së qasjes së legjislacionit të brendshëm me atë të Bashkimit Evropian. Ndërhyrje domethënëse ligjore janë bërë në Kodin Penal në fuqi, lidhur me veprat penale kundër mjedisit, me qëllim harmonizimin e tij me Direktivën 2008/99/CE. Kjo ndërhyrje është përcaktuar, mbi të gjitha, edhe nga ndërgjegjësimi në rritje i opinionit publik për seriozitetin e fenomeneve të ndotjes së mjedisit.

Një pyetje që ne do të përpiqemi t'i përgjigjemi është se pse është e nevojshme që e drejta penale të merret me sektorin e mjedisit. Pa dyshim, ndërgjegjësimi i përhapur për dëmtimin ekstrem të burimeve natyrore dhe zhdukjen e tyre progresive, e konsideruar dikur e pakufizuar, ka nxjerrë në pah nevojën për mbrojtje më të madhe dhe më të thellë të mjedisit dhe nevojën për të zëvendësuar mjetet administrative në mbrojtje të tij, me ndërhyrjen *extrema ratio* të parashikuar nga rendi juridik, pra, nga ligji penal.

Në këtë kuptim, është e domosdoshme që magjistratët, gjyqtarë dhe prokurorë, të marrin njohuri më të thella në fushën e të drejtës së mjedisit, që do të shërbejnë për zgjidhjen praktike të çështjeve, që do të kenë objekt, si konflikte me natyrë administrative dhe civile, por dhe veprat penale në këtë fushë. Në vijim të kësaj ideje, kjo lëndë do të shihet e organizuar dhe e bashkërenduar në raport me të drejtën administrative, private dhe atë penale. Gjithashtu, në fushën penale do të trajtohen çështje sfiduese që lidhen me kalimin nga mbrojtja kryesisht administrative e mjedisit në atë me natyrë penale, përgjegjësinë e personave juridikë në këtë fushë, elementet thelbësore të figurave të veprave penale duke pasur në fokus veprimtarinë e kriminalitetit të organizuar në sektorin mjedisor.

1.2. Objektivat kryesore të kursit

Objektivi kryesor i kursit në fushën penale: dhënia studentëve e njohurive të plota mbi tematikat e të drejtës penale në fushën mjedisore, në lidhje me temat e përgjithshme dhe të veçanta të figurave të veprave penale në këtë fushë. Kandidati për magjistrat duhet të jetë në gjendje që, në mënyrë të pavarur dhe brenda një kohe të arsyeshme, të analizojë faktet dhe rrethanat e një rasti konkret në raport me ligjin e aplikueshëm, me qëllim të zgjidhjes dhe argumentimit të zgjidhjes së çështjes praktike. Kandidati duhet të jetë i aftë që të hartojë një akt procedural të strukturuar mirë dhe të argumentuar logjikisht e ligjërish në një çështje penale me karakter mjedisor.

Ky objektivi është zbërthyer më poshtë në objektiva të detajuara mësimore, të cilat përcaktojnë temat që do të trajtohen në lëndën përkatëse, metodologjinë e mësimdhënies, ngarkesën e kandidatit për magjistrat (ngarkesa e studimit) dhe ngarkesën e pedagogut (ngarkesa mësimore).

1.3 Ndërthurja me kurse të tjera

Lënda “*E drejta mjedisore dhe mekanizmat e zbatimit ligjor për mbrojtjen e mjedisit*” kryqëzohet me disa kurse të tjera të vitit të parë të formimit fillestar në Shkollën e Magjistraturës.

Me lëndën “**E drejta evropiane**” do të bëhet një kryqëzim për sa i përket harmonizimit të legjislacionit të brendshëm penal me të drejtën komunitare në lidhje me veprat penale kundër mjedisit dhe ndryshimet, që duhet të pësojë legjislacioni i brendshëm për të qenë plotësisht i harmonizuar me atë evropian, të shoqëruara me detyra për punën e pavarur të kandidatëve për magjistratë.

Me lëndën “**E drejta penale**” do të bëhet një kryqëzim lidhur me mënyrën e ndërtimit të dispozitave ligjore që parashikojnë veprat penale kundër mjedisit, rastet kur janë vepra penale rreziku ose vepra penale materiale, figurat e veçanta të veprave penale kundër mjedisit, përgjegjësinë penale të personave juridikë në këtë fushë, si dhe veprat penale mjedisore të kryera nga organizatat kriminale dhe nën ndikimin e akteve korruptive.

Me lëndën “**E Drejta e Bashkimit Europian**”, në temat që lidhen me: jurisprudencën e Gjykatës së Drejtësisë të Bashkimit Europian (GJDBE) për çështjet mjedisore, dhe përafrimin e legjislacionit mjedisor shqiptar me *acquis* e Bashkimit Europian dhe zbatimin e tij.

Me lëndën “**E Drejta Administrative**”, në temat që lidhen me procedurat administrative që kanë të bëjnë me mjedisin, përfshirë të drejtën e publikut për të marrë prej institucioneve informacion për çështjet e mjedisit dhe të drejtën e publikut për t’u bërë pjesë e vendimmarrjes prej institucioneve për çështjet që ndikojnë në mjedis.

Me lëndën “**Të Drejtat e Njeriut**” në temat që lidhen me të drejtën për një proces të rregullt ligjor, përfshirë të drejtën e ankimit në gjykatë për çështjet mjedisore dhe procesin e rregullt ligjor në kuptimin e nenit 42 dhe nenit 131/f të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

2. Kursi

2.1 Objektivat mësimore

Objektivat mësimore të kombinuara me kompetencat dhe aftësitë, që duhet të ketë kandidati pjesëmarrës në trajnimin fillestar. Për të arritur objektivin kryesor (shih 1.2 Objektivi kryesor i kursit), lënda synon të arrijë objektivat konkrete të të nxënit, që janë renditur në Aneksin 1, bashkëlidhur këtij programi.

Kandidati, përmes pjesëmarrjes në leksione, diskutime në grup kushtuar analizës së rasteve dhe ushtrimeve praktike, do të marrë njohuri të plota të evoluimit normativ të së drejtës penale mjedisore, të normativës së BE, të parimeve në fuqi dhe çështjet kryesore të trajtuara në Kodin Penal dhe në legjislacionin e veçantë.

Njohuritë e marra gjatë kursit do t’i mundësojnë kandidatit të zgjerojë dhe plotësojë njohuritë e tij në fushën administrative, civile dhe penale, duke i mundësuar të kuptojë në mënyrë të pavarur ndryshimet ligjore dhe udhëzimet e reja doktrinale dhe jurisprudenciale në lidhje me veprat penale kundër mjedisit. Për më tepër, përmes pjesëmarrjes në ushtrime praktike, kandidati do të forcojë aftësinë e tij/saj për të përdorur njohuritë e fituara për trajtimin dhe zgjidhjen e rasteve praktike në fushën e së drejtës penale mjedisore.

Në mënyrë skematike, objektivat mësimore synojnë të trajnojnë kandidatët për magjistratë në drejtimitet e dhëna sipas strukturës, si më poshtë:

1. Kuptimi - trajnimi në mënyrën e të kuptuarit. Pjesëmarrësi është në gjendje të kuptojë, shpjegojë, identifikojë, klasifikojë dhe diskutojë konceptet, parimet dhe institutet kryesore të së drejtës së mjedisit që nevojiten për të krijuar bindje të brendshme në zgjidhjen e konflikteve me natyrë administrative, civile ose penale në këtë fushë.

2. Zbatimi – trajnim mbi zbatimin

Pjesëmarrësi aftësohet që të përdorë njohuritë teorike mbi konceptet, parimet dhe institutet kryesore të së drejtës së mjedisit në situata faktike. Në fund të kursit, ai është në gjendje të:

- të interpretojë konceptet, parimet dhe institutet kryesore të së drejtës së mjedisit bazuar në faktet e një rasti praktik;
- organizojë dhe planifikojë hapat që do të ndërmerren për zgjidhjen e një konflikti bazuar në njohuritë teorike dhe faktet e çështjes;
- debatojë dhe respektojë mendimet e ndryshme të kolegëve, punojë dhe funksionojë në grup.

Sa i përket të drejtës penale, kandidati, nëpërmjet të kuptuarit të metodës së saktë ligjore dhe të mjeteve të dobishme për të kuptuar aspektet specifike dhe kryesisht teknike të lëndës, do të jetë në gjendje të interpretojë figurat e veprave penale kundër mjedisit nën dritën e instituteve të pjesës së përgjithshme të së drejtës penale dhe parimeve në fuqitë kësaj dege të së drejtës penale, duke qenë

në gjendje të realizojë kualifikime ligjore të sakta mbi rastet konkrete dhe të argumentojë drejt zgjidhjen e tyre brenda normave të aplikueshme.

3. Analiza – trajnim mbi analizën dhe sintezën

Kandidati për magjistrat aftësohet që të identifikojë faktet përkatëse dhe të analizojë kuadrin ligjor si dhe të formojë një opinion bazuar në të gjitha të dhënat përkatëse. Në fund të kursit, ai/ajo është në gjendje të:

- të identifikojë dhe të përzgjedhë detajet përkatëse për pasqyrimin e saktë të fakteve të një rasti konkret;
- të përcaktojë kuadrin ligjor të nevojshëm për zgjidhjen e një konflikti në fushën e së drejtës së mjedisit;
- të përcaktojë/regjistrojë faktet përkatëse dhe të zbatojë ligjin për këto fakte, duke marrë parasysh rrethanat në rastin konkret;
- të analizojë kontekstin social dhe ndikimin e tij në zgjidhjen e konflikteve.

Për të drejtën penale, kandidati, nëpërmjet përdorimit të metodave korrekte të studimit dhe kërkimit të përvetësuar gjatë kursit, do të jetë në gjendje të mbledhë të dhëna dhe materiale për të analizuar veprat penale si dhe udhëzimet gjyqësore dhe doktrino-re në lidhje me çështjet penale mjedisore dhe perspektivat e zhvillimeve të tyre në të ardhmen. Kandidati, pra, do të ketë fituar - edhe nëpërmjet ushtrimeve të ndryshëm të planifikuar - aftësinë për të vlerësuar në mënyrë të pavarur të dhëna dhe materiale të tilla dhe për të formuluar gjykimin e tij kritik mbi zbatimin e instituteve themelore të ligjit penal në lidhje me veprat penale kundër mjedisit dhe rasteve praktike të lidhura me to, duke qenë në gjendje të japë zgjidhje konkrete për problemet juridiko-penale të paraqitura.

4. Vlerësimi/krijimi – aftësia për të përpiluar arsyetimin ligjor

Kandidati aftësohet që të shprehë qartë mendimin e tij në aktet, që do të përpilojë, në mënyrë të arsyetuar dhe të argumentuar. Në fund të kursit, ai/ajo është aftë të:

- të strukturojë në mënyrë logjike një akt procedural (kërkesë/vendim, etj.) në një çështje që lidhet me të drejtën e mjedisit;
- të arsyetojë me shkrim aktin që do të përpilojë, kërkesë e prokurorit, vendim gjyqësor;
- japë një zgjidhje ligjore të saktë dhe të arsyeshme në një çështje që lidhet me të drejtën e mjedisit;
- të formulojë shkurtimisht dhe në mënyrë përmbledhëse argumentet e përdorura në kërkesë ose vendim.

Në lidhje me fushën e së drejtës penale, kandidati, në fund të kursit, mbi bazën e njohurive të fituara lidhur me të drejtën penale mjedisore, parimet komunitare në këtë fushë, parimet e vendosura në ligjin penal dhe ligjin e posaçëm, do të jetë i aftë t'i zbatojë drejt ato në aktet e përpiluara prej tij. Mbi bazën e njohurive të fituara, kandidati për magjistrat, do të jetë në gjendje të bëjë cilësime të sakta ligjore për veprat penale të kryera kundër mjedisit, gjë e cila do mundësohet gjatë kursit nëpërmjet ushtrimeve dhe detyrave praktike. Qëllimi është që kandidatët të argumentojnë saktë, objektivisht dhe në mënyrë të pavarur e cilësore, zgjidhjet e tyre ligjore në këtë fushë të së drejtës.

5. Integriteti dhe etika profesionale në komunikim dhe sjellje

Në fund të kursit kandidati do të ketë përmirësuar zotërimin e gjuhës tekniko-juridike të shkencës së të drejtës penale me fokus të veçantë fjalorin tipik të çështjeve mjedisore, duke diskutuar për çështjet juridike që do t'i paraqiten për zgjidhje me saktësinë e duhur terminologjike. Nëpërmjet diversifikimit të llojeve të aktiviteteve të trajnimit të parashikuara gjatë kursit, kandidati do të jetë në gjendje t'i zbatojë këto aftësi komunikimi në praktikë në kontekste dhe forma të ndryshme, duke

fituar kështu aftësi të mëtjshme retorike dhe argumentuese, si dhe aftësinë për t'ia përshtatur termat e përdorur kontekstit dhe bashkëbiseduesit konkret.

Këto objektiva mësimore u mundësojnë magjistratëve përvetësimin e aftësive e mëposhtme:

Aftësia 1: Njohuri të thelluara procedurale/materiale, nga jurisprudenca vendase/evropiane.

- Të ketë njohuri të qarta dhe të thelluara teorike mbi konceptet, parimet dhe institutet kryesore në të drejtën mjedisore, të ndërthurura me aspektin praktik, duke evidentuar dallimet ndërmjet instituteve në fusha të ndryshme të së drejtës.
- Të njohë dhe vlerësojë në thellësi qëndrimet dhe interpretimet me vlerë doktrinale në praktikën gjyqësore brenda vendit dhe të ndjekë në mënyrë të përditësuar jurisprudencën evropiane të zbatueshme në kontekstin shqiptar (GJEDNJ, GJED etj.).
- Të identifikojë çështjet ligjore, që lindin në një situatë faktike, të përcaktojë bazën ligjore të saj dhe të identifikojë dhe të jetë i vetëdijshëm për qëllimet e ligjvënësit.

Aftësia 2: Aftësi në veprimet/hetimet paraprake dhe përgatitjen e seancës gjyqësore.

- Të studiojë dosjen/materialin për të përcaktuar natyrën e konfliktit/ngjarjes/çështjes, faktet kyçe, si dhe bazën ligjore përkatëse (ligji, praktika gjyqësore, doktrina, politikat penale);
- Të përcaktojë kontekstin shoqëror të çështjes.

Aftësia 3: Aftësimi në debatin gjyqësor.

- Të përmbledhë saktë dhe të bëjë pyetje për të kontrolluar kufijtë e të kuptuarit të çështjes, për të marrë informacionin e munguar ose të paqartë për fakte dhe këndvështrime të rëndësishme për gjykimin duke ndërtuar strategjinë e pyetjeve dhe ballafaqimeve për të sqaruar mospërputhjet.

Aftësia 4: Aftësia për të përgatitur akte dhe për të marrë vendime.

- Të vlerësojë juridiksionin dhe kompetencën në çështjet penale;
- Të përcaktojë dhe vlerësojë faktet thelbësore të çështjes, me ndikim në përgatitjen e akteve dhe në vendimmarrje, në lidhje me kontekstin shoqëror të çështjes;
- Të shprehet qartë dhe saktë, me një gjuhë të përshtatshme dhe të kuptueshme për palët;
- Të dëgjojë, të reagojë dhe të komentojë në mënyrë efektive dhe konstruktive për idetë e shprehura nga kolegët, brenda kohës së caktuar, duke propozuar ndryshimet që i sheh të nevojshme, të mbrojë me vendosmëri pikëpamjen e tij dhe, kur është e nevojshme, të heqë dorë prej saj;
- Të përcaktojë, debatojë dhe zbatojë të drejtën materiale, jurisprudencën dhe doktrinën në rastin konkret;
- Të analizojë provat, të arsyetojë saktë në lidhje me faktet që vërtetohen prej tyre dhe të dallojë qartë pretendimet/pikëpamjet e paraqitura nga palët nga faktet mbi të cilat bazohet vendimi;
- Të jetë në gjendje të përgatisë një kërkesë/vendim të strukturuar dhe të argumentuar qartë në bazë të konkluzioneve të arritura, lidhur me çështje faktike dhe juridike;
- Të tregojë qëndrim të paanshëm dhe me integritet dhe të ketë qëndrim profesional të pavarur për të përballuar presionet e çdo lloji;
- Të jetë në gjendje të marrë vendimin në çështjen konkrete, duke pasur parasysh efektin e tij shoqëror;
- Të jetë në gjendje për t'u familjarizuar shpejt me njohuritë ligjore dhe të analizojë se cilat rrethana të tjera mund të ndikojnë në vendim duke marrë gjithashtu parasysh politikat dhe ligjin;
- Të gjejë dhe zbatojë politikat përkatëse në një rast specifik.

Aftësia 5: Forcimi i ndërgjegjësimit social, integritetit dhe etikës profesionale të magjistratit.

- Të ketë sjellje etike profesionale dhe të shmangë konfliktin e interesit;
- Të jetë në gjendje të marrë një vendim për një çështje konkrete, duke marrë parasysh efektin e saj shoqëror.

Aftësia 6: Bashkëpunimi, transparenca dhe komunikimi.

- Të jetë transparent duke respektuar diversitetin, konfidencialitetin dhe parimet e mbrojtjes së të dhënave personale;
- Të komunikojë me kolegët në një gjuhë të qartë, të përshtatshme dhe të hapur, të dëgjojë mendimet e kundërta, të jetë mendjehapur dhe të reflektojë për kritikën.

2.2 Përmbajtja dhe plani i hollësishëm i kursit

Në vijim paraqiten në mënyrë të përmbledhur temat që do të trajtohen në lëndën përkatëse dhe modalitetet që lidhen me ngarkesën, metodologjinë, pedagogët, etj. Duke qenë se Shkolla e Magjistraturës është një institucion, që ka si mision formimin profesional të magjistratëve, kursi i së drejtës mjedisore do të fokusohet më shumë në aspektin e trajnimit praktik të magjistratit. Siç shihet nga përpilimi i objektivave mësimore më sipër, fokusi është në aftësitë praktike në nivelet, aplikimin, analizën, vlerësimin/krijimin e taksonomisë së Bloom-it. Prandaj, temat e përzgjedhura do të duhet t'i shërbejnë trajnimit në këto nivele. Modalitetet për përmbajtjen e lëndës dhe strukturën e saj janë si më poshtë.

2.3 Struktura dhe metodologjia

Ky seksion përmban tabelën e hollësishme të temave, që do të trajtohen çdo javë, duke u fokusuar fillimisht në kalendarin vjetor të temave përkatëse për vitin akademik 2023-2024, dhe duke vijuar me trajtimin e hollësishëm të përmbajtjes së çdo teme.

Nr.	Titulli i temës	Nr. i orëve
1	Kuadri ligjor dhe parimet e mbrojtjes mjedisore. Mbrojtja Mjedisore dhe të Drejtat e Njeriut: Fuqizimi i Gjyqtarëve Shqiptarë përmes Jurisprudencës së GJEDNJ-së.	2 orë
2	Konventa e Aarhus-it “Mbi të drejtën e publikut për të pasur informacion, për pjesëmarrje në vendimmarrjen mjedisore dhe për të adresuar çështje mjedisore” dhe të drejtat mjedisore.	2 orë
3	Integrimi i Shqipërisë në Bashkimin Evropian dhe ndikimet në mbrojtjen e mjedisit. Përafrimi i legjislacionit mjedisor me legjislacionin e Bashkimit Evropian dhe zbatimi i tij.	2 orë
4	Hyrje në kuadrin specifik mjedisor të BE-së.	2 orë
5	Sfidat në harmonizimin e legjislacionit të Shqipërisë me Kuadrin Ligjor të BE-së për Krimin Mjedisor (Direktiva 2008/99/EC dhe Versioni pas amendimit të pritshëm në të ardhmen).	2 orë
6	Dallimi mes elementëve përbërës të kundravajtjeve administrative dhe penale kundër mjedisit.	2 orë
7	Roli i gjykatave dhe agjencive administrative ligjzbatuese në procesin e kontrollit mbi mjedisin. Mekanizmat detyrues administrativ.	2 orë
8	Gjykimi i çështjeve mjedisore dhe paditë e qytetarëve.	3 orë
9	Koncepti i Mbetjeve dhe Krimet që lidhen me Mbetjet.	2 orë
10	Mbledhja e provave dhe teknikat e hetimit në çështjet mjedisore.	2 orë
11	Vlerësimi i dëmeve, përlllogaritja e kostove dhe masat efektive rregulluese. Udhëzime mbi hetimin dhe dhënien e vendimeve.	2 orë
12	Llojet e veprave penale kundër mjedisit.	3 orë
13	Subjektet e veprave penale kundër mjedisit. Përgjegjësia penale e personave juridikë.	2 orë
14	Krimi i organizuar dhe krimi mjedisor. Korrupsioni mjedisor.	2 orë
		30 orë

PJESA II - ZHVILLIMI TËRËSOR I MODULIT

Tema 1: Tema: Kuadri ligjor dhe parimet e mbrojtjes mjedisore. Mbrojtja Mjedisore dhe të Drejtat e Njeriut: Fuqizimi i Gjyqtarëve Shqiptarë përmes Jurisprudencës së GJEDNJ-së.

Përshkrimi i temës: Kjo temë ka për objekt që të prezantojë kandidatët për magistratë me kuadrin ligjor dhe parimet kryesore të së drejtës mjedisore, për shkak të rëndësisë së tyre të veçantë dhe të aspekteve të gjithanshme ekonomike, politike, sociale dhe ekologjike që preken prej tyre, në nivel ndërkombëtar, rajonal e kombëtar. Parimet e mbrojtjes mjedisore, edhe pse parashikohen në mënyrë specifike në të drejtën e brendshme të shteteve, janë në thelb parime ndërkombëtare, të adoptuara nga legjislacioni vendas. Prandaj, në fokus të kësaj teme do të jetë evidentimi i rolit të normave të së drejtës mjedisore në disa nivele: së pari, në nivelin e përgjithshëm ndërkombëtar, së dyti, në nivelin rajonal Evropian, e së treti, në nivelin kombëtar shqiptar. Të gjitha këto parime do të analizohen bazuar në jurisprudencën e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJDBENJ) dhe të Gjykatës së Drejtësisë të Bashkimit Evropian (GJDBE). Tema e mbrojtjes së mjedisit do të kryqëzohet me atë të të drejtave të njeriut, përshtatur posaçërisht për gjyqtarët shqiptarë. Jurisprudenca e GJEDNJ-së është një mjet për fuqizimin e gjyqtarëve në trajtimin në mënyrë efektive të çështjeve mjedisore, brenda kontekstit të të drejtave të njeriut. Ky kurs synon t'i pajisë gjyqtarët shqiptarë me njohuritë dhe mjetet e nevojshme për të zbatuar në mënyrë efektive të drejtën për një mjedis të shëndetshëm në praktikën e tyre gjyqësore.

Me një fokus të veçantë në jurisprudencën e GJEDNJ-së, lënda shtjellon konceptin në zhvillim të së drejtës për një mjedis të pastër, të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm (R2E), ndërlidhjen e saj me të drejtat e tjera themelore të njeriut dhe ndikimin e saj të mundshëm në përgjegjshmërinë korporative. Pjesëmarrësit do të përftojnë një njohje gjithëpërfshirëse të lidhjeve midis R2E dhe të drejtave të tjera themelore, duke njohur detyrimet dhe përgjegjësitë që ato përfshijnë në lidhje me çështjet mjedisore.

Në përfundim të kursit, gjyqtarët do të fuqizohen për të zbatuar jurisprudencën e GJEDNJ-së, për t'u thelluar më tej në çështje të ndryshme mjedisore dhe për të dhënë ndihmesën e tyre në mbrojtjen e përmirësuar të mjedisit brenda juridiksioneve të tyre.

Pyetjet vetëstudimore

1. Cili është roli i tyre dhe rëndësia e veçantë e parimeve për mbrojtjen e mjedisit?
2. Çfarë përparësie ofrojnë parimet, si mjeti më i mirë për arritjen e rezultateve të synuara në fushën e mbrojtjes së mjedisit?
3. Si ndërthuret e drejta për një mjedis të shëndetshëm me të drejtat e tjera themelore të njeriut, si e drejta për jetën, për jetën private dhe familjare, dhe për shëndetin? Jepni shembuj për të ilustruar lidhjet.
4. Reflektoni mbi fushën e veprimit, në formësim e sipër, të së drejtës për një mjedis të shëndetshëm. Si është zgjeruar ajo për të përfshirë të drejtat që lidhen me pronën, standardet e duhura të jetesës, ushqimin, ujin, kanalizimet dhe pjesëmarrjen kulturore për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm?
5. Zgjidhni një rast domethënës, për të cilin keni diskutuar në kurs dhe analizoni arsyetimin e vendimit të dhënë nga gjykata. Si e ka vënë gjykata në zbatim jurisprudencën e GJEDNJ-së për të mbrojtur të drejtat mjedisore në këtë rast të veçantë?
6. Shpjegoni rëndësinë e mundësimin të një gjykimi të drejtë për rastet mjedisore. Si ndodhin shkeljet e nenit 6(1), kur kufizimet e qasjes në gjykatë janë shproporcionale? Jepni shembuj për të mbështetur shpjegimin tuaj.

7. Diskutoni mbi detyrimet pozitive të shtetit sipas nenit 2 për të mbrojtur jetët brenda juridiksionit të tij. Si mund të parandalojë në mënyrë efektive kuadri ligjor dhe administrativ kërcënimet ndaj të drejtës për jetën? Jepni mendimin tuaj, duke u mbështetur në rastet, si Öneriyildiz kundër Turqisë, Budayeva dhe të tjerët kundër Rusisë dhe M. Özel dhe të tjerët kundër Turqisë.
8. Shtjelloni lidhjen midis të drejtës për respektimin e jetës private dhe familjare (neni 8) dhe rasteve mjedisore. Si e nxjerrin në pah çështjet, si Guerra dhe të tjerët kundër Italisë, Roche kundër Mbretërisë së Bashkuar, Taşkın dhe të tjerët kundër Turqisë dhe Tatar kundër Rumanisë, detyrimin pozitiv të shtetit për të mbrojtur të drejtat e individëve, sipas nenit 8, në kontekstin e një jete të shëndetshme dhe në një mjedis të mbrojtur nga dëmtimet?
9. Diskutoni mbi rëndësinë e parimit të kujdesit paraprak ose të marrjes së masave paraprake në kuadër të vendimmarrjes mjedisore. Si zbatohet ai kur mungon siguria shkencore? Jepni shembuj nga rastet e analizuara për të ilustruar zbatimin e parimit të kujdesit paraprak.
10. Shqyrtoni rolin e qasjes në informacion në çështjet mjedisore. Si kontribuon në transparencën dhe përfshirjen e publikut në proceset vendimmarrëse? Reflektoni mbi rëndësinë e Konventës së Aarhusit në garantimin e qasjes në informacion.
11. Reflektoni mbi ndikimet praktike që materialet që po studioni kanë në praktikën tuaj gjyqësore në Shqipëri. Si mund të vini në zbatim njohuritë e marra nga jurisprudenca e GJEDNJ-së për të përmirësuar mbrojtjen e mjedisit brenda juridiksionit tuaj?
12. Identifikoni një çështje aktuale mjedisore në Shqipëri dhe analizoni mënyrën se si parimet dhe rastet e diskutuara në kurs mund të jenë të rëndësishme për zgjidhjen ose adresimin e çështjes. Merrni parasysh ndërveprimin midis të drejtave të njeriut, mbrojtjes së mjedisit dhe vendimmarrjes gjyqësore.

Temat kryesore që do të shqyrtohen:

- Kuadri ligjor dhe institucional për mbrojtjen e mjedisit.
- Traktatet kryesore mjedisore.
- Roli i organizatave ndërqeveritare dhe i atyre joqeveritare.
- Parimet kryesore të mbrojtjes mjedisore¹:

Parimet kryesore të mbrojtjes së mjedisit në të drejtën ndërkombëtare

Në fushën e së drejtës së mjedisit parimet kanë një rol edhe më të rëndësishëm krahasuar me fushat e tjera, për shkak se është tepër e vështirë të arrish në rregulla të prera, të detyrueshme për zbatim, sidomos në planin ndërkombëtar.

Parimi i zhvillimit të qëndrueshëm

Në fakt, koncepti i zhvillimit të qëndrueshëm mbart në vetvete një kontradiktë: nga njëra anë, përmban synimin për zhvillim ekonomik dhe social, çka nënkupton edhe investime dhe vepra infrastrukturore që kanë patjetër ndikim në mjedis dhe nga ana tjetër, përfshin marrjen e masave për të mbrojtur mjedisin nga investimet që e dëmtojnë atë. Raste tipike janë ndërtimi i komplekseve industriale prodhuese ose përpunuese, apo centralet e prodhimit të energjisë. Vetë komunitetet pranë këtyre veprave përballen me efektet e dyfishta, si me nxjerrjen e përfitimeve prej investimeve të tilla, siç janë siguri i energjisë dhe punësimi, por edhe me pasojat mbi mjedisin përreth dhe mbi shëndetin e tyre. Rastet e fabrikave të çimentos në Fushë-Krujë dhe parku industrial në Vlorë ilustrojnë qartë këto kontradikta.

Parimi i integritetit

¹ Pjesa e plotë gjendet si shtojcë e këtij dokumenti.

Ky parim u sanksionua për herë të parë në Deklaratën e Stokholmit të vitit 1972, ku u theksua ndjekja e një qasjeje të integruar, e më pas, në Deklaratën e Rios² të vitit 1992, ku u përcaktua se për të arritur një zhvillim të qëndrueshëm, mbrojtja e mjedisit duhet të jetë pjesë e integruar e procesit të zhvillimit dhe nuk mund të konsiderohet si e shkëputur prej tij.

Parimi i parandalimit dhe i marrjes së masave paraprake

Pas sanksionimit të parimit ‘ndotësi paguan’, që është një parim që vepron *ex post facto*, pasi dëmi mjedisor është shkaktuar, hapi tjetër i natyrshëm do të ishte rritja e përpjekjeve për marrjen e masave paraprake, për parandalimin e dëmeve mjedisore. Parimi i parandalimit dhe i marrjes së masave paraprake është përmendur për herë të parë në fillim të viteve 70’ dhe nënkupton kryerjen e veprimeve paraprake, në mënyrë që të evitohet sa më shumë që të jetë e mundur shkaktimi i dëmeve mjedisore, bazuar dhe në parimin e mjekësisë ‘parandalimi është më mirë se kurimi.

Rast studimor

Rishikim juridik: Pjesëmarrësit do të analizojnë rastet, si L'Érablière asbl kundër Belgjikës, Howald Moor dhe të tjerët kundër Zvicrës, Karin Andersson dhe të tjerët kundër Suedisë, Öneriyildiz kundër Turqisë, Budayeva dhe të tjerët kundër Rusisë, Özel dhe të tjerët kundër Turqisë, Guerra dhe të tjerët kundër Italisë, Roche kundër Mbretërisë së Bashkuar, Taşkın dhe të tjerët kundër Turqisë dhe Tatar kundër Rumanisë.

Metodologjia

- **Metoda Sokratike.** Kjo është metoda klasike, ku një sërë pyetjesh do të bëhen para auditorit. Në përgjithësi do të përdoret për të kuptuar nivelin e auditorit dhe për të kapur sesa kandidatët kanë marrë lidhur me çështje të caktuara. Gjithashtu, kjo metodë do të përdoret për të nxitur debate dhe stimulimin e të menduarit kritik.
- **Skema dhe diagram.** Në mënyrë që të sintetizohet informacioni i dhënë, skema dhe diagram do të ndihmojnë që kandidatët të kenë gjithë tablonë e procesit. Kandidatët që janë në gjendje të sintetizojnë informacionin e tyre në karta dhe diagramet tregojnë të kenë një informacion të qartë dhe të kuptuarit në temë.
- **Kazuse/Çështje.** Kjo do të ndihmojë për procesin e njohurive të fituara dhe vënien e njohurive të marra në praktikë. Kandidatët tregojnë më shumë interes kur ata janë të inkurajuar për të zgjidhur një problem dhe janë më të gatshëm për të mbledhur informacion për një çështje, kur ata e dinë se ajo do të ndihmojë ata për të arritur një rezultat të veçantë. Kazuset apo rastet mund të jenë të marrë nga praktika, ose hipotetike.

Literatura

- Nicolas de Sadeleer, “*Parimet Mjedisore. Nga sloganet politike në rregulla ligjore*”, Oxford University Press, 2002, fq. 2.
- Gyula Bándi, (red.), “*Ndikimi i Jurisprudencës së GJED-së (ECJ) në Legjislacionin Mjedisor*”, Akaprint Kft, 2009, fq. 24.
- Ludwig Krämer, “*Ligji Mjedisor i BE-së*”, edicioni i 7, Sweet & Maxwell, 2012, fq. v.
- Philippe Sands, “*Gjykata Evropiane e Drejtësisë: Një Gjykatë Mjedisore?*”, në Han Somsen (kuq.), “*Në mbrojtje të Mjedisit Evropian: në zbatim të Ligjit Mjedisor të Komunitetit Evropian*”, Londër, Blackstone, 1996, fq.23-35.
- ¹Nicolas De Sadeleer, “*Parimet mjedisore, ligji modern dhe post-modern*”. Në Richard Macrory (red.), “*Parimet e të Drejtës Evropiane të Mjedisit*”, Groningen, Europa Law Publishing, 2004, fq. 232.
- Ligji Nr.10431, datë 9.6.2011, “*Për mbrojtjen e mjedisit*”, i ndryshuar, nenet 6-14

² Deklarata e Rios gjendet në: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>

- Mendimi paralel i gjyqtarit Weeramantry në çështjen *Danimarka kundër Norvegjisë*, fq. 242. Gjendet në: <http://www.icj-cij.org/docket/files/78/6761.pdf>
- ¹ Mendimi i pakicës i gjyqtarit Weeramantry në Mendimin Këshillimor *Ligjshmëria e Kërcënimit apo Përdorimit të Armëve Bërthamore*, fq. 455-456;
- European Convention on Human Rights Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut
- Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut, Praktika gjyqësore si më poshtë:
- L'Érablière asbl kundër Belgjikës, 24 shkurt 2009.
- Howald Moor dhe të tjerët kundër Zvicrës, 11 mars 2014.
- Karin Andersson dhe të tjerët kundër Suedisë, 25 shtator 2014.
- Özel dhe të tjerët kundër Turqisë, 17 nëntor 2015.
- Öneriyildiz kundër Turqisë, 30 nëntor 2004 (Dhoma e Lartë).
- Budayeva dhe të tjerët kundër Rusisë, 20 mars 2008.
- Guerra dhe të tjerët kundër Italisë, 19 shkurt 1998.
- Roche kundër Mbretërisë së Bashkuar, 19 tetor 2005.
- Taşkın dhe të tjerët kundër Turqisë, 10 nëntor 2004.
- Tatar kundër Rumanisë, nr. 67021/01, 5 korrik 2007.

Referenca

- Çfarë është e drejta për një Mjedis të Shëndetshëm? Shënim informues, Zyra e Komisionerit të Lartë për të Drejtat e Njeriut (OHCHR), Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin (UNEP), Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP) (2022)
- Rishikimi Vjetor i Ligjit dhe Shkencave Sociale, Formësimi i të Drejtës së Njeriut për një Mjedis të Shëndetshëm, John H. Knox (2020)
- Raporti i Hartëzimit, i publikuar më 30 dhjetor 2013 nga Eksperti i Pavarur John Knox.

Tema 2: Konventa e Aarhus-it “Mbi të drejtën e publikut për të pasur informacion, për pjesëmarrje në vendimmarrjen mjedisore dhe për të adresuar çështje mjedisore” dhe të drejtat mjedisore.

Përshkrimi i temës: Kjo temë ka për objekt që t’u prezantojë shkurtimisht kandidatëve për magjistratë lidhjet përherë e më të ngushta që e drejta e mjedisit ka me fushat e tjera: industrinë, bujqësinë, transportin, tregtinë, investimet, të drejtën humanitare, etj. Por në mënyrë të veçantë, fokusi do të vendoset në analizën e evoluimit të lidhjes midis të drejtave mjedisore dhe të drejtave themelore të njeriut. Do të analizohet më hollësisht Konventa e Aarhusit “Për të drejtën e publikut për të pasur informacion, për të marrë pjesë në vendimmarrje dhe për t’iu drejtuar gjykatës për çështjet e mjedisit”.

Pyetjet vetëstudimore

1. Cili është raporti i të drejtës së mjedisit me fushat e tjera?
2. Çfarë përfshin e drejta e publikut për të pasur informacion për gjendjen e mjedisit?
3. Çfarë përfshin e drejta e publikut për t’u bërë pjesë efektive, jo thjesht formale, e vendimmarrjes mjedisore?
4. Si realizohet e drejta e publikut për t’iu drejtuar gjykatës për çështjet e mjedisit?

Çështjet kryesore që do të shqyrtohen

- Lidhja e të drejtës së mjedisit me të drejtat themelore të njeriut;
- Tre shtyllat e Konventës së Aarhusit³:

³ Pjesa e plotë gjendet si shtojcë e këtij dokumenti.

E drejta e publikut për të marrë prej institucioneve informacion për çështjet e mjedisit

E drejta e publikut për të marrë pjesë në vendimmarrje për çështjet e mjedisit trajtohet me hollësi në nenet 6, 7 dhe 8 të konventës, ku përfshihet pjesëmarrja e publikut në vendimet për veprimtari të veçanta, në planet, programet dhe politikat që kanë lidhje me mjedisin, si edhe gjatë përgatitjes së rregulloreve ekzekutive dhe instrumenteve të përgjithshëm ligjorë e normativë. Është e vetëkuptueshme që kjo është një e drejtë e lidhur ngushtë me të mëparshmen, pasi nuk mund të marrësh pjesë në vendimmarrjen mbi mjedisin, pa patur informacion për të. Është një e drejtë që demokratizon procesin e vendimmarrjes, element përbërës i domosdoshëm i asaj që quhet qeverisje e mirë mjedisore.

E drejta e publikut për t'u bërë pjesë e vendimmarrjes prej institucioneve për çështjet që ndikojnë në mjedis

E drejta për t'u drejtuar gjykatës për çështjet e mjedisit u parashikua fillimisht nga Parimi 10 i Deklaratës së Rios, e më pas nga neni 9 i Konventës së Aarhusit, i cili sanksionon se palët duhet të sigurojnë që çdo person, i cili mendon se kërkesa e tij për informacion është nënvlerësuar, refuzuar gabimisht, pjesërisht ose tërësisht, i është përgjigjur në mënyrë të pamjaftueshme ose nuk është trajtuar në përputhje me dispozitat e saj, ka të drejtë për të pasur një procedurë shqyrtimi përpara gjykatës ose çdo organi tjetër të pavarur dhe të paanshëm, *të krijuar me ligj*.⁴

E drejta e publikut për t'u drejtuar gjykatës për çështjet e mjedisit, si mjeti i fundit i disponueshëm në sistemet e brendshme të palëve të konventës

E drejta për t'u drejtuar gjykatës për çështjet e mjedisit u parashikua fillimisht nga Parimi 10 i Deklaratës së Rios, e më pas nga neni 9 i Konventës së Aarhusit, i cili sanksionon se palët duhet të sigurojnë që çdo person, i cili mendon se kërkesa e tij për informacion është nënvlerësuar, refuzuar gabimisht, pjesërisht ose tërësisht, i është përgjigjur në mënyrë të pamjaftueshme ose nuk është trajtuar në përputhje me dispozitat e saj, ka të drejtë për të pasur një procedurë shqyrtimi përpara gjykatës ose çdo organi tjetër të pavarur dhe të paanshëm, *të krijuar me ligj*. Gjithashtu, duke përfshirë:

- a. kriteret e legjitimitetit aktiv për t'u drejtuar gjykatës;
- b. realizimi praktik i së drejtës për t'u drejtuar gjykatës, duke shmangur sa më shumë kostot e larta të procesit gjyqësor;
- c. mundësia që vendimi gjyqësor të rivendosë të drejtën e shkelur.

Metodologjia

- **Metoda Sokratike.** Kjo është metoda klasike, ku një sërë pyetjesh do të bëhen para auditorit. Në përgjithësi do të përdoret për të kuptuar nivelin e auditorit dhe për të kapur sesa kandidatët kanë marrë lidhur me çështje të caktuara. Gjithashtu kjo metodë do të përdoret për të nxitur debate dhe stimulimin e të menduarit kritik.
- **Skema dhe diagram.** Në mënyrë që të sintetizohet informacioni i dhënë, skema dhe diagram do të ndihmojnë që kandidatët të kenë gjithë tablonë e procesit. Kandidatët që janë në gjendje të sintetizojnë informacionin e tyre në karta dhe diagramet tregojnë të kenë një informacion të qartë dhe të kuptuarit në temë.
- **Kazuse/Çështje.** Kjo do të ndihmojë për procesin e njohurive të fituara dhe vënien e njohurive të marra në praktikë. Kandidatët tregojnë më shumë interes kur ata janë të inkurajuar për të zgjidhur një problem dhe janë më të gatshëm për të mbledhur informacion për një çështje, kur

⁴ Ka një dallim nga përkthimi zyrtar që iu bë në fillim nenit 6§1 të KEDNJ, ku për arsye të pakuptueshme nuk gjendej togfjalëshi “gjykatë e krijuar me ligj”. Përkthimi zyrtar i nenit 6§1 të KEDNJ, ishte formuluar: “...çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme.” Për fat të mirë, përkthimi i Konventës së Aarhusit është i saktë, përfshin edhe *krijimin me ligj* të organit ose gjykatës që shqyrton ankimin. Versionet e mëpasme të përkthyer të KEDNJ e kanë korrigjuar gabimin.

ata e dinë se ajo do të ndihmojë ata për të arritur një rezultat të veçantë. Kazuset apo rastet mund të jenë të marrë nga praktika, ose hipotetikë.

Literatura

- Stephen Stec, “Konventa e Aarhusit. Një udhëzues për zbatim”, Botimet e Kombeve të Bashkuara, botimi i dytë, 2013, fq. 194.
- Vendimi i GJED për çështjen *Mox Plant*, Nr. C-459/03, datë 30.5.2006, *Komisioni i Komuniteteve Evropian e kundër Irlandës*, parag. 90, 92-95, 108, 110, 120 dhe 121. Gjendet në: http://eur-lex.Evropa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?ELX_SESSIONID=YLJ7T2PNtp7h5yvgN0hvf0f2sT0SvWshRv9SK5ZfRZN9YY8yL2D!-1697593309?isOldUri=true&uri=CELEX:62003CJ0459
- Robert A. Dahl, “*Dilemmas of Pluralist Democracy, Autonomy versus Control*” – *Dilemat e Demokracisë Pluraliste, Autonomia përballë Kontrollit*, Yale University Press, 1982. Cituar në: Jane Holder and Maria Lee, “*Environmental Protection, Law and Policy*”, Second Edition, Cambridge University Press, 2007, fq. 115.
- Mendimi i Avokates së Përgjithshme Eleanor Sharpston në çështjen C-263/08, parag. 61- Gjendet në: <http://curia.Evropa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72567&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6798>
- Sean Whittaker, “*Shënimi i rastit: Aksesit në informacionin mjedisor dhe problemi i përcaktimit të autoriteteve publike*”, *Environmental Law Review*, 2013, vëll. 15, fq. 230-238

Tema 3: Integrimi i Shqipërisë në Bashkimin Evropian dhe ndikimet në mbrojtjen e mjedisit. Përafrimi i legjislacionit mjedisor me legjislacionin e Bashkimit Evropian dhe zbatimin e tij (2 orë)

Përshkrimi i temës: Kjo temë ka për objekt që të prezantojë kandidatët për magjistratë me ndikimin që procesi i integrimit të Shqipërisë në Bashkimin Evropian ka në mbrojtjen e mjedisit. Detyrimet e marra përsipër në kuadrin e Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit në fushën e mjedisit janë përcaktuar në nenin 108 të saj, ku palët marrin përsipër të zhvillojnë dhe forcojnë bashkëpunimin në detyrën shumë të rëndësishme të luftës kundër degradimit mjedisor, me synim promovimin e qëndrueshmërisë mjedisore. Bashkëpunimi përqendrohet kryesisht në fushat prioritare që lidhen me *acquis* për fushën e mjedisit.

Fokusi i kësaj teme do të vendoset në analizën e përafrimit të legjislacionit mjedisor shqiptar me *acquis* e Bashkimit Evropian dhe në problematikat që ndeshen në zbatimin e tij në praktikë. Do të diskutohet raporti midis vetë *acquis* me të drejtën ndërkombëtare të përgjithshme, për të vijuar me raportin midis *acquis* dhe të drejtës së brendshme shqiptare. Më tej, do të analizohet evolimi i legjislacionit shqiptar, duke e lidhur domosdoshmërisht edhe me temën pararendëse. P.sh, ligji nr. 10431, datë 9.6.2011, “Për mbrojtjen e mjedisit”, në nenin 48/b ka transpozuar nenin 9/3 të Konventës së Aarhusit (në të cilën ka aderuar vetë Bashkimi Evropian si palë, krahas të gjithë shteteve të tij anëtarë), duke garantuar të drejtën e publikut për t’iu drejtuar gjykatës për kundërshtimin e akteve të autoriteteve publike të cilat janë në kundërshtim me dispozitat e legjislacionit kombëtar në lidhje me mjedisin.

Pyetjet vetëstudimore

- Cili është ndikimi i procesit të integrimit të Shqipërisë në Bashkimin Evropian në mbrojtjen e mjedisit?
- Cili është raporti midis *acquis* me të drejtën e brendshme shqiptare? Cilat janë problematikat e zbatimit të legjislacionit mjedisor?

Çështjet kryesore që do të shqyrtohen

- Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Komuniteteve Evropiane e Shteteve të tyre Anëtare, ratifikuar me Ligjin nr. 9590, datë 27.07.2006);
- Analiza e përmbledhur e legjislacionit shqiptar:
- Analiza e përmbledhur e *acquis* të Bashkimit Evropian për ndryshimet klimatike, mbrojtjen e ajrit, tokës, ujit, biodiversitetit, menaxhimin e kimikateve dhe të mbetjeve;
- Problematikat e zbatimit të legjislacionit mjedisor në Shqipëri dhe në Bashkimin Evropian.

Metodologjia

Metoda Sokratike. Kjo është metoda klasike, ku një sërë pyetjesh do të bëhen para auditorit. Në përgjithësi do të përdoret për të kuptuar nivelin e auditorit dhe për të kapur sesa kandidatët kanë marrë lidhur me çështje të caktuara. Gjithashtu kjo metodë do të përdoret për të nxitur debate dhe stimulimin e të menduarit kritik.

Skema dhe diagram. Në mënyrë që të sintetizohet informacioni i dhënë, skema dhe diagram do të ndihmojnë që kandidatët të kenë gjithë tablonë e procesit. Kandidatët që janë në gjendje të sintetizojnë informacionin e tyre në karta dhe diagramet tregojnë të kenë një informacion të qartë dhe të kuptuarit në temë.

Kazuse/Çështje. Kjo do të ndihmojë për procesin e njohurive të fituara dhe vënien e njohurive të marra në praktikë. Kandidatët tregojnë më shumë interes kur ata janë të inkurajuar për të zgjidhur një problem dhe janë më të gatshëm për të mbledhur informacion për një çështje, kur ata e dinë se ajo do të ndihmojë ata për të arritur një rezultat të veçantë. Kazuset apo rastet mund të jenë të marrë nga praktika, ose hipotetike.

Raporti midis *acquis* të Bashkimit Evropian dhe të drejtës së brendshme shqiptare

Në kuadër të së drejtës së BE-së, çështjet e mjedisit hyjnë në kompetencat e përbashkëta ndërmjet BE-së dhe shteteve anëtare, ku shtetet anëtare do t'i ushtrojnë kompetencat e tyre nëse ato nuk ushtrohen prej vetë BE-së. Këtu hyjnë ndër të tjera: mjedisi, bujqësia dhe peshkimi, me përjashtim të ruajtjes së burimeve biologjike detare, energjisë, etj. Traktati i Bashkimit Evropian,⁵ në nenin 385 të tij sanksionon se në marrëdhëniet e tij ndërkombëtare, Bashkimi do të mbrojë vlerat dhe interesat e tij dhe do të kontribuojë për paqen, sigurinë, zhvillimin e qëndrueshëm të Tokës, solidaritetin dhe respektin reciprok midis popujve, tregtinë e lirë dhe të ndershme, eliminimin e varfërisë, mbrojtjen e të drejtave të njeriut, veçanërisht të fëmijëve, si edhe respektimin e të drejtës ndërkombëtare, përfshirë parimet e Kartës së OKB. Ndërsa në nenin 21, BE angazhohet të zbatojë politika të përbashkëta për një bashkëpunim të ngushtë për të nxitur zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik, social dhe mjedisor të vendeve në zhvillim, me synim parësor eliminimin e varfërisë, si edhe marrjen e masave për përmirësimin e cilësisë së mjedisit dhe zhvillimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore në mënyrë globale.

Referuar të drejtës së BE-së, në tekstet e traktateve nuk gjendet ndonjë dispozitë specifike që të sanksionojë epërsinë e *acquis* ndaj të drejtës së brendshme. Kjo epërsi ndaj të drejtës së brendshme është sanksionuar nga Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian (GJDBE) dhe nuk ekzistonte në ndonjë prej dispozitave të Traktatit të Komunitetit Evropian (TKE) apo të Traktatit të Bashkimit Evropian (TBE). Për herë të parë, mjedisi u përfshi ndër çështjet e kompetencës së BE në Aktin Unik Evropian dhe nga interpretimi i gjerë i nenit 2 të Traktatit të KE që kishte të bënte me objektivat e Komunitetit. Duke u munduar të balanconte interesat ekonomike në lëvizjen e lirë të mallrave, me interesat e mbrojtjes së mjedisit, GJDBE i pranoi këto të fundit si të detyrueshme,

⁵ Traktati i Bashkimit Evropian gjendet në: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:en:PDF>

çka mund të legjitimonte edhe vendosjen e kufizimeve për tregtinë. Për sa i përket zgjedhjes së bazës së duhur ligjore për mbrojtjen e mjedisit, GJDBE ka aplikuar konceptin e “*qendrës së gravitetit*”, çka nënkupton lejimin e përdorimit të dispozitave të Traktatit të KE për harmonizimin e legjislacioneve kombëtare, në mënyrë që të garantohet mbrojtja e mjedisit⁶.

Megjithatë, për të konfirmuar këtë parim të konsoliduar nga jurisprudenca e GJDBE-së, Traktatit të Lisbonës i është bashkëlidhur Deklarata 17, lidhur me epërsinë e *acquis*. Në të deklarohet se në përputhje me jurisprudencën e konsoliduar të GJDBE, traktatet dhe legjislacioni i miratuar nga BE kanë epërsi ndaj legjislacionit të brendshëm të vendeve anëtare. Deklaratës iu bashkëlidh edhe Mendimi i Zyrës Juridike të Këshillit, Nr. 11197/07, datë 22 qershor 2007, i cili përcakton se “*Epërsia e acquis është një gur themeli i të drejtës së BE-së, i cili sipas GJDBE buron natyrshëm prej karakterit të veçantë të kësaj organizate. Që prej vendimit të parë të GJDBE, Costa kundër ENEL, datë 5 korrik 1964, në traktat nuk përmendej epërsia, çka mbetet e tillë edhe sot, por fakti që parimi i epërsisë së acquis nuk do të përfshihet as në traktatet e ardhshme, nuk do të cenojë në asnjë mënyrë zbatueshmërinë e këtij parimi dhe jurisprudencën e GJDBE. Për rrjedhojë (...) legjislacioni që rrjedh prej traktatit, për shkak të natyrës së tij të veçantë si një burim i pavarur i së drejtës, nuk mundet të kundërshtohet prej të drejtës së brendshme, e çfarëdo forme qoftë ajo, pa humbur karakterin e saj si e drejtë komunitare dhe pa vënë në dyshim bazën ligjore të vetë Komunitetit*”.⁷

Për më tepër, neni 216 i Traktatit të Funkcionimit të Bashkimit Evropian (TFBE), sanksionon që Bashkimi mund të lidhë traktate me vende të treta apo organizata ndërkombëtare kur kjo është e nevojshme për të arritur një prej objektivave të përmendur në Traktatet, dhe se këto traktate kanë fuqi ligjore detyruese për institucionet e Bashkimit dhe shtetet anëtare. Në këto kushte, duke qenë se mbrojtja e mjedisit është një prej objektivave të BE dhe ajo vetë është bërë palë në shumë traktate mjedisore, edhe nëse një prej shteteve anëtare nuk është palë në një prej këtyre traktateve, përsëri ka detyrimin për të respektuar dispozitat e tij, detyrim që buron prej anëtarësisë në BE.

Nga ana tjetër, jurisprudenca e GJDBE-së është konsoliduar vazhdimisht që prej vendimit në çështjen *Costa kundër ENEL*, pasi “... ajo [GJDBE] interpreton Traktatin dhe pjesët e tjera të legjislacionit në mënyrë të tillë, duke i kushtuar rëndësi frymës, jo germës së Traktatit. Gjykata e sheh Komunitetin si një organizatë dinamike, në rritje, mendon dhe interpreton sipas kuptimit të dispozitave të Traktatit dhe legjislacionit dytësor të Komunitetit dhe reagon në një mënyrë fleksible.”⁸ GJDBE luan një rol të rëndësishëm në sigurimin e zbatimit praktik të së drejtës mjedisore Evropiane, nëpërmjet vendimeve të veta të përditshme, që luajnë rolin e precedentit dhe përbëjnë një burim të rëndësishëm për dhënien jetë dhe interpretimin e normave të së drejtës mjedisore Evropiane.⁹

Përveç sigurimit të zbatimit praktik të *acquis* në përgjithësi, GJDBE zotëron edhe mekanizmin e kontrollit gjyqësor të zbatimit të unifikuar, ose *quasi* të unifikuar të së drejtës mjedisore, duke pasur kështu një rol kyç në fushën e zhvillimit të legjislacionit mjedisor Evropian¹⁰.

Integrimi i Shqipërisë në Bashkimin Evropian dhe adoptimi i *acquis* mjedisore

⁶ Ludwig Krämer, “*The Single European Act and Environmental Protection, Reflections on Several New Provisions in Community Law*”, Common Market Law Review, Vol. 24, 1987, fq. 682-688.

⁷ Deklarata 17, bashkëlidhur Traktatit të Lisbonës. Gjendet në: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12007L/htm/C2007306EN.01025602.htm>

⁸ Allan F. Tatham, “*EC Law in Practice. A Case-Study Approach*.”, HVG-Orac, 2006, fq. 21.

⁹ Alexandre Kiss, Dinah Shelton, “*Manual of European Environmental Law*”, Cambridge: Grotius Publications, 1993, fq. 22.

¹⁰ Gyula Bándi, “*ECJ Environmental Jurisprudence – The Role of Explanatory Provisions*”, fq. 11, në Gyula Bándi, (red.), “*The Impact of ECJ Jurisprudence on Environmental Law*”, Akaprint Kft, 2009.

Aktualisht, Republika e Shqipërisë ka statusin e vendit kandidat për anëtarësim në BE, e në këtë stad të integritimit, një dokument themelor është Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (MSA), e nënshkruar në 12 qershor 2006 dhe që ka hyrë në fuqi në 1 prill 2009.

Baza kushtetuese për anëtarësimin e Shqipërisë në BE gjendet në nenet 122§3 dhe 123 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, të cilët parashikojnë epërsinë e normave të nxjerra prej një organizate ndërkombëtare mbi të drejtën e vendit në rast konflikti, si edhe delegimin e kompetencave shtetërore për çështje të caktuara organizatave ndërkombëtare, në bazë të marrëveshjeve të lidhura me to.¹¹ Pavarësisht mendimeve më të hershme për një status të papërcaktuar të BE-së¹², këto dispozita të marra së bashku i japin BE kuptimin e një organizate më të lartë¹³.

Detyrimet e marra përsipër në kuadrin e MSA në fushën e mjedisit janë përcaktuar në nenin 108 të saj, ku palët marrin përsipër të zhvillojnë dhe forcojnë bashkëpunimin në detyrën shumë të rëndësishme të luftës kundër degradimit mjedisor, me synim promovimin e qëndrueshmërisë mjedisore. Bashkëpunimi përqendrohet kryesisht në fushat prioritare që lidhen me *acquis* mjedisore. Përafrimi i legjislacionit mjedisor shqiptar me atë të BE-së është pjesë e planit kombëtar (PKZMSA) të hartuar për këtë qëllim¹⁴.

Të gjitha qeveritë shqiptare e kanë prioritet absolut përafrimin e legjislacionit shqiptar me atë të *acquis* dhe zbatimin e tij me efektivitet. Vendi ynë duhet të përpiqet që të sigurojë që ligjet ekzistuese dhe legjislacioni i ardhshëm të shkojnë gradualisht drejt përputhjes me *acquis*. Është me rëndësi të theksohet që “përafrim” nuk do të thotë thjesht “kopjim dhe përkthim” i legjislacionit të BE-së, por hartimi i një kuadri të plotë ligjor dha garantimi i zbatimit në praktikë. Për sa i përket aspektit të parë, sipas nenit 70 të MSA, përafrimi i legjislacionit duhet të bëhet në dy faza. Në fazën e parë tranzitore prej 10 vjetësh, legjislacioni u përafraua në fushat kryesore: tregun e përbashkët, konkurrencën, tregtinë, prokurimet publike, pronësinë intelektuale, si edhe standardizimin dhe çertifikimin e produkteve. Ndërsa faza e dytë po vijon me fushat e tjera.

Sigurisht që edhe hartimi i një kuadri të plotë ligjor, në përputhje me *acquis*, nuk sjell në vetvete si rezultat garantimin e mbrojtjes së mjedisit, nëse ai nuk zbatohet me rigorozitet. Aq më tepër kur edhe vetë vendet e BE-së kanë probleme me zbatimin e legjislacionit mjedisor. Sfidat e vetë BE-së për zbatimin e këtij legjislacioni kanë të bëjnë në radhë të parë me faktin që ai është shumë i gjerë dhe i larmishëm, përfshin çështje që kanë të bëjnë me ndryshimet klimatike, mbrojtjen e ajrit, tokës, ujit, biodiversitetit, e deri në menaxhimin e kimikateve dhe të mbetjeve. Po ashtu, *acquis* mjedisore përfshin edhe një larmishmëri teknikash, duke filluar që nga ato për garantimin e standardeve të produkteve, për arritjen e objektivave mjedisore, për vendosjen e kufizimeve dhe ndalimeve, për përdorimin e instrumenteve ekonomike, për përcaktimin e zonave delikate që kërkojnë nivel më të lartë mbrojtjeje, për vlerësimin e planeve dhe programeve që kanë ndikim në mjedis, e deri tek ato për garantimin e pjesëmarrjes së publikut në vendimmarrje dhe dhënien e informacioneve mjedisore. Më tej, *acquis* mjedisore duhet edhe të zbatohet në një larmishmëri kushtesh e mjedisesh natyrore, po aq të larmishme sa bota që na rrethon, duke filluar që me larmishmërinë e rajoneve të ndryshme kombëtare e rajonale, ndarjeve të ndryshme administrative, e deri tek rajonet që fusin në lojë edhe aspekte të marrëdhënieve ndërshtetërore. Përveç këtyre aspekteve, zbatimi i *acquis* mjedisore komplikohet akoma më tepër po të merret parasysh edhe fakti që në të përfshihen çështje për të cilat publiku është shumë i ndjeshëm dhe përherë i gatshëm që të vërë në lëvizje mekanizmat që ka në dispozicion për të sfiduar vendimmarrjen e autoriteteve,

¹¹ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë gjendet në:

http://www.parlament.al/web/Kushtetuta_e_Republikes_se_Shqiperise_e_perditesuar_1150_1.php

¹² Alfred Kellermann, “Impakti i anëtarësimit në BE në rendin e brendshëm ligjor të Republikës së Shqipërisë”, botuar në revistën “E drejta parlamentare dhe politikat ligjore”, nr.1, 2007.

¹³ Luan Omari, Aurela Anastasi, “E drejta kushtetuese”, Shtëpia Botuese ABC, Tiranë, 2010, fq. 61.

¹⁴ Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit dhe PKZMSA, gjenden në <http://www.integrimi.gov.al/al/dokumenta/dokumente-strategjike>

duke përdorur ankimin administrativ dhe atë gjyqësor. Këtyre u shtohen edhe sfidat që kanë të bëjnë me mungesën e vëmendjes së mjaftueshme nga ana e autoriteteve kombëtare për respektimin e afateve të caktuara prej *acquis* mjedisore, mungesa e njohurive dhe kapaciteteve në administratat publike kombëtare, mangësitë në aftësitë e organeve ligjzbatuese kombëtare, si edhe mungesa e investimeve në infrastrukturën që garanton ndalimin e ndotjes dhe mbrojtjen e mjedisit. Së fundmi, por jo për nga rëndësia, janë edhe sfidat që burojnë prej zgjerimit të vazhdueshëm të BE me vende të tjera, ku përfshihen edhe vende që vijnë nga sisteme të dikurshme totalitare, me mendësi e kapacitete krejt të ndryshme nga ato të vendeve anëtare.¹⁵

Literatura

- Allan F. Tatham, “*Ligji i KE-së në praktikë. Një qasje mbështetur në raste studimore - EC Law in Practice. A Case-Study Approach.*”, HVG-Orac, 2006, fq. 21.
- Alexandre Kiss, Dinah Shelton, “*Manuali i të Drejtës Evropiane të Mjedisit -Manual of European Environmental Law*”, Cambridge: Grotius Publications, 1993, fq. 22.
- Gyula Bándi, “*Jurisprudenca Mjedisore e GJED-së – Roli i dispozitave shpjeguese*”, ECJ Environmental Jurisprudence – The Role of Explanatory Provisions”, fq. 11, në Gyula Bándi, (red.), “*Ndikimi i Jurisprudencës së GJED-së në të drejtën mjedisore*”, Akaprint Kft, 2009.
- Ligji nr. 9587, datë 20.7.2006, “Për mbrojtjen e biodiversitetit” (përafruar me Direktivën e Këshillit 92/43/KEE, “Për ruajtjen e habitateve natyrore, të faunës dhe florës së egër”, etj.);
- Ligji nr. 10431, datë 9.6.2011, “Për mbrojtjen e mjedisit” (përafruar me Direktivën 2004/35/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, datë 21.4.2004, “Mbi përgjegjësinë mjedisore, parandalimin dhe riparimin e dëmeve në mjedis”);
- Ligji nr. 10440, datë 7.7.2011, “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis” (përafruar me Direktivën 85/337/KEE të Këshillit, datë 27.6.1985, “Për vlerësimin e efekteve të projekteve publike dhe private mbi mjedisin;
- Ligji nr. 10 448, datë 14.7.2011, “Për lejet e mjedisit” (përafruar me Direktivën 2008/1/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, datë 15.1.2008, “Për kontrollin dhe parandalimin e integruar të ndotjes” dhe me Direktivën 2001/80/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, datë 23.10.2001, “Për kufizimin e shkarkimeve të disa ndotësve në ajër nga instalimet e mëdha me djegie”);
- Ligji nr.10 463, datë 22.9.2011, “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve” (përafruar me Direktivën 2008/98/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, datë 19.11.2008, “Për mbetjet”);
- Ligji nr. 91/2013, datë 28.2.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor” (përafruar me Direktivën 2001/42/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, datë 27.6.2001, “Për vlerësimin e pasojave në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara”);
- Ligji nr. 81/2017, “Për zonat e mbrojtura” (përafruar me Direktivën e Këshillit 92/43/KEE, datë 21.5.1992, “Për ruajtjen e habitateve natyrore dhe të florës dhe faunës së egër”;
- Ligji nr. 57/2020, datë 30.4.2013, “Për pyjet” (përafruar me Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 2173/2005, datë 20.12.2005, “Për ngritjen e një skeme licencimi FLEGT për importin e lëndës drusore në Komunitetin Evropian”; me Rregulloren (BE) nr. 995/2010 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, datë 20.10.2010, “Për përcaktimin e detyrimeve të operatorëve, të cilët vendosin në treg lëndë drusore dhe produkte të lëndëve drusore”; me Rregulloren Zbatuese të Komisionit (BE) nr. 607/2012, datë 6.7.2012, “Për rregullat e hollësishme në lidhje me sistemin e kujdesit të duhur dhe shpeshtësinë dhe natyrën e kontrolleve mbi organizatat monitoruese, siç parashikohet në Rregulloren (BE) nr. 995/2010 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, “Për

¹⁵ Komunikim i Komisionit me Parlamentin Evropian, Këshillin, Komitetin Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetin e Rajoneve, mbi Zbatimin e së Drejtës Komunitare Evropiane Mjedisore, COM (2008), fq. 2.

përcaktimin e detyrimeve të operatorëve që vendosin në treg lëndë drusore dhe produkte të lëndëve”.

Tema 4: Hyrje në kuadrin specifik mjedisor të BE-së

Përshkrimi i temës: Marrëveshja e Gjelbër e BE-së, e prezantuar në vitin 2019, e vendos BE-në në rrugën drejt së ardhmes së qëndrueshme dhe neutrale ndaj klimës, duke i vënë theksin mbrojtjes dhe menaxhimit të mjedisit. Shqipëria, si një anëtare e pritshme e BE-së, duhet të harmonizojë politikat dhe legjislacionin e saj mjedisor me *acquis* të BE-së për të siguruar përputhshmërinë dhe për të kontribuar për një Europë më të gjelbër. Kjo temë do të trajtojë detyrimet e Shqipërisë për përafrim dhe integrim të *Acquis Communautaire* në kuadër të Kapitullit 27 “Mjedisi”, si detyrime kyçe për anëtarësimin e saj të ardhshëm në BE dhe përafrimin me objektivat e Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së.

Përmbledhje:

Përafrimi i *Acquis Communautaire* me Kapitullin 27 “Mjedisi” dhe përputhshmëria me Marrëveshjen e Gjelbër të BE-së janë hapa kyç për anëtarësimin e ardhshëm të Shqipërisë në BE, të cilët do të japin ndihmesën e tyre për një të ardhme të qëndrueshme dhe më të gjelbër në BE. Kjo temë do të shqyrtojë detyrimet e Shqipërisë për transpozim dhe fushat kryesore, që kanë nevojë për vëmendje të shtuar.

Analiza e nevojave për transpozim të Kapitullit 27 tregon se Shqipëria ka bërë përparim në përafrimin e legjislacionit mjedisor me atë të BE-së. Nën-kapitulli për Legjislacionin Horizontal, i cili mbulon parimet kryesore dhe rekomandimet për mbrojtje më të mirë mjedisore, dëshmon nivele relativisht të larta të transpozimit. Megjithatë, vërehen mospërputhje në nivel të transpozimit në nën-kapituj të ndryshëm, çka kërkon përpjekje të shtuara.

Për shembull, ndryshimet klimatike përbëjnë një sfidë të konsiderueshme për Shqipërinë, dhe transpozimi dhe zbatimi i direktivave, që lidhen me ndryshimet klimatike janë të një rëndësie madhore. Marrëveshja e Gjelbër e BE-së parashtrohet një qasje gjithëpërfshirëse, e cila mbulon një sërë sektorësh dhe politika në fusha të ndryshme për të nxitur zhvillimin e qëndrueshëm dhe për të adresuar sfidat mjedisore. Është e domosdoshme për Shqipërinë që të ketë qartësi në lidhje me objektivat, parimet dhe elementët kyç të Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së, veçanërisht në perspektivën e anëtarësimit të pritshëm. Paralelisht, kjo kërkon edhe një vëmendje të posaçme në hartimin dhe miratimin e Ligjit për Ndryshimet Klimatike dhe vendimeve përkatëse, të cilat do të shtrojnë udhën për një transpozim efektiv dhe zbatim në praktikë të legjislacionit për klimën.

Mbrojtja e natyrës është një tjetër fushë e rëndësishme, ku Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet për ruajtjen e biodiversitetit, ripërtëritjen e ekosistemeve të dëmtuara, dhe për të arritur përputhshmërinë me Strategjinë e BE-së për Biodiversitetin deri në 2030. Strategjia e BE-së për Biodiversitetin deri në 2030 përbën një qasje tërësore për adresimin e përkeqësimit alarmues të biodiversitetit, për shkak të veprimtarive njerëzore. Shqipëria, si një anëtare e ardhshme e BE-së, përballet me detyrime për transpozim legjislacioni, që lidhen me zbatimin e Strategjisë së BE-së për Biodiversitetin. Këtu përfshihet edhe harmonizimi i politikave të saj me nisma si, Nisma e BE-së për Pjalmuesit dhe Direktiva e Habitave. Shqipëria mund të kontribuojë në arritjen e objektivave ambicioze të Strategjisë së BE-së për Biodiversitetin dhe nxitjen e një barazpeshe të qëndrueshme mes natyrës dhe veprimtarive ekonomike, edhe përmes zbatimit të praktikave të Politikës së Përbashkët Bujqësore (CAP – PPB).

Vlerësimet mjedisore luajnë një rol vendimtar në garantimin e zhvillimit të qëndrueshëm të projekteve dhe veprimtarive me ndikime domethënëse në mjedis. Shqipëria gjendet përballë detyrimeve për transpozim, në lidhje me vlerësimet mjedisore, siç përvijohen në direktivat përkatëse të BE-së. Këtu përfshihet transpozimi në legjislacionin kombëtar i direktivave të tilla, si Direktiva e BE-së për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (VNM) (2011/92/BE e ndryshuar nga

2014/52/BE) dhe Direktiva e Vlerësimit Strategjik Mjedisor (2001/42/EC). Përmes transpozimit dhe zbatimit efektiv të këtyre direktivave, Shqipëria mund të rrisë mbrojtjen e mjedisit dhe të nxisë praktikatat e zhvillimit të qëndrueshëm në të gjithë vendin.

Në tërësi, transpozimi i *Acquis Communautaire* për Kapitullin 27 “Mjedisi” në legjislacionin shqiptar dhe harmonizimi me Marrëveshjen e Gjelbër të BE-së janë vendimtare për anëtarësimin e saj të ardhshëm në BE. Duke i dhënë përparësi transpozimit dhe zbatimit të legjislacionit mjedisor, veçanërisht në fusha kyçe si menaxhimi i mbetjeve, cilësia e ujit, mbrojtja e natyrës, kontrolli i ndotjes industriale, kimikatet, ndryshimet klimatike dhe vlerësimet mjedisore, Shqipëria mund të ndihmojë në mënyrë veprorë për një të ardhme të qëndrueshme dhe më të gjelbër brenda BE-së.

Metodologjia

Kursi do të përfshijë një prezantim një-orësh në *Power Point*, i ndjekur nga një diskutim 30-minutësh, mbështetur në listën e pyetjeve të mëposhtme vetëstudimore dhe do të përfundojë me një rast studimor, duke përdorur kuadrin e përgjithshëm të propozuar si më poshtë.

Prezantimi në PowerPoint: Hyrje në Kuadrin Specifik të BE-së për Mjedisin.

Ju lutemi mbani mend se kjo është vetëm një qasje që sugjerohet, për t'u përshtatur sipas rasteve, pasi kursi është në zhvillim e sipër në bashkëpunim me Shkollën e Magjistraturës, në varësi të nevojave specifike që identifikohen. Mund të përfshihen imazhe, grafika dhe diagrame përkatëse për ta bërë prezantimin sa më tërheqës nga aspekti pamor dhe për të rritur mundësitë për përfshirje të pjesëmarrësve.

Slide-Diaporitimi 1: Titulli i Diaporitimit (Slide)

- Hyrje në Kuadrin Specifik të BE-së për Mjedisin

Slide-Diaporitimi 2: Hyrje

- Paraqitni shkurtimisht temën e kuadrit mjedisor të BE-së dhe rëndësinë e saj.
- Përmendni rëndësinë e përafrimit të politikave mjedisore me *acquis communautaire* të BE-së për vendet që synojnë të bëhen anëtarë të BE-së në të ardhmen.

Slide-Diaporitimi 3: Marrëveshja e Gjelbër e BE-së:

- Shpjegoni konceptin e Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së të paraqitur në vitin 2019.
- Theksoni objektivat kryesore të Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së, të tilla si nxitja e qëndrueshmërisë dhe neutralitetit klimatik.
- Theksoni rolin e Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së në formësimin e politikave dhe legjislacionit mjedisor.

Slide-Diaporitimi 4: Detyrimet për Transpozim:

- Përkufizoni transpozimin dhe rëndësinë e tij për përshtirjen e *acquis communautaire* në legjislacionin kombëtar.
- Diskutoni mbi detyrimet e Shqipërisë për transpozim, përse i përket kuadrit mjedisor të BE-së.
- Theksoni fushat që kërkojnë vëmendje dhe përparim domethënës në lidhje me transpozimin.

Slide-Diaporitimi 5: Nën-kapitujt më të rëndësishëm të Kapitullit 27 “Mjedisi”:

- Filloni me një vështrim të përgjithshëm mbi nën-kapitujt kryesorë të Kapitullit 27.
- Diskutoni rreth sfidave dhe detyrimeve kryesore, që dalin nga secili nën-kapitull.
- Theksoni rëndësinë e përafrimit të politikave mjedisore me *acquis communautaire* të BE-së.

Slide-Diaporitimi 6: Ndryshimet Klimatike:

- Shpjegoni rëndësinë e adresimit të ndryshimeve klimatike në kontekstin e Marrëveshjes së Gjellbër të BE-së.
- Diskutoni mbi direktivat specifike dhe veprimet përkatëse, që kanë të bëjnë me ndryshimin e klimës dhe pasojat e tyre për Shqipërinë.
- Theksoni nevojën për transpozim dhe zbatim efektiv të legjislacionit në lidhje me klimën.

Slide-Diaporitivi 7: Biodiversiteti dhe Mbrojtja e Natyrës:

- Diskutoni mbi Strategjinë e BE-së për Biodiversitetin deri në vitin 2030 dhe synimet e saj në adresimin e përkeqësimit të gjendjes së biodiversitetit.
- Shpjegoni detyrimet e Shqipërisë për transpozim, në lidhje me Strategjinë e BE-së për Biodiversitetin.
- Theksoni rëndësinë e ruajtjes së biodiversitetit, ripërtëritjen e ekosistemeve të dëmtuara dhe përafrimin me objektivat e BE-së.

Slide-Diaporitivi 8: Vlerësimet mbi Ndikimin në Mjedis:

- Shpjegoni rolin e vlerësimeve të ndikimit në mjedis në garantimin e zhvillimit të qëndrueshëm.
- Diskutoni mbi direktivat dhe rregulloret kryesore, që lidhen me vlerësimet e ndikimit në mjedis.
- Përshkruani rëndësinë e transpozimit dhe zbatimit të këtyre direktivave për Shqipërinë.

Slide-Diaporitivi 9: Përfitimet dhe Mundësitë:

- Diskutoni rreth përfitimeve të mundshme për Shqipërinë, që rrjedhin prej përafrimit të politikave të saj mjedisore me Marrëveshjen e Gjellbër të BE-së.
- Theksoni mundësitë për nxitjen e zhvillimit të qëndrueshëm, rritjen ekonomike dhe mbrojtjen e mjedisit.
- Theksoni rolin ndihmues të Shqipërisë në mundësimin e një të ardhmjeje të qëndrueshme dhe më të gjellbër brenda BE-së.

Slide-Diaporitivi 10: Përfshirja e Palëve të Interesuara:

- Identifikoni palët e interesuara dhe aktorët kryesorë, që duhet të përfshihen në transpozimin dhe zbatimin e legjislacionit mjedisor në Shqipëri.
- Diskutoni mbi rëndësinë e përfshirjes dhe bashkëpunimit me palët e interesuara për të mundësuar përputhshmërinë me kuadrin mjedisor të BE-së.

Slide-Diaporitivi 11: Sfidat dhe Mundësitë:

- Trajtoni sfidat dhe mundësitë, me të cilat mund të përballet Shqipëria gjatë procesit të përafrimit të kuadrit mjedisor të BE-së.
- Diskutoni mbi strategjitë për adresimin e këtyre sfidave dhe shfrytëzimin e të gjitha mundësive për një proces të papenguar drejt anëtarësimit.

Slide-Diaporitivi 12: Përfundimi:

- Bëni një përmbledhje të pikave kryesore të diskutuara gjatë prezantimit.
- Ritheksoni rëndësinë e përafrimit të politikave mjedisore me *acquis communautaire* të BE-së.
- Nxisni thellimin dhe studimin e mëtejshëm të kuadrit mjedisor të BE-së.

Slide-Diaporitivi 13: Referencat

- Përfshini listën e referencave, që keni përdorur në prezantimin tuaj, me qëllim mundësimin e leximit dhe referimit të mëtejshëm.

Pyetjet vetëstudimore

Këto pyetje vetëstudimore mbulojnë një sërë temash, që lidhen me Marrëveshjen e Gjellbër të BE-së, detyrimet për transpozim, vlerësimet e ndikimit në mjedis, strategjinë e biodiversitetit, përfitimet dhe sfidat e përafrimit të kuadrit mjedisor të BE-së. Ato u japin nxënësve mundësinë

për t'u thelluar, për të kryer kërkime të pavarura dhe për të arritur në njohjen gjithëpërfshirëse të lëndës.

1. Cilat janë objektivat dhe elementët kryesorë të Marrëveshjes së Gjellbër Evropiane?
2. Diskutoni mbi rëndësinë e adresimit të ndryshimeve klimatike në kontekstin e Marrëveshjes së Gjellbër të BE-së. Cilat direktiva specifike dhe veprime janë të nevojshme të ndërmerren për të përmbushur detyrimet e Shqipërisë për transpozim në fushën e ndryshimeve klimatike?
3. Shpjegoni konceptin e transpozimit dhe rëndësinë e tij në përfshirjen e *Acquis Communautaire* në legjislacionin kombëtar. Sa përputhshmëri ka Shqipëria me *Acquis Communautaire* të BE-së përsa i përket detyrimeve mjedisore?
4. Identifikoni nën-kapitujt kryesorë, që mbulon Kapitulli 27 "Mjedisi" dhe diskutoni rreth sfidave dhe detyrimeve kryesore që lidhen me secilën prej tyre.
5. Si synon Strategjia e BE-së për Biodiversitetin deri në vitin 2030 të adresojë përkeqësimin e gjendjes së biodiversitetit? Cilat janë detyrimet e Shqipërisë për transpozim, në lidhje me Strategjinë e BE-së për Biodiversitetin?
6. Përshkruani rolin e vlerësimeve të ndikimit në mjedis në garantimin e zhvillimit të qëndrueshëm. Cilat direktiva të BE-së janë të rëndësishme për vlerësimet mjedisore dhe si duhet t'i qaset Shqipëria transpozimit dhe zbatimit të tyre?
7. Cilat janë përfitimet e mundshme për Shqipërinë në rastin e përafrimit të politikave dhe praktikave mjedisore me Marrëveshjen e Gjellbër të BE-së dhe *Acquis Communautaire*? Si mund të kontribuojë Shqipëria për një të ardhme të qëndrueshme dhe më të gjellbër brenda BE-së?
8. Identifikimi i aktorëve kryesorë që duhet të përfshihen në transpozimin dhe zbatimin e legjislacionit mjedisor në Shqipëri. Diskutoni rolet dhe kontributet e tyre në mundësimin e integritetit të suksesshëm të kuadrit mjedisor të BE-së në legjislacionin kombëtar.
9. Diskutoni mbi sfidat dhe mundësitë që mund të ndeshë Shqipëria gjatë procesit të përafrimit të kuadrit mjedisor të BE-së. Si mund të adresohen këto sfida për të mundësuar një proces pa pengesa deri në anëtarësim?

Rast studimor

Roli i vlerësimeve të ndikimit në mjedis (VNM) në sigurimin e zhvillimit të qëndrueshëm është ndërtimi i një projekti infrastrukturor me ndikim në shkallë të gjerë (hidrocentral). Shih <https://www.power-technology.com/news/protests-against-albanian-hydropower/>

Në këtë rast studimor, procesi i VNM-së do të kërkojë një vlerësim paraprak të ndikimeve të mundshme në mjedis të hidrocentralit, ku përfshihet ndërtimi, funksionimi dhe fazat e çmontimit të tij. Vlerësimi duhet të marrë në konsideratë faktorë të ndryshëm si përdorimi i tokës, burimet ujore, biodiversiteti, cilësia e ajrit, ndotja akustike dhe ndikimet sociale. VNM duhet të marrë në shqyrtim ndikimet e mundshme të projektit në ekosistemet përreth, duke përfshirë çdo shkatërrim a dëmtim të mundshëm të habitateve, ndikimet në speciet e rrezikuara dhe ndryshimet në hidrologjinë vendore. Gjithashtu, duhet të marrë në konsideratë kontributin e projektit në prodhimin e energjisë së rinovueshme dhe potencialin e tij në uljen e emetimeve të gazeve serrë. Prosesi i VNM-së duhet të garantojë përfshirjen e palëve të interesuara, që nga komunitetet vendore, organizatat mjedisore dhe ekspertët e fushave përkatëse. Vlerësimi duhet të marrë në konsideratë ndihmesën dhe shqetësimet e tyre, duke siguruar transparencë dhe vendimmarrje me pjesëmarrjen e të gjithë aktorëve. Mbështetur në gjetjet e VNM-së, masa zbutëse dhe plane për menaxhimin mjedisor duhet të jenë parapërgatitur, me qëllim minimizimin dhe zhdëmtimin e ndikimeve të mundshme negative. Këto masa mund të përfshijnë ripërtëritjen a rikthimin në gjendjen e mëparshme të habitatit, objekte që mundësojnë kalimin e faunës ujore, menaxhimin e rrjedhës së ujit për të ruajtur ekosistemet në rrjedhën e poshtme dhe masa për zbutjen e ndotjes akustike.

Gjithashtu, procesi i VNM-së duhet të ofrojë mundësi për të identifikuar variante alternative të projektit ose vendndodhje të tjera, që mund të minimizojnë ndikimet mjedisore, duke përmbushur objektivat e projektit. Procesi duhet të marrë në konsideratë mundësi të tjera, si hidrocentrale në shkallë më të vogël, burime alternative të energjisë ose zona të tjera për zbatimin e projektit me ndjeshmëri më të ulët ekologjike. Nëpërmjet një procesi kërkues VNM-je, aspektet mjedisore, shoqërore dhe ekonomike të projektit duhet të shqyrtohen me kujdes, duke siguruar që parimet e zhvillimit të qëndrueshëm të merren parasysh gjatë vendimmarrjes. VNM-ja duhet të sigurojë informacion dhe rekomandime të vlefshme për rregullatorët, politikëbërësit dhe zhvilluesit e projekteve për të marrë vendime të informuara, që barazpeshojnë nevojat për energji, mbrojtjen e mjedisit dhe interesat e komunitetit vendor.

Në tërësi, ky rast studimor do të nxjerrë në pah rolin e rëndësishëm të VNM-ve në identifikimin e rreziqeve të pritshme dhe mundësive mjedisore, që lidhen me projektet e mëdha infrastrukturore, duke nxitur praktikatat e zhvillimit të qëndrueshëm dhe duke siguruar që aktivitetet zhvillimore të jenë në përputhje me objektivat dhe rregulloret mjedisore.

Materialet e kursit

Legjislacioni

- Version i konsoliduar i Direktivës 2011/92/BE të Parlamentit Evropian, i datës 13 dhjetor 2011, mbi vlerësimin e ndikimeve të disa projekteve publike dhe private në mjedis, Ndryshuar nga: Direktiva 2014/52/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 16 prillit 2014.
- Direktiva 2001/42/EC e Parlamentit dhe Këshillit Evropian, e datës 27 qershor 2001, mbi vlerësimin e ndikimit në mjedis të disa planeve dhe programeve.
- Komunikimi i Komisionit Evropian drejtuar Parlamentit Evropian, Këshillit, Komitetit Ekonomik dhe Shoqëror Evropian, dhe Komitetit të Rajoneve, “*Fit for 55*”: Në përcaktim të Objektivit për Klimën të BE-së drejt neutralitetit klimatik deri në 2030, të datës 17 korrik 2021.
- Direktiva 2000/60/EC e Parlamentit dhe Këshillit Evropian, e datës 23 tetor 2000, që përcakton kuadrin e veprimeve të Komunitetit në fushën e politikës ujore.
- Komunikimi i Komisionit Evropian drejtuar Parlamentit Evropian, Këshillit, Komitetit Ekonomik dhe Shoqëror Evropian, dhe Komitetit të Rajoneve: Strategjia e BE-së për Biodiversitetin 2030, *Risjellim Natyrën në jetët tona*, e datës 20 maj 2020.
- Propozimi për një Rregullore të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për amendimin e Rregullores (EU) 2018/841, në lidhje me fushën e veprimit, thjeshtësimin e rregullave të përputhshmërisë, përcaktimin e objektivave të Vendeve Anëtare për 2030 dhe përkushtimit për arritjen e përbashkët të neutralitetit klimatik deri në 2035 në sektorët e përdorimit të tokës, pyjeve, bujqësisë, dhe (EU) 2018/1999, përsa i përket përmirësimit të monitorimit, raportimit, gjurmimit të përparimit dhe rishikimit, të datës 14 korrik 2021.
- Vështrim ndryshe i përparimit në fushën e mjedisit, Negociatat e Shqipërisë me BE-në dhe Kapitulli 27, Prill 2021, *Green 27+*

Referencat

Komisioni për Mjedisin, Ndryshimet Klimatike dhe Energjinë, Zbatimi i Marrëveshjes së Gjellbër Evropiane: *Udhëzues për Qeveritë Vendore dhe Rajonale* (shih lidhjen: [link](#))

Tema 5: Sfidat në harmonizimin e legjislacionit të Shqipërisë me Kuadrin Ligjor të BE-së për Krimin Mjedisor (Direktiva 2008/99/EC dhe Versioni pas amendimit të pritshëm në të ardhmen).

Përshkrimi i temës: Përafrimi i politikave dhe legjislacionit mjedisor të Shqipërisë me *acquis* të BE-së është vendimtar për anëtarësimin e saj të ardhshëm në BE dhe përputhshmërinë me objektivat e Marrëveshjes së Gjellbër të BE-së. Kjo temë fokusohet në detyrimet e Shqipërisë gjatë

procesit të negociatave, në lidhje me transpozimin e Direktivës për Krimin Mjedisor 2008/99/EC. Duke qenë se Direktiva është duke u rishikuar, kjo temë do të shqyrtojë edhe pasojat që ndryshimet e propozuara të Direktivës 2008/99/EC, do të kenë në përpjekjet e Shqipërisë për të përfshirë legjislacionin mjedisor të BE-së në legjislacionin kombëtar.

Direktiva 2008/99/EC, e njohur zyrtarisht si Direktiva e BE-së për Krimin Mjedisor, është një instrument legjislativ i miratuar nga Bashkimi Evropian për të luftuar shkeljet mjedisore. Ai përcakton kërkesat minimale për një ligj penal në shtetet anëtare të BE-së, i cili duhet të sigurojë mbrojtje të zgjeruar të mjedisit përmes mjeteve ligjore.

Direktiva mbulon një gamë të gjerë shkeljesh, duke përfshirë depozitimin e paligjshëm të mbetjeve, tregtinë e paligjshme të specieve të rrezikuara, ndotjen e ajrit, ujit dhe tokës, dhe veprimtari të tjera që shkaktojnë dëm të konsiderueshëm në mjedis. Ajo detyron shtetet anëtare që të vendosin dënime penale për këto vepra, duke garantuar efektivitetin, proporcionalitetin dhe ndikimin e tyre parandalues. Direktiva e BE-së për Krimin Mjedisor (Direktiva 2008/99/EC) është transpozuar pjesërisht në legjislacionin shqiptar nëpërmjet disa ligjeve, përfshirë Kodin Penal dhe Ligjin për përgjegjësinë penale të personave juridikë. Megjithatë, përafrimi i mëtëjshëm dhe zbatimi efektiv i direktivës janë të nevojshme për të rritur përputhshmërinë dhe për të luftuar në mënyrë më të vendosur krimet mjedisore. Raporti i Progresit 2019 i KE-së thekson nevojën që Shqipëria të përqendrohet në forcimin e kuadrit ligjor dhe mekanizmave të zbatimit në lidhje me krimet mjedisore.

Për të adresuar nevojën urgjente për transpozimin e Direktivës për Krimin Mjedisor, duke pasur parasysh edhe rritjen vjetore të krimeve mjedisore me 7,69% në vitin 2019 dhe rritjen e vazhdueshme gjatë pandemisë COVID-19, Shqipëria duhet të përshpejtojë përpjekjet e saj. Mungesa e një kuadri të duhur ligjor dhe të strukturave institucionale ka kontribuar në rritjen e shkallës së krimeve mjedisore.

Përveç Direktivës për Krimin Mjedisor, edhe direktiva të tjera, si Direktiva e **Përgjegjësisë Mjedisore** dhe Rekomandimi për Monitorimin, Kontrollin dhe Zbatimin e Legjislacionit Mjedisor (RMCEI) kërkojnë transpozim dhe zbatim të mëtëjshëm në Shqipëri. Mungesa e të dhënave gjithëpërfshirëse dhe e një kuadri ligjor dytësor për zbatimin e mjedisit paraqesin sfida për kryerjen e proceseve dhe vlerësimeve të përshtatshme të masave në mbrojtje të mjedisit.

Ndryshimet e propozuara në Direktivën 2008/99/EC synojnë të rregullojnë mangësitë dhe kufizimet e identifikuara gjatë vlerësimit të kryer në 2019-2020. Këto ndryshime kanë për qëllim të forcojnë kuadrin ligjor në luftën kundër krimeve mjedisore, përmes zgjerimit të fushëveprimit të direktivës, duke përmirësuar teknikat ligjore dhe duke siguruar ndëshkime më efektive. Po ashtu, ato theksojnë rëndësinë e nxitjes së hetimeve dhe ndjekjeve penale ndërkuftare, përmirësimin e mbledhjes dhe analizimit të të dhënave dhe forcimin e të gjithë zinxhirit institucional kombëtar për zbatimin e ligjit, përmes mundësimit të burimeve dhe trajnimeve të specializuara.

Në rastin e Shqipërisë, zbatimi i këtyre ndryshimeve do të kërkojë përpjekje të bashkërenduara për të harmonizuar legjislacionin dhe strukturën e saj institucionale me ndryshimet e propozuara. Këtu përfshihet forcimi i kuadrit ligjor për krimet mjedisore, rritja e kapaciteteve për zbatimin e ligjit, ofrimi i trajnimeve të specializuara për gjyqtarët, prokurorët dhe personelin e zbatimit të ligjit, si dhe forcimin e bashkëpunimit ndërkuftar. Masa të tilla, si raportimi anonim i shkeljeve mjedisore, garantimi i qasjes në drejtësi dhe informacion, apo edhe nxitja e pjesëmarrjes së publikut dhe shoqërisë civile, do të jenë vendimtare. Në përballjen me këto sfida, përafrimi i amendamenteve të propozuara dhe forcimi i kuadrit ligjor dhe mekanizmave zbatues, bëjnë të mundur që Shqipëria të shënojë përparim të dukshëm në përmbushjen e detyrimeve të saj, në luftën cilësore ndaj krimeve mjedisore dhe të kontribuojë për një të ardhme të qëndrueshme dhe më të gjelbër brenda BE-së.

Metodologjia

Kursi do të përfshijë një prezantim një-orësh në *Power Point*, që do të pasohet nga një diskutim 30-minutësh, mbështetur në listën e pyetjeve vetëstudimore, si më poshtë, dhe do të përfundojë me një rast studimor, duke përdorur kornizën e përgjithshme të propozuar më poshtë.

Prezantimi në PowerPoint

Ju lutemi mbani mend se kjo është vetëm një qasje që sugjerohet, për t'u përshtatur sipas rasteve, pasi kursi është në zhvillim e sipër në bashkëpunim me Shkollën e Magjistraturës, në varësi të nevojave specifike që identifikohen. Mund të përfshihen imazhe, grafika dhe diagrame përkatëse për ta bërë prezantimin sa më tërheqës nga aspekti pamor dhe për të rritur mundësitë për përfshirje të pjesëmarrësve.

Slide-Diapoziçivi 1: Titulli i Diapoziçivit

- Sfidat që lidhen me harmonizimin e legjislacionit të Shqipërisë me Kuadrin Ligjor të BE-së për Krimin Mjedisor (Direktiva 2008/99/EC dhe versioni i ndryshuar në të ardhmen).

Slide-Diapoziçivi 2: Hyrje

- Bëni një paraqitje të përmbledhur të rëndësisë së harmonizimit të politikave dhe legjislacionit mjedisor të Shqipërisë me *acquis* të BE-së dhe me objektivat e Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së.
- Prezantoni Direktivën e BE-së për Krimin Mjedisor (Direktiva 2008/99/EC) dhe rëndësinë e saj në luftën kundër krimeve në mjedis.
- Vini theksin tek thelbi i prezantimit tuaj dhe lidhjen e tij me procesin e negociatave të Shqipërisë për anëtarësim dhe përpjekjet për transpozim.

Slide-Diapoziçivi 3: Direktiva e BE-së për Krimin Mjedisor

- Shpjegoni dispozitat dhe objektivat kryesore të Direktivës 2008/99/EC.
- Diskutoni veprat kriminale ndaj mjedisit që mbulon kjo direktivë dhe detyrimet që u vendos ajo Shteteve Anëtare.
- Theksoni rëndësinë e zbatimit në praktikë dhe bashkëpunimit ndërmjet Shteteve Anëtare.

Slide-Diapoziçivi 4: Transpozimi i Direktivës 2008/99/EC në Shqipëri

- Shpjegoni transpozimin e pjesshëm të direktivës në legjislacionin shqiptar.
- Përmendni ligjet që kanë përfshirë elemente të direktivës, si Kodi Penal dhe Ligji për përgjegjësinë penale të personave juridikë.
- Theksoni nevojën për harmonizim të mëtejshëm dhe zbatim të vërtetë për të rritur përputhshmërinë.

Slide-Diapoziçivi 5: Sfidat dhe Fushat që duhen Përmirësuar

- Diskutoni mbi sfidat, me të cilat përballlet Shqipëria në zbatimin efektiv të Direktivës për Krimin Mjedisor.
- Theksoni nevojën për një kuadër të përshtatshëm ligjor dhe strukturë të duhur institucionale për të luftuar krimet mjedisore.
- Përmendni gjetjet e Raportit të Progresit të KE 2019 dhe fushat ku Shqipëria duhet të forcojë kuadrin e saj ligjor dhe mekanizmat e zbatimit.

Slide-Diapoziçivi 6: Amendimet e Propozuara për Direktivën 2008/99/EC

- Shpjegoni qëllimin dhe objektivat e amendamenteve të propozuara për direktivën në fjalë.
- Diskutoni se si këto ndryshime synojnë të rregullojnë mangësitë dhe kufizimet e identifikuara gjatë vlerësimit.
- Theksoni ndryshimet kryesore të propozuara, të tilla si zgjerimi i fushëveprimit, përmirësimi i teknikave ligjore dhe forcimi i bashkëpunimit ndërkufitar.

Slide-Diapoziçivi 7: Ndikimet në Procesin e Integritimit të Shqipërisë në BE

- Diskutoni mbi rëndësinë e harmonizimit të legjislacionit të Shqipërisë me standardet mjedisore të BE-së për procesin e integritimit në BE.

- Theksoni përfitimet dhe mundësitë që vijnë nga përmbushja e kërkesave mjedisore të BE-së.
- Nënvizioni rëndësinë e mbrojtjes së mjedisit për të bërë të mundur një të ardhme të qëndrueshme dhe më të gjelbër brenda BE-së.

Slide-Diaporitivi 8: Rekomandimet dhe Përfundimet

- Paraqitni disa rekomandime për Shqipërinë, me synim shtimin e përpjekjeve për përafrimin e legjislacionit dhe zbatimin e Direktivës për Krimin Mjedisor.
- Bëni një përmbledhje të pikave kryesore të diskutuara gjatë prezantimit.
- Përfundoni duke nënvizuar rezultatet e mundshme pozitive, në rastin e përballjes me sukses ndaj krimeve mjedisore dhe përmbushjes së standardeve mjedisore të BE-së.

Slide-Diaporitivi 13: Referenca

- Përfshini një listë me referencat, që keni përdorur në prezantimin tuaj, me qëllim mundësimin e leximeve dhe citimeve të mëtejshme.

Pyetje vetëstudimore

Këto pyetje vetëstudimore synojnë të nxisin pjesëmarrësit që të thellohen më tej në studimet e tyre mbi këtë temë, të kryejnë hulumtime të pavarura, dhe të analizojnë në mënyrë kritike temat, që lidhen me Direktivën Evropiane për Krimin Mjedisor dhe transpozimin e saj në Shqipëri.

1. Çfarë është Direktiva 2008/99/EC dhe cili është qëllimi i miratimit të saj brenda BE-së?
2. Si e ka transpozuar Shqipëria Direktivën e BE-së për Krimin Mjedisor në legjislacionin e saj kombëtar?
3. Cilat janë sfidat kryesore, me të cilat përballlet Shqipëria për zbatimin efektiv të Direktivës për Krimin Mjedisor?
4. Si synojnë amendimet e propozuara në Direktivën 2008/99/EC të forcojnë kuadrin ligjor në luftën kundër krimit mjedisor?
5. Çfarë ndikimesh ka harmonizimi i legjislacionit të Shqipërisë me standardet mjedisore të BE-së në procesin e integritetit evropian?
6. Si mund të përmirësojë Shqipëria bashkëpunimin dhe bashkërendimin mes institucioneve përkatëse për të luftuar krimet mjedisore në mënyrë më efektive?
7. Çfarë roli luan pjesëmarrja e publikut dhe përfshirja e shoqërisë civile në përballjen me krimet mjedisore në Shqipëri?
8. Cilat janë përfitimet e mundshme për Shqipërinë dhe përpjekjet e saj për mbrojtjen mjedisore në rastin e zbatimit të amendimeve të propozuara në Direktivën 2008/99/EC?
9. Si mund të garantojë Shqipëria zbatimin efektiv të legjislacionit dhe rregulloreve mjedisore në luftën kundër krimeve mjedisore?
10. Cilat janë ndikimet e mundshme mjedisore dhe shoqërore në rastin e harmonizimit të suksesshëm të legjislacionit shqiptar me standardet mjedisore të BE-së?

Rast Studimor

Vlerësim mbi shkallën e zbatimit të legjislacionit për krimin mjedisor

Skenari: Në këtë rast studimor, ju jeni pjesëmarrës në një ushtrim në klasë dhe përfaqësoni autoritetet mjedisore në Shqipëri. Detyra juaj është të vlerësoni gjendjen e tanishme të zbatimit të ligjit për krimet mjedisore në vendin tuaj dhe të propozoni rekomandime për përmirësimin e kësaj gjendjeje.

Detyrat:

- Ndani pjesëmarrësit në grupe të vogla dhe caktojini secilit grup një aspekt të krimit mjedisor, mbi të cilin duhet të përqendrohen (p.sh., hedhja e paligjshme e plehrave, ndotja e paligjshme, tregtimi i paligjshëm i specieve të rrezikuara).

- Jepini secilit grup një listë me pyetje orientuese, që t'i ndihmojnë në vlerësimin e tyre. Këto pyetje duhet të mbulojnë fusha të tilla, si legjislacioni, mekanizmat detyrues për zbatim, bashkëpunimi mes autoriteteve, ndërgjegjësimi i publikut dhe sfidat përkatëse.
- Grupeve u jepen 15-20 minuta për të diskutuar dhe analizuar aspektet, që u janë caktuar, për zbatueshmërinë e legjislacionit për krimin mjedisor. Nxitini pjesëmarrësit që të ndajnë me njëri-tjetrin mendimet e tyre, shembuj dhe zgjidhje të mundshme.
- Secili grup të parashtrojë para të gjithë grupit të madh gjetjet e tyre, duke bërë një përmbledhje të sfidave kryesore dhe hapave për veprim, që ata propozojnë, me qëllim përmirësimin e zbatimit të legjislacionit mbi krimin mjedisor.
- Mundësoni një diskutim të shkurtër pas çdo prezantimi, duke i lejuar pjesëmarrësit të bëjnë pyetje, të japin mendimet e tyre mbi çështjet e trajtuara në prezantim dhe të përfshihen në një bashkëbisedim mbi rekomandimet e dala nga prezantimi.
- Përmbylleni rastin studimor duke bërë një përmbledhje të ideve kryesore, që dolën nga diskutimet, duke nënvizuar rëndësinë e zbatimit efektiv të legjislacionit për krimin mjedisor për zhvillimin e qëndrueshëm të vendit dhe për integrimin në BE.

Rezultati: Në përfundim të sesionit 30-minutësh, pjesëmarrësit do të duhet të japin vlerësimin e tyre mbi gjendjen e tanishme të zbatimit të legjislacionit për krimin mjedisor në Shqipëri dhe të propozojnë rekomandime për përmirësim, sipas fushave të caktuara. Rasti studimor nxit të menduarin kritik, bashkëpunimin dhe zbatimin praktik të njohurive të fituara brenda një afati të shkurtër kohor. Ai ofron një mundësi që pjesëmarrësit të kuptojnë çështjet e ndërlikuara të zbatimit të legjislacionit për krimin mjedisor dhe të thellohen më tej për të gjetur zgjidhje të mundshme brenda kontekstit shqiptar.

Shënim: Koha dhe niveli i thellimit të diskutimit mund të përshtatet sipas kërkesave tuaja.

Materialet e kursit

Legjislacioni

Direktiva 2008/99/KE për mbrojtjen e mjedisit përmes ligjit penal (Direktiva) u miratua më 24 tetor 2008

RAPORT mbi propozimin për një direktivë të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal dhe që zëvendëson Direktivën 2008/99/EC, (COM (2021)0851 – C9-0466/2021 – 2021/0422(COD)) Komisioni për Çështjet Ligjore, Raportues: Antonius Manders

Referenca

Andrew Farmer, Grazia Maria Vagliasindi, Michael Faure, *Krimi Mjedisor në Evropë*. (2017). Mbretëria e Bashkuar: Bloomsbury Publishing.

Anna Rita Germani, Christoph H. Stefes, Ragnhild Sollund, *Lufta kundër krimit mjedisor në Evropë dhe përtej: Roli i BE-së dhe shteteve të saj anëtare*. Mbretëria e Bashkuar, Palgrave Macmillan MB.

Tema 6: Dallimi mes elementeve përbërëse të kundërvajtjeve administrative dhe penale kundër mjedisit.

Përshkrimi i Temës: I parë nga një këndvështrim rreptësisht ekologjik, koncepti i “mjedisit” do të ishte mjaft kufizues dhe i mangët. Me qëllim gjetjen e një përkufizimi të arsyeshëm dhe të plotë, do të ishte e nevojshme një qasje mes teorive vlerësuese etiko-filozofike, aspektit ekonomik dhe përkufizimeve shkencore. Cilido qoftë dëmi, që i shkaktohet një elementi mjedisor, herët a vonë ai dëm do të shkaktojë pasoja në të gjithë sistemin, duke shkaktuar më tej një dëm të madh dhe të pashmangshëm. Për këto arsye, kjo temë vetëm sa cek sipërfaqen e këtyre çështjeve të ndërlikuara ligjore. Qartësisht, nuk është e mundur që të gjitha çështjet e legjislacionit mjedisor të trajtohen

brenda një kursi të vetëm. Kjo temë do të mbulojë çështjet, që lidhen me kundravajtjet administrative dhe ato penale kundër mjedisit, veçanërisht përsa i përket dallimeve mes të dyjave. Sanksionet penale dhe administrative janë pjesë e sistemit të ligzbatimit. Secila prej tyre ka efekte pozitive dhe negative në parandalimin dhe ndëshkimin e dëmit në mjedis. Po ashtu, tema do të trajtojë edhe jurisprudencën e sistemit gjyqësor shqiptar dhe përvojën nga vendet e tjera të BE-së.

Metodologjia

Kjo klasë/orë mësimore do të ndahet në disa faza:

Leksion-diskutim – Informacion i përgjithshëm mbi legjislacionin mjedisor administrativ, rryma të ndryshme të legjislacionit mjedisor dhe mënyrën si ndërliken ato.

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë. Ky kurs kërkon përkushtim për të lexuar materialet në mënyrë sistematike. Gjithashtu, kursi kërkon aftësi debatuese.

Ushtrime, debate dhe punë të pavarur në grup

Struktura e organizimit të mësimin

Prezantim nga lektori.

Diskutime, debate, ushtrime, detyra, punë e pavarur individuale/në grup sipas udhëzimeve të lektorit.

Rast nga praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut.

Fokusi kryesor i lëndës

- Përkufizimi i kundravajtjes administrative, dallimi me kundravajtjen penale. Hyrje në kuadrin ligjor, kushtet dhe karakteristikat ligjore të kundravajtjes administrative. Shembuj praktikë nga vendet e BE-së dhe Shqipëria, si shembuj.
- Kundravajtjet administrative ndaj mjedisit.
- Elementët e kundravajtjeve penale ndaj mjedisit.
- Elementët specifikë.
- Sanksionet penale dhe administrative, si pjesë një sistemi të qendëruar të zbatimit të legjislacionit mjedisor.
- Shmangia e mbivendosjes së kompetencave mes tyre.

Pyetjet vetëstudimore

1. A është i qartë për profesionistët e ligjit dallimi mes një kundërvajtjeje administrative dhe asaj penale ndaj mjedisit?
2. Cilët janë elementet që dallojnë një kundërvajtje administrative nga një penale ndaj mjedisit?
3. A përbën shkak ligjor procedura dhe ndëshkimit administrativ për të përjashtuar një procedurë dhe ndëshkim penal?
4. A përbën një ndëshkim administrativ në proces shkak ligjor për të përjashtuar dënimin penal?
5. A është ky një rast kur shkelet doktrina ligjore “Ne bis in idem”?

Detyrë që ndërliken me legjislacionin penal: Juridiksioni penal ose administrativ në rastet e dëmeve kundër mjedisit, si prerja e pyjeve, ndotja e lumenjve, lëshimi i gazrave në ajër etj.

- **Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën:** A e pengon procedura gjyqësore administrative gjykimin për përgjegjësi penale?
- **Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën:** A është më efektive një procedurë administrative apo penale kundër kundërvajtësit?

Rast studimor

Aktgjykimi 80-2019-2397, datë 01.07.2019, Gjykata Administrative e Shkallës së Parë, Tiranë.

Paditësi: Komiteti Shqiptar i Helsinkit
Të paditurit: Agjencia Kombëtare e Mjedisit dhe ISHMPUT

Nisur nga shqetësimet e bëra publike në media gjatë viteve 2017 – 2018, Komiteti Shqiptar i Helsinkit ka pasur një komunikim të vazhdueshëm në lidhje me ndotjen përgjatë lumit Gjanicë me një sërë institucionesh shtetërore, si: Drejtoria Rajonale e Shëndetësisë Fier, Drejtoria Rajonale e Shëndetit Publik Fier, Instituti i Shëndetit Publik, Bashkia Fier, Bashkia Mallakastër, Bashkia Patos.

Pjesë e letërkëmbimit të mbajtur nga paditësi është edhe komunikimi nëpërmjet dokumenteve zyrtare me dy të paditurit, Agjencia Kombëtare e Mjedisit dhe ISHMPUT. Paditësit i janë drejtuar Agjencisë Kombëtare të Mjedisit me shkresën nr. 235, datë 12.03.2018, me lëndë: “Kërkesë për informacion mbi matjet në lidhje me ndotjen e lumit Gjanica”, si dhe me shkresën nr. 375, datë 16.04.2018, me lëndë: “Marrja e masave dhe ushtrimi i kompetencave ligjore për ndotjen e lumit Gjanica”.

Lidhur me këto shkresa, i padituri më datë 19.03.2018, me shkresën nr. 891/1 prot, dhe me shkresën tjetër nr. 1188/1, dt. 03.04.2018, i ka kthyer përgjigje Komitetit Shqiptar të Helsinkit, si më poshtë:

“...Agjencia Kombëtare e Mjedisit, referuar VKM-së nr. 1189, datë 18.11.2009, “Për rregullat dhe procedurat e hartimit dhe zbatimit të Programi Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit, pika B4.1, a-f; B4.2.a-b; g4-b; ka kryer monitorimin cilësor të lumit Gjanicë. Ky vlerësim i referohet datës 06.02.2018 dhe është vlerësim paraprak, pasi monitorimi kryhet sipas një shpeshtësie të caktuar sezonale, 4 herë në vit, ndaj në mbështetje të të dhënave në tabelë, vlerësojmë se: Ujërat janë të varfra në oksigjen, nevoja biokimike për oksigjen është e lartë, gjë që dëshmon qartë një nivel të lartë ndotjeje. Përqendrimi i amoniakut në kampion ishte i lartë, duke e klasifikuar këtë stacion në klasën V - gjendje e keqe. Burimi kryesor i ndotjes janë shkarkimet e patrajuara urbane, si dhe shkarkimet industriale”.

Në përgjigje të këtyre shkresave, ISHMPUT i ka dërguar palës paditëse informacion mbi procedimin administrativ të kryer nga ky organ publik, në kuadër të mbrojtjes së lumit Gjanicë nga ndotja. Duke mos i konsideruar të mjaftueshme veprimet e ndërmarra nga të paditurit, me synim mbrojtjen nga ndotja të lumit Gjanicë, pala paditëse i është drejtuar gjykatës, ku ka depozituar padinë e saj, përmes së cilës ka kërkuar detyrimin e palëve të paditura për nxjerrjen e akteve administrative, me qëllim përmbushjen e detyrimeve të renditura në objektin e padisë së depozituar në gjykatë.

Pyetje për të ndihmuar diskutimin mbi këtë rast:

- A është e qartë ndarja e kompetencave mes institucioneve publike?
- A përbën mos-ushtrimi i kompetencave arsye për përgjegjësi administrative apo penale? Për autoritetet administrative dhe për kompanitë që kanë shkaktuar ndotjen?

Materialet e kursit

Legjislacioni

- Kushtetuta Republikës së Shqipërisë
- Kodi Administrativ i Shqipërisë Ligji nr. 44/2015.
- Kodi Penal i Shqipërisë, miratuar me ligjin nr. 7895, datë 27.01.1995, i ndryshuar.

Referenca

- Instituti ASSER. Dosjet. Ligji Evropian i Mjedisit pas Lisbonës: Një hyrje http://www.asser.nl/default.aspx?site_id=7&level1=12219&level2=14663. Qasur më 10 korrik, 2015.

- Blomsma, J. dhe Wagner. (2014). Në: Projekti Strategjik mbi Krimin Mjedisor, Raport i Eurojust-it, fq.80-81. Gjendur në <http://www.eurojust.Evropa.eu/>. Qasur më 15 qershor 2015.
- Capeta, T. (2010). Harmonizimi i legjislacionit kombëtar me *acquis communautaire*.
- Komisioni i Komuniteteve Evropiane (2007a). Propozim për një direktivë evropiane, Parlamenti dhe Këshilli për mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal, 2007/0022 (COD). Bruksel, 9.2.2007.
- Komisioni i Komuniteteve Evropiane (2007b), Dokumenti i punës së stafit të Komisionit - Shoqërimi i Propozimit për një Direktivë të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi mbrojtjen e mjedisit përmes ligjit penal - Vlerësimi i ndikimit. SEC (2007) 160, Bruksel, 9 shkurt 2007.
- Konventa e Këshillit të Evropës për mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal të 1998. Seria e Traktatit Evropian, Nr. 172.
- Këshilli i Evropës, Raport Shpjegues për Konventën për mbrojtjen e mjedisit përmes së drejtës penale. Gjendet në: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/172.htm>
- Dekret Legjislativ, 7 korrik 2011, n.121 “Zbatimi i direktivës 2008/99/KE për mbrojtjen dhe zbatimin e legjislacionit mbi mjedisin, si dhe direktiva 2009/123/KE që ndryshon direktivën 2005/35/KE në lidhje me ndotjen e shkaktuar nga anijet dhe futjen e dënimeve për shkeljet.” OJ nr. 177, datë 1.8.2011. Gjendet në: <http://www.altalex.com/documents/leggi/2011/08/22/tutela-penale-dell-ambiente-introdotti-nuovi-reati>
- Direktiva 2008/99/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 19 nëntor 2008, për mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal. OJL 328, 06.12.2008, f. 28-37.
- Direktiva 2009/123/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 21 tetor 2009, ndryshimi i Direktivës 2005/35/KE për ndotjen nga burimet e anijeve dhe për futjen e gjobave për shkelje. OJL 280, 27.10.2009, f.52–55.
- Gordiani, G., Bocari, B. (2014). Dokument pune: analizë dhe plan veprimi për zbatimin e Kodit Penal Shqiptar përballë Direktivës 2008/99/KE për mbrojtjen e mjedisit përmes ligjit penal. Draft-Raporti i Projektit SELEA. Marrë nga: nga <http://selea.al>
- Takimi Ndërkombëtar i Ekspertëve (1994) për përdorimin e sanksioneve penale në mbrojtjen e Mjedisit në nivel ndërkombëtar, vendas dhe rajonal. Raport. Portland, Oregon, SHBA, 19-23 mars.
- Ramacci, L. (2009). E Drejta Penale për Mjedisin. Botim i dytë. CEDAM. Padova, Itali.

Tema 7: Roli i gjykatave dhe agjencive administrative ligjzbatuese në procesin e kontrollit mbi mjedisin. Mekanizmat detyrues administrativ.

Përshkrimi i temës: Kjo temë do të mbulojë çështje që lidhen me kuadrin e sistemit gjyqësor, kompetencat dhe lidhjen e tyre me kuadrin ligjor mjedisor. Këto do të përfshihet edhe harmonizimi i legjislacionit material dhe procedural, si dhe përplasjet mes tyre. Mekanizmat gjyqësorë në mbrojtje të mjedisit përbëjnë një sistem efektiv të parandalimit të dëmeve. Roli i gjykatave në lënien në fuqi ose anulimin e veprimeve administrative është edukues, parandalues dhe, si përfundim, edhe ndëshkues. Në këtë këndvështrim gjykatat kanë përgjegjësinë më të madhe si garantuesi përfundimtar dhe universal i një të mire të përgjithshme dhe të përbashkët, siç është mjedisi. Natyrshëm, brenda kësaj teme kompensimi i dëmit merr një rëndësi të madhe në procesin e rehabilitimit dhe kompensimit. Njoftimi për punime të reja dhe mundësia e një dëmtimi mjedisor, për pasojë, sipas nenit 303 të Kodit Civil synon të parandalojë dëmet shoqëruese nga ndërtimet e reja, të cilat i shohim më të zhvilluara kohët e fundit.

Metodologjia

Kjo temë do të trajtohet gjatë disa leksioneve dhe leximeve në klasë. Studentët do të njihen me një shumëllojshmëri këndvështrimesh dhe ekspertizash. Do të nxitet pjesëmarrja aktive e studentëve.

Do të zhvillohen edhe leksione me pranimë fizike të pjesëmarrësve dhe nëse do të jetë e nevojshme një klasë për takimet virtuale, ku mund të paraqiten a postohen pyetje vetë-studimore. Gjithashtu, do të ketë një prezantim në Power Point, raste studimore, grupe pune dhe debat drejtpërsëdrejti.

Struktura e organizimit të mësimit

Prezantimi nga lektori

Diskutime, debate, ushtrime, detyra, punë e pavarur individuale dhe në grup, nën drejtimin e lektorit

Raste nga praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut

Fokusi kryesor i lëndës

- Autoriteti kushtetues dhe ligjor për ligjet mjedisore; Kufizimet kushtetuese dhe kuadri ligjor.
- Aspektet administrative të legjislacionit mjedisor.
- Roli i gjykatave në procesin e kontrollit mjedisor
- Kompensimi i dëmeve.
- Njoftimi për një punë të re dhe mundësia për dëm në mjedis, Neni 303 i Kodit Civil.

Pyetje vetëstudimore

- A është procedura administrative dhe sanksioni mjaftueshëm efektiv për të parandaluar dëmtimet në mjedis?
- A është juridiksioni i gjykatës administrative i qartë dhe i ndarë nga juridiksioni i gjykatës civile?
- Si ndikojnë ato tek njëra-tjetra? Rregulloret procedurale për efektin e vendimit detyrues në gjykimin administrativ?
- A parashikon ligji administrativ material dhe procedural ndreqjen e dëmit në mjedis? Po ligji civil?

Ushtrime, debate, punë e pavarur në grup

1. **Diskutime/debate/ushtrime dhe një prezantim me gojë mbi temën:** Mbivendosja e kompetencave.
2. **Diskutime/debate/ushtrime dhe një prezantim me gojë mbi temën:** Procedura gjyqësore në verifikimin dhe mbledhjen e provave për shkeljet mjedisore.

Rast studimor

Aktgjykimi nr. 80-2019-2156, datë 17.06.2019, Gjykata Administrative e Shkallës së Parë, Tiranë.

Paditësi: Shoqata “Aleanca Kundër Importit të Plehrave të Rrezikshme

I padituri: “Integrated Technology Waste Treatment Fier”

Përmbledhje:

Me vendimin nr. 89, datë 25.10.2016, Këshilli Bashkiak Fier ka miratuar fillimin e procedurave të shpronësimit për interes publik të këtyre pasurive të paluajtshme private, të cilat preken nga projekti “Ndërtimi i impiantit të trajtimit të mbetjeve urbane në Fier”, me VKM-në nr. 951, datë 28.12.2016. Shpronësimi është bërë për interes publik të pasurisë së paluajtshme me nr. 1, ZK 2636, vëllimi 10, faqe 63, me sipërfaqe 111.564 m².

Në përfundim të procedurave të prokurimit publik të zhvilluara nga Ministria e Mjedisit, fitues i koncesionit/Partneritetit Publik u shpall: Unioni privat i kompanive “Integrated Technology Services & Energy 2 SRL”, për ndërtimin dhe administrimin e impiantit të trajtimit të ujit, të mbetjeve urbane në Qarkun e Fierit dhe prodhimin e energjisë. Më datë 24.10.2016 u nënshkrua

kontrata koncesionare ndërmjet Ministrisë së Mjedisit dhe Shoqërisë së shpallur fituese. Kontrata përfshinte impiantin e përpunimit të mbetjeve dhe prodhimin e energjisë; impiantin e djegies, impiantin e trajtimit të ujërave të zeza, landfillin dhe impiante të ndryshme ndihmëse. Kontrata është publikuar në buletin e APP-së nr. 45, datë 14.11.2016. Kontrata ka një kohëzgjatje prej 6 vitesh, pra kompania koncesionare ndërton dhe operon impiantet për 6 vjet. Pas 6 vitesh, ato kalojnë në pronësi të Autoritetit Kontraktor. (shih shkresën nr. 2009/2 Prot, datë 03.07.2018 të AKM-së). Shoqëria koncesionare është e pajisur me Deklaratën Mjedisore nr. 294 Rep. nr. 3764 Kol., nr. 18 vendim, datë 08.05.2017, të lëshuar nga AKM dhe Ministria e Turizmit dhe Mjedisit. Këshilli Kombëtar i Territorit (në vijim KKT) me vendimin nr. 15, 16.10.2017, miratoi lejen e ndërtimit për këtë impiant, në favor të subjektit zhvillues “Integrated Technology Waste Treatment Fier” shpk. Në këto kushte, paditësit, të cilët janë banorë të fshatit Verri, ku po ndërtohet impianti i trajtimit të mbetjeve urbane të Qarkut Fier, si dhe shoqata “Aleanca Kundër Importit të Mbetjeve të Rrezikshme”, AKIP, si organizatë jofitimprurëse, aktiviteti i së cilës ka të bëjë me ndërgjegjësimin e publikut për çështje mjedisore, i janë drejtuar kësaj gjykate me një padi objekt gjykimi. Nëpërmjet padisë së tyre, paditësit kërkojnë që Deklarata Mjedisore dhe Vendimi i KKT-së i lëshuar në favor të subjektit zhvillues “Integrated Technology Waste Treatment Fier” shpk, të shpallen absolutisht të pavlefshëm.

Pyetje për diskutim rreth këtij rasti:

- Kompetencat e gjykatës në verifikimin e procedurës administrative.
- A ka të drejtë organi publik administrativ të vlerësojë dëmet në mjedis?
- Si vendos gjykata kur procedura administrative është e paligjshme? Në rast të dëmtimeve të parikthyeshme mjedisore?

Materialet e kursit

Legjislacioni

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë

Kodi Administrativ i Shqipërisë, Ligji nr. 44/2015.

Referenca

- Capeta, T. (2010). *Harmonizimi i legjislacionit kombëtar me *acquis communautaire**.
- Raport i paraqitur në seminarin e UNIDEM CAMPUS në Trieste “Cilësia e ligjeve”, qershor 2010, Itali. Komisioni i Venecias. CDL-UDT(2010)017. Gjendet në: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-UDT\(2010\)017-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-UDT(2010)017-e), Qasur më 30 gusht 2015.
- Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike (2015). Përmbledhjet e legjislacionit të BE-së; gjendet në: http://eurex.Evropa.eu/%20summary/chapter/environment.html?root_default=SUM_1_COD_ED=20.
- Jamie Benidickson: *E drejta mjedisore*, botimi i 5-të. Toronto: Irwin Law, 2019. (E disponueshme për t’u porositur ose në internet në faqen e internetit të bibliotekës Uottawa).
- Petrela, I. (2009) *Tipare të përgjithshme dhe tendenca të së drejtës ndërkombëtare dhe asaj Shqiptare për mjedisin*. Studime Juridike 2: 122-147.

Tema 8: Gjykimi i çështjeve mjedisore dhe paditë e qytetarëve

Përshkrimi i temës: Në legjislacionin shqiptar e drejta e qasjes në drejtësi për çështjet mjedisore paraqet karakteristika të veçanta nga rastet e tjera gjyqësore, ku palët i drejtohen gjykatave për të rifituar një të drejtë të shkelur. Konventa e Aarhusit përfaqëson një instrument juridik ndërkombëtar, i cili është pjesë përbërëse e legjislacionit të brendshëm të Republikës së Shqipërisë,

që prej ratifikimit përmes ligjit nr. 8672, datë 26.10.2000. Në interpretim të standardeve të përcaktuara në Konventën e Aarhusit dhe legjislacionin shqiptar, Gjykata e Lartë e Shqipërisë ka vendosur se e drejta për akses në drejtësi për çështjet mjedisore ndryshon nga rastet e tjera. Çështjet mjedisore kanë natyrë shumë-sektoriale, larg aspektit formalisht kundërthënës të një gjykimi të zakonshëm civil/administrativ. Për shkak të natyrës së të drejtave të cenuara të pretenduara në çështjet mjedisore, është e vështirë të plotësohet një nga kushtet thelbësore procedurale për ngritjen e padisë, interesi i drejtpërdrejtë, duke qenë se në këto raste mbrohen të drejtat e natyrës së përgjithshme.

Kjo temë do të trajtojë çështjet që kanë të bëjnë me procedurën gjyqësore, aspektet formale dhe procedurale, paditë e qytetarëve dhe shoqatave, e drejta për t'u dëgjuar: *locus standi* dhe afatet kohore. E drejta e informimit të qytetarëve dhe organizatave në çështjet mjedisore, si aspekt procedural i mosmarrëveshjeve mjedisore do të diskutohet si pjesë e procedurës administrative formale para fazës gjyqësore. Gjykimi i çështjeve mjedisore dhe paditë qytetare konsiderohen raste me interes të shtuar për shkak të përfshirjes së interesit publik. Në këto raste interesi publik trajtohet si parakusht për legjitimitet. Aspekte të tjera procedurale në mosmarrëveshjet mjedisore si procedura e fazës së ankimit administrativ dhe afatet kohore konsiderohen, gjithashtu, si elemente formale që duhet të plotësohen në mënyrë që gjykata administrative të marrë në shqyrtim padinë.

Metodologjia

1. Leksion-diskutim mbi procedurën administrative dhe atë gjyqësore administrative.
2. Diskutime/debate/ushtrime dhe prezantim me gojë. Analizë e rasteve të gjykuara nga Gjykatat Ndërkombëtare, Gjykatat Shqiptare dhe agjenci administrative.
3. Prezantim në *Power Point*, raste studimore, grupe pune dhe debate.

Struktura e organizimit të mësimit

- Prezantimi nga lektori.
- Diskutime, debate, ushtrime, detyra, punë e pavarur individuale dhe në grup, nën drejtimin e lektorit.
- Raste nga praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Fokusi i lëndës:

- Rrjedhojat e traktateve dhe konventave ndërkombëtare, që janë pjesë përbërëse e kuadrit ligjor shqiptar.
- Rishikimi gjyqësor i veprimeve të agjencisë – çështjet thelbësore përballë çështjeve procedurale.
- Gjykimi i mosmarrëveshjeve mjedisore dhe paditë qytetare. E drejta e viktimave për të nisur një procedurë formale.
- E drejta për t'u dëgjuar - *locus standi*.
- Afatet kohore për rishikimin gjyqësor.
- Barrierat procedurale të krijuara nga e drejta administrative; fushëveprimi i rishikimit gjyqësor.

Pyetje vetëstudimore:

1. A ka çdo qytetar të drejtë të ngrejë padi për çështje mjedisore? Problematikat që lidhen me legjitimitetin.
2. A janë të përshtatshme pengesat formale procedurale në çështjet mjedisore?
3. A parashikon procedura administrative të drejtën e qytetarëve për t'u informuar për çështjet mjedisore? A është konsultimi publik një e drejtë reale e qytetarëve?

Ushtrime, debate, punë e pavarur në grup:

1. Diskutime/debate/ushtrime dhe prezantim me gojë mbi temën:

Legjitimiteti i qytetarëve dhe shoqatave mjedisore.

2. Diskutime/debate/ushtrime dhe prezantim me gojë mbi temën:

Pavlefshmëria absolute dhe paligjshmëria e akteve administrative në çështjet mjedisore.

Rast studimor:

a. Aktgjykimi nr. 322/2021, datë 21.07.2021, i Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë. Procedura administrative gjyqësore e hidrocentralit të Dragobisë – Dragobia Hec Hidropower

Pala paditëse: 27 banorë të fshatit Margegaj të Bashkisë Tropojë (qyteti Bajram Curri), në veri të Shqipërisë dhe shoqata “Toka”.

I paditur: Ministria e Energjisë (Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, “METE”), Ministria e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Mjedisit dhe shoqëritë që kanë marrë lejet.

Përmbledhje: Në këtë rast, paditësit janë një komunitet prej 27 banorësh në fshatin Margegaj në Bashkinë Tropojë (qyteti Bajram Curri), në veri të Shqipërisë dhe shoqata “Toka”, e cila ka për qëllim nxitjen dhe mbrojtjen e mjedisit. Paditësi, ndër të tjera, ka paditur Ministrinë e Energjisë (Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, këtu “METE”), Ministrinë e Mjedisit, Agjencinë Kombëtare të Mjedisit dhe kompanitë që kanë marrë lejet, me pretendimin se ndërtimi dhe funksionimi i hidrocentraleve (projekti “HEC Dragobia”) në zonën e Luginës së Valbonës mund të dëmtojë seriozisht dhe në mënyrë të parikthyeshme mjedisin e Parkut Kombëtar të Valbonës. Kjo Luginë, për rëndësinë e saj vërtet të madhe, është shpallur zonë e mbrojtur në Shqipëri dhe Park Kombëtar.

Në vlerësimin e paditësve, këto dëme janë rrjedhojë e drejtpërdrejtë e veprimeve administrative të të paditurve, përmes miratimit të projektit koncesionar për ndërtimin dhe shfrytëzimin e hidrocentraleve në zonën e Luginës së Valbonës nga dy shoqëritë; veprime administrative, ku përfshihet një kontratë administrative dhe disa akte individuale administrative. Të pandehurit kanë marrë të gjitha lejet dhe licencat e nevojshme për zhvillimin e projektit, përfshirë edhe lejen për shfrytëzimin e rezervës ujore për prodhimin e energjisë. Pas marrjes së lejeve, përfundimit të procedurës së konkurrimit, si dhe shpalljes së kompanisë fituese, një kontratë koncesioni është lidhur mes METE-s dhe njëres prej kompanive (në cilësinë e përfituesit të koncesionit). Më pas, ndërmjet këtyre dy kontraktorëve dhe kompanisë tjetër që do të zbatonte projektin, u lidh një kontratë shtesë koncesionare, ku vërehet ulje e parametrave thelbësorë teknikë të projektit “HEC Dragobia”, si dhe zgjatje të afatit për përfundimin e punimeve.

Në këto rrethana, paditësit kanë depozituar një padi para Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë, duke kërkuar shpalljen e pavlefshmërisë absolute të akteve administrative, që e lejojnë të paditurin të ndërtojë dhe shfrytëzojë projektin në Parkun Kombëtar të Valbonës, dhe njëkohësisht i kanë kërkuar gjykatës të ndërmarrë masa të përkohshme për pezullimin e zbatimit të këtyre akteve. Paditësit kanë pretenduar se ky aktivitet do të ketë një ndikim mjaft negativ në mjedisin, florën, faunën dhe biodiversitetin e kësaj zone.

Pyetje për diskutim mbi çështjen:

- Cilat janë provat që duhet të sigurojë paditësi për të vërtetuar dëmin mjedisor?
- A mund të vetëkuptohet prania e dëmit apo duhet vërtetuar?
- Ligji 49/2012 “Për gjykatat administrative dhe gjykimin administrativ”, dispozita për pezullimin e zbatimit të aktit administrativ në çështjet mjedisore.

- A përbën dyshimi i arsyeshëm (mbështetur në dokumente) kusht për marrjen e masës së përkohshme, në rastin e mundësisë së shkaktimeve të një dëmi të rëndë, të pakthyeshëm dhe të menjëhershëm, ndaj paditësit?

b. Aktgjykimi nr. 087/2021, datë 30.07.2021, të Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë lidhur me çështjet e GJEDNJ-së: Lesoochranarske zoskupenie VLK kundër Sllovakisë; Josef Krizan kundër Sllovakisë; Çështja Giacomelli kundër Italisë, 2006.

Pala paditëse: Banorët e Njësise Administrative Laknas në Bashkinë Kamëz dhe Shoqata e Bujqësisë Organike
I paditur: Bashkia Kamëz, Agjencia Kombëtare e Mjedisit

Përmbledhje:

Ky rast ka të bëjë me padinë e banorëve të Njësise Administrative Laknas në Bashkinë Kamëz dhe Shoqatës së Bujqësisë Organike kundër Bashkisë dhe Agjencisë Kombëtare të Mjedisit. Një shoqëri me përgjegjësi të kufizuar është pajisur nga të paditurit (palë e tretë) me një vlerësim paraprak të ndikimit në mjedis dhe më pas me leje zhvillimi, që i ka lejuar asaj të vijojë punën për ndërtimin e një kompleksi blegtoral me thertore, restorant, në zonën e Pyllit të Brukës, në Bashkinë Kamëz.

Paditësit pretendonin se ndërtimi i objektit cenonte rëndë të drejtat dhe interesat e tyre si banorë të zonës, pasi leja për zhvillim ishte dhënë brenda një pylli në pronësi të Bashkisë Kamëz, i cili përdorej nga banorët si zonë e gjelbër pushimi dhe banimi. Sipas studiuesve, ndërtimi i objektit nënkuptonte prerjen e pemëve mbi 35 vjeç. Në këto rrethana, paditësi i ka drejtuar disa ankesa pushtetit vendor dhe autoriteteve të tjera administrative publike. Në pamundësi për të mbrojtur interesat e tyre në mënyrë tjetër, paditësit kanë depozituar padinë e tyre pranë Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë, Tiranë.

Pyetje për diskutim mbi këtë rast:

- A kanë paditësit të drejtë qasjeje në gjykatë sipas dispozitave të ligjit, por edhe të Konventës së Aarhusit?
- A kanë paditësit detyrim të provojnë para gjykatës interesin e tyre të drejtpërdrejtë juridik në këtë çështje?
- A kanë të drejtë shoqatat t'i drejtohen gjykatës për një ligj apo akt që cenon interesin publik? A kanë të drejtë ato të kërkojnë shfuqizimin e një akti administrativ individual, në rast se nga një veprim ose mosveprim i administratës publike cenohet interesi i ligjshëm publik, si në rastin e individëve të kësaj çështjeje?
- Si mund të vërtetohet “interesi i mjaftueshëm” në mosmarrëveshjen në fjalë?

c. Aktgjykimi nr. 80-2021-1696, datë 28.5.2021 i Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë, Tiranë.

Pala paditëse: “Ayen-Alb”, Shoqëri aksionare
Të paditur: Ministria e Energjisë, Ministria e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Mjedisit
Palë të treta: Shoqatat “Eco Albania”, “EuroNatur” dhe “Riverwatch”, si dhe 39 banorë të zonës së projektit të Kalivaçit.
Çështja është vendosur
Juridiksioni: Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë

Përmbledhje:

Pala paditëse “Ayen-Alb”, një shoqëri aksionare me kapital të përbashkët, njëkohësisht edhe shoqëria koncesionare, e shpallur fituese dhe lidhur kontratë koncesionare me Ministrinë e Energjisë për ndërtimin e hidrocentralit të Kalivaçit mbi lumin Vjosë. Koncesionari kishte detyrimin të merrte lejet dhe licencat e nevojshme, duke përfshirë Deklaratën Mjedisore, një akt administrativ që lëshohet nga Ministria e Mjedisit, e cila vlerëson ndikimin mjedisor të projektit të synuar. Ministria e Mjedisit, mbështetur në propozimin e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit, ka nxjerrë një deklaratë negative mjedisore për ndërtimin e hidrocentralit të Kalivaçit. Deklarata negative mjedisore parashikonte se ndërtimi i projektit në lumin Vjosa do të kishte ndikime mjaft negative në mjedis me pasoja afatgjata, duke përfshirë: përmytjet e tokës, përdorimin e lëndëve plasëse gjatë ndërtimit, kërcënim serioz për florën dhe faunën në ekosistem, dëmtim të mikroklimës, rënie të cilësisë së ujit dhe të cilësive fiziko-kimike të tij, dëmtim të biodiversitetit të lumit Vjosa, një nga më të mëdhenjtë në Ballkan, ku gjallojnë qindra specie, disa prej tyre ende të panjohura për shkencën, etj.

Ky projekt është kundërshtuar ashpër edhe nga shoqëria civile, organizatat kombëtare dhe ndërkombëtare dhe shumë figura të njohura, të cilët kanë kërkuar anulimin e projektit mbi lumin Vjosa, një nga lumenjtë më të mëdhenj dhe të fundit të egër në Evropë, i cili gjarpëron 200 kilometra në territorin shqiptar. Paditësi ka bërë ankim administrativ dhe më pas ka ngritur padi, duke kërkuar shfuqizimin e deklaratës mjedisore, si lëshuar në kundërshtim me ligjin. Paditësi pretendonte se ndikimi në mjedis nuk do të ishte negativ dhe kërkonte vazhdimin e projektit, si fitues i kontratës koncesionare.

Shoqatat “Eco Albania”, “Euro Natur” dhe “River Watch”, si dhe 39 banorë të zonës së projektit të Kalivacit ndërhyjnë në këtë gjykim. Gjykata Administrative ka vendosur në favor të tyre, duke argumentuar se ata janë palë të interesuara në procesin e vendimmarrjes mjedisore dhe duke iu referuar ligjit të brendshëm dhe Konventës së Aarhus-it, ata kanë të drejtë të jenë palë në këtë çështje gjyqësore, të dëgjohen dhe të paraqesin pretendimet e tyre.

Pyetje për diskutim mbi rastin:

Kushtet për pavlefshmëri absolute dhe paligjshmëri të akteve administrative në rastet mjedisore.

d. Aktgjykimi nr. 49, datë 18.01.2021, i Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë, Tiranë

Pala paditëse: Një bashkësi prej 8 banorëve të Njesisë Administrative Derjan, në Mat
I paditur: Enti Rregullator i Energjisë (ERE) dhe “Seka Hidropower” sh.pk.

Përmbledhje:

Pala paditëse është një bashkësi prej 8 banorësh në Njësine Administrative Derjan, në Mat. Ata kanë paditur Entin Rregullator të Energjisë (ERE) dhe “Seka Hidropower” sh.pk, e cila është kompania koncesionare e kontratës për ndërtimin e hidrocentralit “Seka”. Kjo kompani është pajisur nga ERE me licencën për prodhimin e energjisë elektrike në hidrocentralet “Seka” dhe “Zais”.

Pas depozitimit të një ankimi administrativ pranë ERE-s, paditësit kanë ngritur padi, duke kërkuar shfuqizimin e licencës së dhënë për kompaninë në fjalë për prodhimin e energjisë elektrike, duke pretenduar se licenca është lëshuar në kundërshtim me ligjin. Paditësit kanë pretenduar se hidrocentralet janë të ndërtuara dhe një pjesë e tyre ndodhet në zonën e mbrojtur “Lurë-Mali i Dejës”. Ky aktivitet është në kundërshtim me statusin e zonës së mbrojtur dhe detyron organet kompetente të mos miratojnë licencimin.

Në mënyrë të menjëhershme, Gjykata Administrative ka zbatuar Konventën e Aarhus-it, me qëllim legjitimimin e palës paditëse në proces. Gjykatat kanë vërejtur se e drejta e publikut për të paraqitur paditë për çështje mjedisore parashikohet nga neni 9 i ligjit nr. 8672/2000, që ka ratifikuar Konventën e Aarhusit. Sipas Gjykatës, paditësi jeton ose e ka jetën të lidhur ngushtë me zonën, ku janë ndërtuar hidrocentralet, ndaj duke iu referuar legjislacionit të brendshëm dhe Konventës së Aarhus-it, ata kanë legjitimitet për t'iu qasur gjykatës me padi, si subjekte të interesuara për çështjet mjedisore dhe për të kërkuar rivendosjen e një të drejte të shkelur. Në themel të çështjes, gjykata pranoi padinë, duke anuluar aktin administrativ të nxjerrë nga ERE, licencën që i jepte të drejtën kompanisë “Seka Hydropower” për të prodhuar energji elektrike. Gjykata vendosi se licenca, që i ishte dhënë të pandehurit, ishte lëshuar në kundërshtim me ligjin, duke mos respektuar dispozitat e ligjit “Për zonat e mbrojtura”, veçanërisht të nenit 16, që ndalon ndërtimin e hidrocentraleve në rezervat natyrore dhe burimet ujore.

Pyetje për diskutim mbi çështjen:

- Kushtet për pavlefshmëri absolute dhe paligjshmëri të akteve administrative në rastet mjedisore.
- E drejta e informimit dhe këshillimit të individëve, por edhe e drejta për të kundërshtuar aktet dhe veprimet për çështje mjedisore apo që lidhen me to.

Materialet e kursit

Legjislacioni:

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë

Kodi Administrativ i Shqipërisë, ligji nr. 44/2015.

Ligji nr. 10431, datë 09.06.2011, mbi “Mbrojtjen e Mjedisit”

Ligji nr. 10448, datë 14.07.2011, “Mbi lejet mjedisore”

Referenca

- Instituti ASSER. Dosjet. *Ligji Evropian i Mjedisit pas Lisbonës: Një hyrje.*
- Barton H. Thompson, Jr., *Inovacionet e vazhdueshme të ligjzbatimit prej trysnisë detyruese të qytetarëve*, 2000 U. Ill. L. Rev. 185, 191 n.23 (2000).
- Universiteti Barry B. Boyer, Shkolla e Drejtësisë në Buffalo, *Paditë gjyqësore të qytetarëve në fushën e mjedisit: rrezik apo premtim?*
- https://digitalcommons.law.buffalo.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1753&context=journal_articles.
- David E. Adelman dhe Robert L. Glicksman, *Kufizimet në çështjet gjyqësore mjedisore të ngritura nga qytetarët*; <https://www.jstor.org/stable/27010525>
- Eileen Gauna, *Dispozitat Federale për Qytetarin Mjedisor: Pengesat dhe Stimujt në Rrugën drejt Drejtësisë Mjedisore*, 22 Ekologjia L.Q. 1 (1995)
- James R. May, *Tani më shumë se kurrë: Tendencat në çështjet gjyqësore të qytetarëve mjedisore në 30*, 10 Widener L. Rev. 1 (2003)
- Kristi M. Smith, *Kush padit Kë?: Një Krahësim i Veprimeve për Ligjzbatim në fushën e çështjeve gjyqësore mjedisore, atyre të Qeverisë dhe të Qytetarëve, të ngritura siç parashikohet në statutet e administruara nga EPA, 1995-2000*, 29 kolonë. J. Env't L. 359, 371 (2004)

Tema 9: Koncepti i mbetjeve dhe krimet që lidhen me mbetjet

Përshkrimi i Temës: Kjo temë do të trajtojë fillimisht kontekstin e konceptit të “mbetjeve” në nivel ndërkombëtar dhe atë të BE-së, duke filluar me një hyrje në Konventën e Bazelit dhe parimet

e saj kryesore, për të vijuar më tej me instrumentet ligjore të BE-së, që mbulojnë menaxhimin e mbetjeve, siç është Direktiva Kuadër për Mbetjet, Rregullorja e Transportit të Mbetjeve dhe Lista Evropiane e Mbetjeve. Kjo temë do të nxjerrë në pah përkufizimet dhe parimet kryesore që lidhen me mbetjet, duke përfshirë hierarkinë e mbetjeve dhe detyrimin për t'u kujdesur. Së dyti, do të shqyrtojë imtësisht atë që konsiderojmë krim të lidhur me mbetjet, parë nga këndvështrimi ndërkombëtar dhe kombëtar, si dhe lidhjet e mundshme me lloje të tjera krimesh, si: mashtrimi, krimi i organizuar dhe korrupsioni.

Metodologjia

- Prezantim në *Power Point*
- Video
- Raste nga praktika gjyqësore
- Raste studimore

Përmbledhje

Në fund të viteve 1980, miratimi i rregullave gjithnjë e më të rrepta mbi menaxhimin e mbetjeve në vendet e industrializuara çoi në rritje të ndjeshme të kostos së trajtimit të mbetjeve të rrezikshme. Në kërkim të rrugëve për të ulur kostot gjithnjë e më rritje, disa operatorë filluan të transportonin mbetje të rrezikshme drejt vendeve në zhvillim. Kjo çoi në mjaft raste, ku mbetjet e rrezikshme hidheshin, derdheshin ose menaxhoheshin në mënyrë jo të përshtatshme, duke shkaktuar probleme të rënda shëndetësore dhe mjedisore. Këto incidente tërhoqën vëmendjen ndërkombëtare, dhe për rrjedhojë u negociua Konventa e Bazelit nën kujdesin e Programit të Kombeve të Bashkuara për Mjedisin (UNEP). Konventa u miratua në 1989 dhe hyri në fuqi në 1992. Në muajin korrik të vitit 2023, 190 vende janë Palë në këtë Konventë. Përmes kontrollit të rreptë, Konventa e Bazelit ka për qëllim mbrojtjen e shëndetit të njeriut dhe mjedisit, nga pasojat që mund të vijnë prej gjenerimit dhe menaxhimit të mbetjeve të rrezikshme dhe mbetjeve të tjera.

Tre shtyllat kryesore të Konventës së Bazelit janë:

- Ulja e gjenerimit të mbetjeve të rrezikshme, si përsa i përket sasisë, dhe shkallës së rrezikshmërisë së tyre;
- Nxitja e menaxhimit të përshtatshëm mjedisor të mbetjeve të rrezikshme dhe mbetjeve të tjera;
- Kontrolli i lëvizjeve ndërkufitare të mbetjeve të rrezikshme dhe mbetjeve të tjera.

Për të arritur objektivat e saj, Konventa e Bazelit u vendos Palëve kufizime dhe kushte të detyrueshme për transportin e mbetjeve të rrezikshme ndërmjet kufijve ndërkombëtarë. Palët në Konventë nuk mund të lejojnë që mbetjet e rrezikshme ose mbetje të tjera të eksportohen në vendet, që kanë ndaluar importin e mbetjeve të tilla. Palët kanë të drejtë të ndalojnë importin e mbetjeve të rrezikshme ose mbetjeve të tjera, për qëllime asgjësimi. Po ashtu, Palët në Konventë nuk mund të lejojnë që mbetjet e rrezikshme ose mbetje të tjera të eksportohen në ato vende, ku ka arsye për të besuar se mbetjet nuk do të menaxhohen në mënyrë të përshtatshme mjedisore. Në përgjithësi, Palët e kanë të ndaluar që të eksportojnë mbetje ose të importojnë mbetje nga vendet jo-palë.

Brenda BE-së, janë në sërë direktivash dhe rregulloresh të ndryshme, që mbulojnë menaxhimin e mbetjeve (të disa lloj mbetjesh). Instrumenti kryesor legjislativ i BE-së është Direktiva 2008/98/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 19 nëntor 2008, mbi mbetjet, që shfuqizon disa direktiva të caktuara (e njohur si Direktiva Kuadër për Mbetjet ose DKM -*WFD*), e cila përcakton sfondin për konceptet dhe përkufizimet, që lidhen me menaxhimin e mbetjeve. Këtu përfshihet përkufizimi i mbetjeve, i riciklimit dhe rikuperimit. Direktiva Kuadër për Mbetjet përcakton disa parime bazë të menaxhimit të tyre. Në përgjithësi, Direktiva kërkon që mbetjet të menaxhohen:

- pa rrezikuar shëndetin e njeriut dhe pa dëmtuar mjedisin;
- pa rrezikuar ujin, ajrin, tokën, bimët ose kafshët;
- pa shkaktuar shqetësim, që vjen nga zhurmat ose aromat e pakëndshme;
- dhe pa ndikuar negativisht në zonat fshatare apo vendet me interes të veçantë.

Ajo përmban dispozita mbi përkufizimin e mbetjeve dhe mbetjeve të rrezikshme (neni 3), kur ato pushojnë së qeni mbetje dhe bëhen lëndë e parë dytësore, dhe dispozita që përcaktojnë si bëhet dallimi midis mbetjeve dhe nënprodukteve të tyre. Po ashtu, Direktiva paraqet “parimin: ndotësi paguan” dhe “përgjegjësia e zgjeruar e prodhuesit”. Themeli i menaxhimit të mbetjeve në BE është “hierarkia e mbetjeve” prej pesë fazash, e përcaktuar në Direktivën Kuadër të Mbetjeve, e cila cakton një rend preference për menaxhimin dhe asgjësimin e mbetjeve. E lidhur me DKM-*WFD*, është edhe Vendimi i Komisionit Evropian, i 3 majit 2000, që zëvendëson Vendimin 94/3/KE, ku gjendet lista e mbetjeve në përputhje me nenin 1(a) të Direktivës së Këshillit 75/442/EEC për mbetjet dhe Vendimit të Këshillit 94/904/EC, mbi hartimin e një liste të mbetjeve të rrezikshme në përputhje me nenin 1(4) të Direktivës së Këshillit 91/689/EEC mbi mbetjet e rrezikshme (të njoftuar me numrin e dokumentit C(2000) 1147). Ky Vendim ka përcaktuar klasifikimet dhe kodet përkatëse të rrymave të mbetjeve të rrezikshme dhe jo të rrezikshme.

Një dokument tjetër i rëndësishëm ligjor është Rregullorja (KE), Nr. 1013/2006 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 14 qershor 2006, mbi transportin e mbetjeve (e cila njihet edhe si Rregullorja për Transportin e Mbetjeve ose *WSR*). Kjo Rregullore është e zbatueshme drejtpërdrejt në Shtetet Anëtare të BE-së dhe vë në jetë dispozitat e Konventës së Bazelit.

Krimet e lidhura me mbetjet janë një nënkategori e krimit mjedisor. Sipas një raporti të UNEP-INTERPOL-it, të 2016, krimet e lidhura me mbetjet shkaktojnë një humbje prej rreth 10-12 miliardë dollarë në vit. Nuk ka një përkufizim të gjithëpranuar për krimet e lidhura me mbetjet. Konventa e Bazelit jep një përkufizim të trafikut të paligjshëm të mbetjeve në nenin 9 të saj. Diçka e ngjashme gjendet edhe në nenin 2.35 të Rregullores për Transportin e Mbetjeve. Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin – UNODC, e përkufizon, disi gjerësisht, krimin e mbetjeve, si sjellje që lidhet me mbetjet dhe që është e kriminalizuar. Kuptimi i shkeljeve në fushën e mbetjeve mund të ndryshojë në varësi të kontekstit. Në disa raste, shkeljet e lidhura me mbetjet janë një term përmbledhës, që përfshin jo vetëm veprat penale që lidhen me mbetjet, por edhe kundërvajtjet civile dhe administrative. Edhe trafikimi i mbetjeve është një term që mund të ketë përkufizime të ndryshme, duke variuar nga përkufizimet më të ngushta, që fokusohen në lëvizjen e mbetjeve dhe, në veçanti, lëvizjen e mbetjeve në kontekst ndërkufitar ose transnacional, deri në përkufizime më të gjera, që përfshijnë një gamë më të gjerë veprash.

Kështu, trafikimi i mbetjeve është një nëngrup i krimit të mbetjeve dhe veprave penale të lidhura me mbetjet, një nëngrup me fushëveprim të përmasave të ndryshme, në varësi të mënyrës së përdorimit të termit.

Rreziqet dhe pasojat e transportit dhe menaxhimit të papërshtatshëm të mbetjeve mund të jenë të gjera, duke përfshirë ndikim në mjedis, shëndet dhe ekonomi. Krimet e mbetjeve mund të ndotin ajrin, tokën dhe ujin, të ndikojnë dhe dëmtojnë ekosistemet, dhe të paraqesin rrezikshmëri për shëndetin e njeriut. Krimet e lidhura me mbetjet kanë edhe pasoja dytësore shoqërore dhe ekonomike. Pasoja të tjera anësore të krimit të mbetjeve lidhen edhe me humbjen e burimeve të vlefshme, për shkak të trajtimit të papërshtatshëm ose joefikas, humbje të të ardhurave për qeveritë ose kosto shtesë për projektet e pastrimit dhe rikthimin në gjendjen e mëparshme, si dhe humbjen e besimit të publikut në aftësinë e qeverive për të menaxhuar mbetjet.

Për të luftuar krimin e lidhur me mbetjet, është parësore të kuptojmë arsyet e këtyre shkeljeve. Shtysa ekonomike është faktori kryesor që i bën mbetjet lehtësisht të cenueshme nga veprat penale dhe krimi. Për më tepër, shpresa për moszbulim, si pasojë e zbatueshmërisë së ulët rregullatore në këtë fushë, mund të shërbejë si nxitëse për krimet e mbetjeve. Kryerja e veprave penale të lidhura me mbetjet perceptohet si një rrezik minimal, pasi mundësia për t'u kapur është e ulët dhe, edhe

nëse zbulohen dhe ndiqen penalisht, gjobat dhe masat ndëshkimore janë të ulëta. Nga ana tjetër, përfitimet financiare janë të larta, në rastet kur krimet kryhen pa u vënë re. Edhe mungesa e dispozitave dhe përcaktimeve ligjore të qarta ka gjasë të paraqesë një hapësirë mundësie për sjellje të paligjshme, e ndihmuar nga mangësitë apo të metat e kuadrit ligjor.

Diapozitivë - Prezantimi në PowerPoint

Slide-Diapozitivi 1: Konventa e Bazelit mbi kontrollin e transportit ndërkufitar të mbetjeve të rrezikshme dhe asgjësimin e tyre

Tre shtyllat kryesore të Konventës së Bazelit janë:

- Minimizimi i gjenerimit të mbetjeve të rrezikshme, për sa i përket sasisë dhe shkallës së rrezikshmërisë së tyre;
- Nxitja e menaxhimit të përshtatshëm mjedisor të mbetjeve të rrezikshme dhe mbetjeve të tjera;
- Kontrolli i lëvizjeve ndërkufitare të mbetjeve të rrezikshme dhe mbetjeve të tjera;
- **Fushëveprimi i Konventës:** Mbetjet e rrezikshme dhe mbetjet që kërkojnë vëmendje të veçantë (neni 1).

Slide-Diapozitivi 2: Përkufizimet kryesore (neni 2)

- Mbetjet
- Menaxhimi
- Transporti ndërkufitar
- Menaxhimi sipas standardeve të përshtatshme mjedisore

Slide-Diapozitivi 3: Politikat e BE-së për Menaxhimin e Mbetjeve

- Marrëveshja e Gjelbër
- Ekonomia Qarkulluese
- Hierarkia e Mbetjeve

Slide-Diapozitivi 4: Kuadri legjislativ i BE-së për mbetjet

- Direktiva Kuadër për Mbetjet
- Lista Evropiane e Mbetjeve
- Politikat specifike për Mbetjet
- Rregullorja për Transportin e Mbetjeve

Slide-Diapozitivi 5: Çfarë është krimi i lidhur me mbetjet?

- Nuk ka një përkufizim të pranuar botërisht për krimin e mbetjeve
- Neni 9 i Konventës së Bazelit
- Neni 2.35 i Rregullores për Transportin e Mbetjeve
- Përkufizimi sipas UNODC – Zyrës së Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin Kuptuar gjerësisht si “një vepër e jashtëligjshme e lidhur me mbetjet”

Slide-Diapozitivi 6: Çfarë e nxit krimin e mbetjeve?

- Përfitimet ekonomike
- Rrezikshmëri e ulët, krim me përfitime të larta
- Përkufizim i paqartë dhe mangësi ligjore (jepni shembuj)

Slide-Diapozitivi 7: Cilat janë pasojat e krimit të mbetjeve?

- Dëmtimi i mjedisit (p.sh. ndotja e ajrit, ujit ose tokës, rreziqet për jetën e egër ose prishja e habitateve);

- Pasojat në shëndetin e njeriut (p.sh. thithja ose përthithja e kimikateve të rrezikshme, ose ndotje e zinxhirit ushqimor ose ujit të pijshëm)
- Pasojat shoqërore dhe ekonomike (p.sh. dobësim i parimeve të ekonomisë qarkulluese, nevoja për fonde publike për pastrim ose rikthim në gjendjen para dëmtimit, humbje taksash)

Slide-Diaporitivi 8: Sfidat kryesore

- Zbulimi
- Mbledhja e provave
- Lidhja me lloje të tjera krimesh, si korrupsioni ose krimi i organizuar
- Mungesa e kuadrit ligjor kombëtar, si p.sh. për kriminalizimin dhe penalizimin
- Përlllogaritja e dëmit mjedisor, shoqëror dhe ekonomik

Pyetje vetëstudimore

- Sa janë përfshirë instrumentet ndërkombëtare dhe ato të BE-së në legjislacionin kombëtar shqiptar?
- A është i zhvilluar sa duhet legjislacioni kombëtar për të përkufizuar shkeljet në sektorin e mbetjeve dhe për të kriminalizuar veprimtaritë e jashtëligjshme të menaxhimit të mbetjeve?
- Cilat janë rreziqet kryesore në Shqipëri për sa i përket menaxhimit të mbetjeve?
- Ku mund ta gjeni përkufizimin e transportit të jashtëligjshëm të mbetjeve?

Ushtrime, raste studimore, punë në grup

- Diskutoni mbi ide dhe kritere për përkufizimin e mbetjeve dhe mbetjeve të rrezikshme
- Praktika gjyqësore: rasti i *Biffa Waste Services Ltd*

Materialet e kursit

Legjislacioni:

- Konventa e Bazelit
- Direktiva Kuadër e BE-së për Mbetjet
- Rregullorja e BE-së për Transportin e Mbetjeve

Referenca:

- Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Mjedisin, *Lufta kundër krimeve mjedisore dhe shkeljeve të lidhura me to: siguria e pajtueshmërisë mjedisore*: dokument udhëzues, Zyra e Publikimeve të Bashkimit Evropian, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2779/035969>
- UNODC, *Lufta kundër Trafikimit të Mbetjeve*, Një Udhëzues me Praktikat e Mira Legjislative (2022), LUFTA KUNDER TRAFIKIMIT TË MBETURINAVE – NJË UDHËZUES PËR PRAKTIKAT E MIRA LEGJISLATIVE (unodc.org)
- Projekti WasteForce, *Udhëzues për prokurorët e krimeve të mbetjeve*, 2020, TITULLI / (wasteforceproject.eu)
- *Vlerësim mbi Kërcënimin e Krimit Mjedisor në Holandë*, 2021, <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/milieu/environmental-crime-threat-assessment-netherlands-2021.pdf>
- Video ENPE në WSR: <https://youtu.be/yn2bApvhjms>

Praktika gjyqësore e BE-së në menaxhimin e mbetjeve:

- Çështja C-147/15, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Katërt) i 28 korrikut 2016, Città Metropolitana di Bari, ish Provincia e Barit kundër Edilizia Mastrodonato Srl
- Çështja C-292/12, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) i 12 dhjetorit 2013, Ragn-Sells AS kundër Sillamäe Linnavalitsus

- Çështja C-241/12, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Parë), 12 dhjetor 2013, Shell Nederland Verkoopmaatschappij BV dhe Belgian Shell NV
- Çështja C-113/12, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Katërt) i 3 tetorit 2013, Donal Brady kundër Agjencisë për Mbrojtjen e Mjedisit
- Çështja C-358/11, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Dytë) i 7 marsit 2013, Lapin elinkeino-, liikenne-ja ympäristökeskuksen liikenne ja infrastruktuuri - vastualue v Lapin luonnonsuojelupiiri ry
- Çështja C-254/08, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Dytë) i 16 korrikut 2009, Futura Immobiliare srl Hotel Futura dhe të tjerët kundër Comune di Casoria
- Çështja C-188/07, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Madhe) i 24 qershorit 2008, Commune de Mesquer kundër Total France SA dhe Total International Ltd
- Çështja C-252/05, Vendimi i Gjykatës (Dhoma e Dytë) e 10 majit 2007, Mbretëresha mbi aplikimin e Thames Water Utilities Ltd kundër Divizionit të Londrës Juglindore, Gjykata e Magjistraturës Bromley (Gjyqtarja e Qarkut Carr)
- Çështja C-457/02, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Dytë) i 11 nëntorit 2004, Procedura penale kundër Antonio Niselli
- Çështja C-277/02, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Parë) e 16 dhjetorit 2004, EU-Wood-Trading GmbH kundër Sonderabfall-Management-Gesellschaft Rheinland-Pfalz mbH
- Çështja C-235/02, Urdhër i Gjykatës (Dhoma e Tretë) e datës 15 janar 2004, Procedura penale kundër Marco Antonio Saetti dhe Andrea Frediani
- Çështja C-444/00, Vendimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) i 19 qershorit 2003, Mbretëresha, me kërkesën e Mayer Parry Recycling Ltd, kundër Agjencisë së Mjedisit dhe Sekretarit të Shtetit për Mjedisin, Transportin dhe Rajonet, dhe Corus (UK) Ltd dhe Allied Steel and Wire Ltd (ASW)
- Çështje të bashkuara C-418/97 dhe C-419/97, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) i 15 qershorit 2000, ARCO Chemie Nederland Ltd kundër Ministrit van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (C-418/97) dhe Vereni Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+ dhe Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen kundër Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland (C-419/97)
- Çështja C-9/00, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Gjashtë) e 18 prillit 2002, Palin Granit Oy dhe Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus
- Çështja C-06/00, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) i 27 shkurtit 2002, Abfall Service AG (ASA) kundër Bundesminister für Umwelt, Jugend und Familie
- Çështja C-236/92, Aktgjykimi i Gjykatës i 23 shkurtit 1994, Comitato di Coordinamento per la Difesa della Cava dhe të tjerët kundër Rajonit të Lombardisë dhe të tjerë

Çështje gjyqësore të transportit të mbetjeve:

- Çështja C-259/05, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Parë) i 21 qershorit 2007, Procedura penale kundër Omni Metal Service
- Çështja C-176/05, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Parë) i 1 marsit 2007, KVZ retect GmbH kundër Republik Österreich
- Çështja C-215/04, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Parë) i 16 shkurtit 2006, Marius Pedersen A/S kundër Miljøstyrelsen
- Çështja C-277/02, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Parë) e 16 dhjetorit 2004, EU- Wood-Trading GmbH kundër Sonderabfall-Management-Gesellschaft Rheinland-Pfalz mbH
- Çështja C-116/01, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) e 3 prillit 2003, SITA EcoService Nederland BV, më parë Verol Recycling Limburg BV kundër Ministrit van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- Çështja C-114/01, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Gjashtë) e 11 shtatorit 2003, AvestaPolarit Chrome Oy

- Çështja C-444/00, Vendimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) i 19 qershorit 2003, Mbretëresha, mbi kërkesën e Mayer Parry Recycling Ltd, kundër Agjencisë së Mjedisit dhe Sekretarit të Shtetit për Mjedisin, Transportin dhe Rajonet, dhe Corus (UK) Ltd dhe Allied Steel and Wire Ltd (ASW)
- Çështja C-458/00, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) i 13 shkurtit 2003, Komisioni i Komuniteteve Evropiane kundër Dukatit të Madh të Luksemburgut
- Çështja C-9/00, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Gjashtë) e 18 prillit 2002, Palin Granit Oy dhe Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus
- Çështja C-6/00, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Pestë) e 27 shkurtit 2002, Abfall Service AG (ASA) kundër Bundesminister für Umwelt, Jugend und Familie.
- Çështja C-324/99, Aktgjykimi i Gjykatës i 13 dhjetorit 2001, DaimlerChrysler AG kundër Land Baden-Württemberg
- Çështjet e bashkuara C-175/98 dhe C-177/98, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Katërt) i 5 tetorit 1999, Procedura penale kundër Paolo Lirussi (C-175/98) dhe Francesca Bizzaro (C-177/98)
- Çështja C-203/96, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Gjashtë) e 25 qershorit 1998, Chemische Afvalstoffen Dusseldorp BV dhe të tjerët kundër Ministrit van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- Çështja C-129/96, Aktgjykimi i Gjykatës i datës 18 dhjetor 1997, Inter-Environnement Wallonie ASBL kundër Région Wallonne
- Çështje të bashkuara C-304/94, C-339/94, C-342/94, dhe C-224/95, Aktgjykimi i Gjykatës (Dhoma e Gjashtë) i 25 qershorit 1997, Procedura penale kundër Euro Tombesi dhe Adino Tombesi (C-304/94), Roberto Santella (C-330/94), Giovanni Muzi dhe të tjerë (C-342/94) dhe Anselmo Savini (C-224/95)
- Çështja C-422/92, Aktgjykimi i Gjykatës i datës 10 maj 1995, Komisioni i Komuniteteve Evropiane kundër Republikës Federale të Gjermanisë
- Çështja C-2/90, Aktgjykimi i Gjykatës i 9 korrikut 1992, Komisioni i Komuniteteve Evropiane kundër Mbretërisë së Belgjikës

Tema 10: Mbledhja e provave dhe teknikat e hetimit në çështjet mjedisore

Përshkrimi i temës: Kjo temë do të thellohet në elementët përbërës të krimit të mbetjeve për të vërtetuar veprën penale dhe rëndësinë e dokumentimit kronologjik ose mbledhjes së provave. Procedurat e duhura për mbledhjen e provave, mbledhjen e dokumenteve dhe intervistat janë jetike për një hetim penal apo gjykim të suksesshëm. Moduli do të theksojë dy mënyrat tradicionale të mbledhjes së provave, si dhe përdorimin e mjeteve të ardhshme digjitale. Për më tepër, ai do të nënvizojë nevojën për një kombinim të llojeve të hetimit si mjekësia ligjore, taktike dhe financiare.

Metodologjia

- Prezantim në Power Point,
- Ushtrime në grupe pune.

Përmbledhje

Për të përgatitur një çështje për ndjekje penale, duhet të kryhet hetimi për të vërtetuar elementët përbërës të shkeljes ose veprës penale dhe për të përcaktuar nëse është kryer një shkelje e mundshme e ligjit. Nëse një shkelje ose krim i lidhur me mbetjet përmban elementët kryesorë, duke përfshirë: të paligjshme, të jashtëligjshme ose të paautorizuara, mbetje (të rrezikshme ose jo të rrezikshme), atëherë një vepër e kryer, që lidhet me ato mbetje, duhet të vërtetohet (për shembull grumbullimi, transporti, klasifikimi, riciklimi, deponimi, hedhja ose djegia).

Prandaj, një strategji hetimore mbi krimet e lidhura me mbetjet përfshin:

- Identifikimin e mbetjeve (kategorizimi);
- Përcaktimin e vëllimit të mbetjeve;
- Trajtimin e synuar të mbetjeve;
- Përcaktimin e gjurmueshmërisë (pronësinë, burimet dhe destinacionet);
- Përlllogaritjen e fitimeve të paligjshme ose kursimet nga kostoja e asgjësimit;
- Përcaktimin e dëmit mjedisor nëse ka pasur emetim a hedhje.

Hetimet në rastet e krimeve të lidhura me mbetjet duhet të kenë si qëllim arritjen e objektivave të mëposhtme specifike:

- Identifikimin e gjithë zinxhirit të mbetjeve, si në rrjedhën e sipërme dhe të poshtme;
- Identifikimin e aktorëve të përfshirë në zinxhirin e furnizimit (bashkë me përfshirjen e mundshme të grupeve kriminale) për të përcaktuar se kush është përgjegjës dhe fajtor;
- Lidhje të mundshme me lloje të tjera krimi.

Mbledhja e provave

Duhet mbajtur mend gjithmonë se ndjekja e një procedure të rregullt për mbledhjen e provave, grumbullimin e dokumenteve dhe intervistimin e dëshmitarëve, është jetike për një procedurë të suksesshme penale, të zhvilluar brenda juridiksionit përkatës. Mbledhja e provave duhet të kryhet në përputhje me ligjet kombëtare dhe prokurorët kanë një rol vendimtar për t'u ardhur në ndihmë zyrtarëve të ngarkuar për zbatimin e ligjit dhe autoriteteve të tjera hetuese në ofrimin e udhëzimeve për trajtimin dhe mbledhjen e duhur të të gjitha provave në lidhje me veprën penale. Për të mbrojtur të drejtat e të pandehurve për një gjykim të drejtë, administrimi dhe mbledhja e provave duhet të udhëhiqet nga rregulla të rrepta ligjore. Këto rregulla synojnë parandalimin e ndëshkimit të të pandehurve mbështetur në prova të rreme apo të manipuluar. Provat që nuk janë administruar në përputhje me këto rregulla mund të jenë të papranueshme për gjykatën. Prandaj, respektimi i këtyre rregullave është kritik, jo vetëm për mbrojtjen e të drejtave të të pandehurve, por edhe për të siguruar që të pandehurit të ndiqen penalisht dhe të gjykohen në mënyrë efektive. Procesi duhet të garantojë që janë krijuar sisteme të përshtatshme për ruajtjen e provave dhe për regjistrimin e çdo veprimi të administrimit të tyre, me qëllim mundësimin e dokumentimit kronologjik gjatë gjithë procesit. Mbetjet, mostrat dhe provat e tjera duhet të mbrohen nga manipulimi i tyre gjatë ruajtjes. Vazhdimësia dhe integriteti duhet të garantohet edhe për provat elektronike.

Njësoj edhe për faktin që çoi në nisjen e hetimit. A është nisur një hetim mbështetur në një ankesë, si rrjedhojë e veprimtarive inspektuese dhe monitoruese, prej një informacioni të marrë nga autoritetet e tjera (të huaja) apo prej një sinjalizuesi?

Pranueshmëria

Shtetet duhet të sigurojnë që legjislacioni përkatës në lidhje me pranueshmërinë e provave në gjykatë është i përshtatur siç duhet për të trajtuar çështjet e lejimit dhe marrjes së provave, që mund të lindin gjatë një procesi penal të trafikimit të mbetjeve. Këto çështje mund të përfshijnë përcjelljen e provave tek shërbimet mjeko-ligjore të juridiksioneve të huaja dhe pranueshmërinë e provave të marra nga agjencitë e huaja ligjzbatuese nëpërmjet ndihmës së ndërsjellë juridike dhe bashkëpunimit ndërkombëtar, provave të marra në bazë të hetimeve të përbashkëta dhe provave elektronike, duke përfshirë provat elektronike të siguruar nga ofrues shërbimesh në vende të tjera. Mbledhja e provave dhe hetimi për një vepër penale mund të jetë një sipërmarrje e kushtueshme që kërkon kohë. Është me rëndësi që prokurorët, autoritetet mjedisore, policia dhe autoritetet e tjera përkatëse (të tilla si Doganat, në rast të transportit të paligjshëm të mbetjeve përtej kufijve) të punojnë së bashku për të përcaktuar që në fillim llojin dhe rëndesën e shkeljes.

Teknikat e hetimit

Hetimet mund të jenë të natyrës administrative (p.sh. mbledhja e dokumenteve) ose fizike (p.sh. marrja e mostrave). Një sërë teknikash hetimore dhe mjetesh dixhitale mund të përdoren për të

mbledhur provat e nevojshme, të tilla si gjurmimi me GPS, sensorët në distancë dhe analiza e të dhënave të mëdha (*Big data*). Analiza mjeko-ligjore mund të përfshijë gjurmimin e tekstit, profilizimin e të dhënave, analizën e të dhënave financiare dhe analizën e rrjeteve sociale. Hetimet financiare duhet të jenë, gjithashtu, pjesë e hetimit të krimit të mbetjeve, të cilat jo vetëm që mund të japin më shumë informacion mbi përfitimet financiare prej veprës penale, por edhe mbi rastet e korrupsionit, mashtrimit apo pastrimit të parave. Taktikat më konvencionale do të përfshinin mbikqyrjen, përgjimet ose përdorimin e informatorëve.

Diapozitivë - Prezantimi në Power Point

Slide-Diapozitivi 1: Hetimi i krimit të mbetjeve

- Elementët përbërës
- Lloji i shkeljeve sipas rishikimit ligjor
- Pasojat e shkeljes dhe përmasat e dëmit në mjedis
- Përgjegjësia

Slide-Diapozitivi 2: Strategjia e procesit hetimor

- Kush është pjesë e ekipit?
- Çfarë ekspertize duhet?
- Çfarë duhet bërë me mbetjet në fjalë?
- Cilat teknika hetimore duhen zbatuar?
- A është e nevojshme të kërkonim Ndihmë Juridike të Ndërsjellë?

Slide-Diapozitivi 3: Elementët kryesorë

- Shkaku i hetimit
- Zinxhiri i provave

Pyetje vetëstudimore

- Cilat janë disa nga sfidat në zinxhirin e hetimit?
- Çfarë do të kishte ndikim në lejimin apo pranueshmërinë e provave?
- Si mund të përdoren informacionet nga OJQ-të si pjesë e një hetimi për krimin e mbetjeve?

Ushtrime, raste studimore, punë në grup

- Detyrë individuale: përfytyroni veten si drejtuesin e një ekipi hetimor, që është ngarkuar të hetojë një rast të hedhjes së strukturuar, të paligjshme të mbetjeve nga një kompani: përgatitni Terma Reference ose qasjen se si do ta ndërtoni dhe organizoni ekipin tuaj, si do ndani rolet dhe përgjegjësitë e secilit.

Materialet e kursit

Legjislacioni

- Akti i Këshillit, i datës 29 maj 2000, që përcakton në përputhje me nenin 34 të Traktatit për Bashkimin Evropian, Konventën për Ndihmën e Ndërsjellë në Çështjet Penale ndërmjet Shteteve Anëtare të Bashkimit Evropian

Materiale referuese

- UNEP, *Manuali i Udhëzimeve të Konventës së Bazelit mbi ndjekjen penale të trafikut të paligjshëm të mbetjeve të rrezikshme ose të tjera*, 2012, [UNEP-CHW-GUID-PUB-ProsecutorsManual.English.pdf](https://www.unep.org/ochwguidpub-prosecutorsmanual/english/pdf)
- Buczma, S.R. *Lufta kundër krimit të mbetjeve: sfida ligjore dhe praktike*. ERA Forum 21, 413–427 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00639-1>

- Eurojust, *Ekipet e Përbashkëta Hetimore, Joint investigation teams* | Eurojust | European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (europa.eu)
- Interpol, *Manuali i Hetimit Mjeko-Ligjor të Krimit të Ndotjes* – Vëllimi 1, 2014, <https://www.interpol.int/en/content/download/5170/file/INTERPOL%20Pollution%20Crime%20Forensic%20Investiation%20Manual%20-%20volume%201%20.pdf>
- Interpol, *Manuali i Hetimit Mjeko-Ligjor të Krimit të Ndotjes* – Vëllimi 2, 2014, <https://www.interpol.int/en/content/download/5171/file/INTERPOL%20Pollution%20Crime%20Forensic%20Investiation%20Manual%20-%20volume%202%20EN.pdf>

Tema 11: Vlerësimi i dëmeve, përlllogaritja e kostove dhe masat efektive rregulluese. Udhëzime mbi hetimin dhe dhënien e vendimeve.

Përshkrimi i temës: Veprimtaritë e paligjshme me mbetjet, mund të ndikojnë në mjedis, florë, faunë dhe shëndetin e njerëzve. Vlerësimi i prishjes apo dëmit mjedisor mund të jetë një hap i rëndësishëm i hetimit dhe ndjekjes penale. Matja dhe vlerësimi i ndikimit në mjedis dhe shëndetin e njerëzve, si dhe pasoja ekonomike e paligjshmërisë mund të ndihmojë në përcaktimin e nivelit të gjobëvënies dhe masave të përputhshme financiare për të rikuperuar dëmin e shkaktuar. Kjo temë do të identifikojë disa nga ato parametra që duhen marrë parasysh gjatë vlerësimit të dëmit, të tilla si kategorizimi i rrezikshmërisë së mbetjeve, ekspozimi dhe rreziqet. Më tej do të shtjellohet zbatimi i udhëzimeve të ndjekjes penale dhe dënimit, si dhe mundësitë e tjera veç gjyqimit, marrëveshjet për shtyrjen e ndjekjes penale, llojet e sanksioneve, si dhe faktorët rëndues e lehtësues.

Metodologjia

- Prezantimi në *Power Point*,
- Raste studimore,
- Diskutim.

Përmbledhje

Dënimet penale, civile ose administrative synojnë të bëjnë të mundur që të gjitha përfitimet ekonomike të realizuara nga shkelësi, si rrjedhojë e paligjshmërisë së kryer, të rikuperohen dhe që masat ndëshkuese të jenë në atë nivel që të parandalojnë shkelje të ngjashme, duke garantuar një trajtim të drejtë dhe të barabartë në mbarë komunitetin e rregulluar (*biznesi, agjencitë qeveritare dhe publike, individët*) dhe të nxisin zgjidhjen e shpejtë të problemeve mjedisore dhe masave ligjzbatuese.

Parimet kryesore për zbatimin dhe vendosjen e sanksioneve efektive dhe të përshtatshme mund të gjenden në Konventën e Bazelit, Direktivën Kuadër të Mbetjeve, Direktivën e Krimit Mjedisor, Rregulloren e Transportit të Mbetjeve dhe në legjislacionin kombëtar:

- Neni 4(4) i Konventës së Bazelit kërkon që Palët “të marrin masat e duhura ligjore, administrative, dhe të tjera, për të zbatuar dhe bërë të detyrueshme dispozitat e kësaj Konvente, duke përfshirë masat për parandalimin dhe ndëshkimin e sjelljeve që bien në kundërshtim me Konventën” dhe neni 9(5), që u kërkon Palëve të miratojnë ligje që parandalojnë dhe ndëshkojnë transportin e jashtëligjshëm të mbetjeve.
- Si neni 5 i Direktivës Kuadër të Mbetjeve 2008/99/KE dhe neni 50 i Rregullores së Transportit të Mbetjeve u kërkojnë shteteve anëtare që të miratojnë dënime “efektive, proporcionale dhe zbindëse”. Shteteve anëtare u kërkohet të njoftojnë BE-në në lidhje me “legjislacionin e tyre kombëtar, përsa i përket parandalimit dhe zbulimit të transportimeve të paligjshme dhe ndëshkimeve përkatëse për to”.
- Preambula e Direktivës për Krimin Mjedisor thotë se “për të arritur mbrojtjen efektive të mjedisit, vërehet një nevojë e veçantë për më shumë ndëshkime zbindëse për veprimtaritë

që shkaktojnë dëme në mjedis”. Më tej, ajo i bën jehonë nevojës që dënimet të jenë “efektive, proporcionale dhe zbindëse” në nenet 5 (individët) dhe 7 (personat juridikë).

Ndëshkrimet kanë 4 qëllime/rezultate kryesore:

1. Të ndalojnë shkeljet = të ndalojnë një veprimtari të paligjshme, në mënyrë që ajo të mos vazhdojë/ndodhë/përsëritet;
2. Të rikthejë në gjendjen para dëmtimit dhe/ose ndreqë = të ndreqë dëmin ose prishjen e shkaktuar në mjedis;
3. Të vendosë nën kontrollin rregullator = të ketë si synim të detyrojë një veprimtari të paligjshme të zhvillohet në përputhshmëri me ligjin;
4. Të ndëshkojë dhe/ose të pengojë = të ndëshkojë një shkelës dhe/ose të pengojë kryerjen e shkeljes së ardhshme.

Një kriter që mund të përdoret në përzgjedhjen e procedimit është përcaktimi i rëndesës së veprës penale, e kushtëzuar nga serioziteti i ndikimit dhe rreziku i ndikimit. Në rastin e shkeljeve të mbetjeve, shkeljet e lidhura me dokumentacionin shpesh mund të duken si shkelje me ndikim të vogël ose mesatar. Megjithatë, duhet të merret parasysh nëse shkelja e dokumentacionit ka qenë e qëllimshme apo e vullnetshme, dhe nëse shkelja nuk do të ishte identifikuar, a do të ishin hedhur mbetjet e paligjshme në një objekt të miratuar të menaxhimit të mbetjeve apo do të ishin hedhur në mënyrë të paligjshme, duke shkaktuar dëme të mëtejshme mjedisore. Një kriter i dytë mund të jetë sjellja e përgjithshme e shkelësit dhe një kriter tjetër mund të jetë përcaktimi i fajit të shkelësit. Disa vende kanë hartuar udhëzime mbi dhënien e dënimeve për shkeljet e mbetjeve, për të nxitur transparencën dhe trajtimin e barabartë.

Ky modul do të trajtojë imtësisht llogaritjen e gjobave ose përcaktimin e dënimit, duke marrë parasysh nivelin e dëmit mjedisor të shkaktuar nga shkelja dhe duke e përkthyer atë në vlerë monetare. Teksa nuk ka udhëzime të përbashkëta se si përlllogariten kostot e dëmit mjedisor, është një metodologji, e cila ka paraqitur disa pikëpamje mbi përlllogaritjen e dëmit të transportimit të paligjshëm të mbetjeve¹⁶. Rreziqet dhe ndikimi i lidhur me transportet e paligjshme transnacionale të mbetjeve ka të ngjarë të ndahet në 3 kategori:

1. Rreziqet dhe dëmet shëndetësore dhe mjedisore gjatë transportimit dhe administrimit të mbetjeve me përbërës të panjohur.
2. Rreziqet ose dëmet shëndetësore dhe mjedisore në destinacionin përfundimtar dhe që lidhen me depozitimin, rikuperimin ose riciklimin përfundimtar.
3. Humbjet ekonomike.

Metodologjia e *WasteForce* përqendrohet kryesisht në kategoritë 1 dhe 2, dhe merr parasysh rrezikshmërinë e mbetjeve, ekspozimin, kategorizimin apo karakteristikat e rrezikut, vlerësimin e rrezikut dhe vlerësimin e ndikimit në ciklin e jetës. Rezultati i vlerësimit mbi ndikimin në ciklin jetësor është një profil mjedisor i një produkti ose aktiviteti, që përmban një “listë pikësh” me efekte mjedisore. Profili mjedisor ose gjurma mjedisore tregon problemet më të mëdha mjedisore të shkaktuara nga një produkt dhe në cilën fazë(a) të ciklit jetësor shkaktohen këto probleme. Për të krijuar një gjurmë mjedisore për transportet e paligjshme të mbetjeve përdoren 16 kategoritë e vlerësimit të ndikimit të ciklit jetësor. Një kategori ndikimi njihet edhe si kategoria e pikës së mesme (mesatare) të ndikimit. Në një kategori të mesme të ndikimit, emetimet dhe çlirimi i një substance specifike janë mjaftueshëm të larta për të shkaktuar ndryshime në mjedisin natyror. Për emetimet dhe çlirimet më të larta janë përcaktuar 9 rrugë dëmtuese, të cilat çojnë në 3 lloje të dëmeve të shkaktuara në pikën fundore. Këto janë dëmtimi i shëndetit të njeriut (shprehur kryesisht

¹⁶ WasteForce Project, Environmental Damage – An Environmental Footprint for Illegal Waste Transports, 2020 - *Një gjurmë Mjedisore e Transportit të jashtëligjshëm të Mbetjeve*, 2020.

si vite të humbura të jetës, për shkak të një paaftësie shëndetësore (DALY)), dëmtimi i ekosistemeve (i shprehur si pjesë potencialisht e zhdukur e specieve (PDF) dhe dëmtimi i disponueshmërisë së burimeve.

Kjo qasje do të ilustruhet përmes një numër rastesh studimore.

Pyetje vetëstudimore

- Cilët do të ishin treguesit për të përcaktuar nivelin e dëmit të shkaktuar nga një shkelje dhe si do t'i kategorizonit ata?

Ushtrime, raste studimore, punë në grup

- Detyrë në grup: përcaktoni nivelin e gjobëvënies apo masës së përshtatshme financiare për të rikuperuar dëmin e shkaktuar në një rast imagjinar.
- Detyrë individuale: për të njëjtin rast imagjinar, përgatit një argumentim që nxjerr në pah disa faktorë rëndësues në këtë rast.

Materiale referuese:

- Projekti WasteForce, dëmtimi i mjedisit – *Një gjurmim Mjedisor i Transportit të jashtëligjshëm të Mbetjeve*, 2020, <https://www.wasteorceproject.eu/wp-content/uploads/2020/04/D2.3-WasteForce-Measuring-Environmental-D>
- EFFACE, *Si të kuptojmë dëmet e shkaktuara nga krimi mjedisor*, 2014 https://www.ecologic.eu/sites/default/files/news/2015/efface_3.1_final_report.pdf
- Agjencia e Mjedisit, *Projekti i Ndërhyrjeve dhe Vlerësimit të Krimin të Mbetjeve*, 2017, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/662841/Waste_crime_interventions_and_reluport
- Këshilli i Dënimeve në Mbretërinë e Bashkuar, *Udhëzues përkufizues për shkeljet mjedisore*, 2014, <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Environmental-offences-definitive-guideline-Web.pdf>
- ENPE, *Sanksionimi i krimin mjedisor* (WG4) Raporti përfundimtar, Vëzhgimet dhe rekomandimet kryesore 2016–2020, https://www.eufje.org/images/DocDivers/WG4_Y4_Final_Report_Def.pdf

Tema 12. Llojet e veprave penale kundër mjedisit (3 orë)

Përshkrimi i Temës: Kjo temë do të trajtojë çështje që lidhen me strukturimin e neneve të Kodit Penal që parashikojnë veprat penale kundër mjedisit si dhe ligjet të cilave u referohen këto norma. Gjithashtu, tema do të trajtojë çështje që lidhen me veprat penale mjedisore të parashikuara në Kodin Penal Shqiptar, duke u ndalur në marrëdhëniet juridike të mbrojtura. Mbrojtja e mjedisit zë një vend të veçantë në Kodin Penal, duke parashikuar shprehimisht veprat penale në këtë fushë në kreun IV, nenet 201-207/ç të tij. Ndërhyrjet e ligjvënësit shqiptar me karakter penal në mbrojtjen e mjedisit janë realizuar në varësi të zhvillimit ekonomik, industrial dhe teknologjik ndër vite. Fillimisht në Kodin Penal shumica e veprave penale kundër mjedisit parashikoheshin si kundërvajtje penale, ndërsa tashmë konsiderohen krime, për dënimin e të cilave parashikohen sanksione të rënda me burgim.

Këto ndryshime në ligjin penal do të trajtohen gjatë këtij kursi. Me ndërgjegjësimin progresiv për seriozitetin e rreziqeve për mjedisin që rrjedhin nga zhvillimi teknologjik dhe shkencor i pakontrolluar dhe i parregulluar, u identifikua nevoja për përgatitjen e një reagimi ndëshkues rigoroz dhe proporcional me rrezikshmërinë e dëmit të shkaktuar në mjedis nga ngjarjet makroskopike, të afta për të ndotur ose dëmtuar zona të tëra gjeografike të territorit në një mënyrë ose me prirje të pakthyeshme si dhe për të shkaktuar një shkelje të konsiderueshme të interesave

themelore ligjore kolektive si mjedisi dhe siguria publike. Gjatë zhvillimit të temës do të bëhet një analizë krahasuese ndërmjet dispozitave ligjore të Kodit Penal Shqiptar dhe legjislacionit ndërkombëtar, në lidhje me veprat penale mjedisore, për të kuptuar nivelin e harmonizimit të legjislacionit penal shqiptar me standardet ndërkombëtare (veçanërisht standardet evropiane). Tema i referohet edhe shembujve nga praktika gjyqësore e vendeve fqinje dhe e vendeve të Bashkimit Evropian.

Metodologjia

- Prezantim në Power Point,
- Raste studime,
- Punë në grupe,
- Debat.

Struktura dhe organizimi i modulit

Prezantim nga lektori

Diskutime, debate, ushtrime, detyra, punë të pavarur dhe në grup nën udhëzimin e lektorit

Fokusi kryesor i modulit

- Normat penale të bardha (ose referuese) dhe veprat penale kundër mjedisit.
- Veprat penale të rrezikut abstrakt dhe konfigurimi i veprave penale kundër mjedisit si vepra penale rreziku.
- Ndërhyrjet dhe risitë në legjislacionin penal shqiptar ndër vite në lidhje me veprat penale kundër mjedisit.
- Analiza e veprave penale kundër mjedisit sipas Kodit Penal aktual. Marrëdhëniet juridike të mbrojtura.
- Vepra të tjera penale që dëmtojnë ose rrezikojnë mjedisin.
- Ndikimi i zhvillimeve teknologjike në dëmtimin, por edhe në mbrojtjen e mjedisit.
- Krahasimi i së drejtës penale shqiptare me të drejtën evropiane në këtë fushë, me fokus propozimin për një Direktivë të re të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit që zëvendëson Direktivën 2008/99/KE.

Pyetje vetëstudimore

1. Cila është struktura e dispozitave penale që parashikojnë veprat penale kundër mjedisit?
2. Në cilat raste ato përbëjnë norma penale të përgjithshme ose referuese dhe kujt ligjeve të tjera iu referohen?
3. Cila është rëndësia e trajtimit të veprave penale kundër mjedisit si vepra penale rreziku?
4. Në cilat mënyra progresi teknologjik nxjerr vazhdimisht në dukje burime të reja rreziku dhe bashkë me të, metoda të mëtejshme dhe të papërcaktueshme për të sulmuar të mirën e mbrojtur mjedisore në formën e krimeve mjedisore dhe krimeve mjedisore kibernetike?
5. Cilat janë risitë e sjella në Kodin Penal aktual në lidhje me veprat penale kundër mjedisit dhe a janë ato të harmonizuara me legjislacionin evropian?
6. Cilat janë të metat e dispozitave të Kodit Penal në lidhje me veprat kundër mjedisit në krahasim me legjislacionin evropian në këtë fushë?
7. Çfarë ndryshimesh nevojiten për të siguruar që ligji penal i brendshëm të jetë plotësisht i përputhur me legjislacionin ndërkombëtar?

Ushtrime, debat dhe punë e pavarur në grupe

Detyrë që ndërlikohet me legjislacionin e BE-së.

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën: Cilat janë vështirësitë praktike për dënimin e autorit nëse veprat penale kundër mjedisit do të parashikoheshin vetëm si vepra penale materiale?

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën: Cilat janë problemet e formulimit të dispozitave të Kodit Penal lidhur me veprat penale mjedisore në lidhje me parimin e taksativitetit dhe të përcaktimit të qartë që duhet të ketë ligji penal?

Rast praktik (rast studimor): - Cass. Kodi Penal i Italisë, Seksioni III, vendim 21 shtator 2016 (dep. 3 nëntor 2016), n. 46170.

Në këtë vendim, Kasacioni italian merret për herë të parë me krimin e ndotjes së mjedisit (neni 452-bis i Kodit Penal Italian), duke dhënë sqarime të rëndësishme lidhur me kërkesat kryesore të çështjes.

Rrethanat e faktit dhe ato procedurale

Projektuesi dhe drejtuesi i punimeve të gërmimit të një shtrati të detit, objekt i punimeve të bonifikimit, akuzohet për ndotje mjedisore, për mosrespektim të standardeve të projektimit, duke shkaktuar shpërndarje të sedimenteve në ujërat përreth me pasojë transportimin e lëndëve ndotëse në përmbajtjen e tyre (hidrokarbure dhe metale të rënda), duke shkaktuar, kështu, përkeqësim dhe dëmtim të konsiderueshëm të ujërave të Gjirit të La Spezia-s.

Gjykata e rishikimit, të cilës i ishte drejtuar i pandehuri, ka anuluar urdhrin e sekuestrimit të kantierit të ndërtimit, duke e cilësuar si inekzistent faktin e dëmtimit ose përkeqësimit të konsiderueshëm dhe të matshëm të ujërave. Në veçanti, sipas Gjykatës së La Spezia-s, turbullira e konstatuar e ujërave nuk ishte më e tillë dhe as ngordhja e midhjeve, e cila ka ndodhur në vitin 2015 dhe nuk është përsëritur që nga ajo kohë: në fakt, pakthyeshmëria e dëmit, i cili nuk ekziston në rastin konkret, do të duhej të nënkuptonte zhvlerësimin dhe përkeqësimin.

Vendimi në fjalë anulon vendimin e Gjykatës së Rishikimit të La Spezia-s, duke urdhëruar rigjykimin, duke e cilësuar si të pasaktë interpretimin e ngjarjes së përkeqësimit si dëm të pakthyeshëm në thelb, dhe në të njëjtën kohë ve ne dukje nevojën për një gjykim më të gjerë, duke mos u kufizuar vetëm në turbullirën dhe ngordhjen e midhjeve, por në ndikimin në strukturë (përbërje) dhe në funksionalitetin e ujrave si dhe të substancave toksike, kancerogjene dhe mutagjene të shpërndara ne menyre te paligjshme.

Pyetjet e drejtuara nga Gjykata e Kasacionit

Kasacioni përmbledh shkurtimisht kërkesat kryesore të çështjes, duke u fokusuar veçanërisht në nocionet e mëposhtme:

- a. sjellje abuzive;
- b. zhvlerësim dhe përkeqësim;
- c. rëndësia dhe matshmëria e dëmit.

Literatura

- Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, e ndryshuar.
- Ligji nr. 10 463/2011, “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”, i ndryshuar.
- Ligji nr. 8905, datë 6.6.2002, “Për mbrojtjen e mjedisit detar nga ndotja dhe dëmtimi”, i ndryshuar.
- Ligji nr. 10006, datë 23.10.2008 “Për mbrojtjen dhe ruajtjen e faunës së egër”, i ndryshuar.
- Ligji nr. 57/2020 “Për pyjet”.
- Ligji nr. 9587/2006 “Për mbrojtjen e biodiversitetit”, i ndryshuar.
- Ligji nr. 81/2017 “Për zonat e mbrojtura”.

- Ligji nr. 8216, datë 13.5.1997 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Konventën e Bazelit “Për kontrollin e lëvizjeve ndërkufitare të mjetëve të rrezikshme dhe asgjësimin e tyre””.

Tema 13: Subjektet e veprave penale kundër mjedisit. Përgjegjësia penale e personave juridikë. (2 orë)

Përshkrimi i temës: Në këtë temë do të trajtohen çështje që lidhen me analizën e subjekteve të veprave penale kundër mjedisit, të ndara në subjekte aktive dhe pasive, në dritën e dispozitave të Direktivës 2008/99/KE dhe të Kodit Penal. Analiza është bërë duke krahasuar legjislacionin evropian për mbrojtjen e mjedisit dhe mënyrën se si këto rregullime janë pasqyruar në legjislacionin e brendshëm. Tema përqendrohet në përgjegjësinë penale të personave juridikë, duke shqyrtuar llojet e veprave penale kundër mjedisit që kryhen kryesisht prej tyre. Trajtohen edhe elementet e organizimit të personit juridik për parandalimin e kryerjes së veprave penale, delegimi i funksioneve dhe përcaktimi i përgjegjësisë penale në këto raste.

Gjithashtu, bëhet një analizë e legjislacionit të brendshëm penal për sa i përket mundësisë që personat juridikë, autorë të veprave penale kundër mjedisit, të përgjigjen plotësisht për dëmet e shkaktuara ndaj kësaj të mire juridike. Analiza shtrihet drejt respektimit të parimit “ndotësi paguan”, me fokus të veçantë tek personat juridikë si autorë të veprave penale kundër mjedisit. Kjo analizë nuk kufizohet vetëm në të drejtën materiale, por edhe në mjetet ekzistuese procedurale që mundësojnë zbatimin e këtij parimi në praktikë. Synohet që përmes kësaj analize, gjatë zhvillimit të temës, të evidentohen mangësitë e legjislacionit dhe nevojat për përmirësimin e tij.

Metodologjia

- Prezantim në Power Point,
- Raste studime,
- Punë në grupe,
- Debat.

Struktura dhe organizimi i modulit

- Prezantim në Power Point,
- Raste studime,
- Punë në grupe,
- Debat.

Fokusi i modulit

- Subjektet e veprave penale kundër mjedisit sipas Direktivës 2008/99/EC;
- Identifikimi i subjekteve përgjegjës për veprat penale kundër mjedisit.
- Veprat penale kundër mjedisit të kryera nga personat fizikë.
- Veprat penale kundër mjedisit të kryera nga subjektet juridike (entet, kompanitë, etj.).
- Ndotja industriale.
- Depozitimi i substancave toksike të rrezikshme.
- Cilat janë shkaqet e kryerjes së veprave penale?
- Mbrojtja e parashikuar nga ligji për të luftuar veprat penale kundër mjedisit të kryera nga personat juridike.
- Kërcënimet mjedisore.
- Interesi ose përfitimi i personit juridik.
- Faji për shkak të mënyrës së organizimit.
- Modeli organizativ i personit juridik.

- Delegimi i funksioneve dhe nëndelegimi.
- Përgjegjësia penale e personave juridikë. Përgjegjësia penale e personave juridikë për krimet mjedisore sipas legjislacionit shqiptar duke i krahasuar me parimet e Bashkimit Evropian për marrjen e masave paraprake, parandalimin, korrigjimin në burim të dëmit të shkaktuar në mjedis dhe me parimin “ndotësi paguan”.
- Sanksionet dhe konfiskimi i përfitimit.
- Gjendja aktuale e legjislacionit penal shqiptar në lidhje me shpërblimin e dëmeve të shkaktuara nga veprat penale kundër mjedisit të kryera nga personat juridikë.
- Në cilë masë e siguron legjislacioni i brendshëm respektimin e parimit “ndotësi paguan” për personat juridikë që kryejnë vepra penale kundër mjedisit?
- Mjetet juridike për të vërtetuar dëmin e shkaktuar nga veprat penale kundër mjedisit të kryera nga persona juridikë për të siguruar kompensimin e dëmit të shkaktuar dhe kthimin në gjendjen e mëparshme, për aq sa është e mundur, gjatë fazës së gjykimit penal dhe ekzekutimit të vendimit.
- Subjektet pasive të krimeve mjedisore - shteti dhe organet territoriale.
- Subjektet pasive të krimeve mjedisore - shoqatat mjedisore.

Pyetje vetë-studimore

1. Si kanë ndikuar ndryshimet sociale të dekadave të fundit në përfshirjen e krimeve mjedisore brenda krimit të organizuar dhe krimit ekonomik?
2. Cilat janë veprat penale kryesore kundër mjedisit të kryera nga krimi i organizuar?
3. Si ndikojnë veprimet e ndryshme korruptive në lehtësimin e kryerjes së veprave penale kundër mjedisit?
4. A është i plotë legjislacioni penal për parandalimin dhe ndëshkimin e veprave penale kundër mjedisit në rastet kur kryerja e tyre lehtësohet nga krimi i organizuar apo korrupsioni?

Ushtrime, debat dhe punë e pavarur në grupe

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën:

Rrethanat rënduese mjedisore në çështjet ku përfshihet krimi i organizuar.

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën:

Trafikimi i materialeve me radioaktivitet të lartë dhe trafikimi i paligjshëm i mbetjeve.

Raste praktike studimore:

Rasti ILVA - Origjina e ILVA-s

Historia e ka rrënjët në procesin e industrializimit të Italisë në shekullin e kaluar, ku protagoniste prej vitesh ishte fabrika e çelikut Ilva. Fillimisht, Ilva lindi nga "bashkimi" midis kompanive kryesore që operonin në sektorin italian të hekurit dhe çelikut të fillimit të viteve 1900, që çoi, në vitin 1906, në krijimin e kompanisë "Anonymous" Ilva dhe disa vite më vonë, në 1911, të Konsorciumit Ilva, të cilit pjesëmarrësit i besuan menaxhimin e objekteve të tyre. Ky realitet industrial mbulonte të gjithë prodhimin kombëtar të gizes dhe 58% të atij të çelikut. Fillimi i Luftës së Parë Botërore dhe rritja e nevojës për produkte hekuri dhe çeliku, çuan në blerjen e kompanive të tjera të investuara nga Konsorciumi, por kriza e vitit 1920 dhe rënia e kërkesës dhe vlerave të aksioneve, bënë që Banka Tregtare Italiane (Comit), kreditori kryesor i Ilvës, të merrte pronësinë. Kriza e mëvonshme e vitit 1929 detyroi, nga ana tjetër, vetë Comit-in t'i besonte paketat e aksioneve të Ilvës fillimisht Sofindit dhe më pas IRI-së, e cila në 1934 u bë aksioneri kryesor i saj. Në korrik 1937, IRI krijoi Kompaninë Financiare Finsider Iron and Steel, e cila menaxhoi asetet e saj ekonomike deri në vitet 1960. Në periudhën e pasluftës, IRI dhe Finsider, në kuadrin e Planit Marshall, morën përsipër të riparonin humbjet dhe të rikonstruktin prodhimin e çelikut sipas

nevojave të reja të popullsisë dhe tregut, të lidhura me rindërtimin e ndërtesave dhe ecurinë e industrisë së automobilave. Në logjikën e kësaj faze zgjerimi, të frymëzuar nga ulja e kostove të prodhimit dhe modernizimi i impianteve, u ndërtua qendra e hekurit dhe çelikut e Tarantos. Në vitin 1961, bashkimi midis Ilva dhe Cornigliano, një tjetër kompani lider në Itali, çoi në krijimin e Italsider, e konsideruar në atë kohë ndër kompanitë e çelikut me potencialin më të madh të prodhimit në Evropë. Megjithatë, me krizën e tregut të vitit 1975, pritshmëritë e Finsider dhe Italsider, të angazhuar në përpjekjet për të dyfishuar vlerën ekonomike të uzinës së Tarantos, ranë. Kriza e mëtejshme e viteve 1980 imponoi gjithashtu një tkurrje drastike të prodhimit dhe punësimit, si dhe fillimin e privatizimit dhe likuidimit të shumë kompanive anëtare.

Në këtë fazë të “kthimit në sektorin privat”, fabrika e çelikut Cornigliano iu shit Cogea-s, nga e cila Grupi Riva mori shumicën e aksioneve. Pak vite më vonë, në vitin 1995, vetë Grupi Riva bleu të gjithë Ilva, duke marrë kështu një pozicion monopoli dhe lideri në industrinë italiane dhe evropiane të hekurit dhe çelikut. Në vitet 2000, legjislacioni komunitar, i frymëzuar nga logjika e “zhvillimit të qëndrueshëm” dhe ndjeshmëria në rritje e opinionit publik për çështjet mjedisore, solli “ndryshimin e klimës” rreth problemit të dëmtimit të dioksinës dhe emetimeve të benzo(a) të pirenit në atmosferë nga bimët në Gjenova dhe Taranto.

Çështja gjyqësore

Kjo “frymëmarrje”, e cila çoi në mbylljen e dyerve të uzinës së Genovas në vitin 2005 dhe sekuestrimin e asaj të Tarantos në vitin 2012, shënoi edhe fillimin e çështjes së gjatë dhe komplekse ligjore të Ilvës, ende në pritje dhe të pazgjidhur. Nisja e historisë lindi jo vetëm nga dyshimet për helmim me dioksinë që, në maj 2017, çoi në gjyqin “Svenduto Environment” para Gjykatës së Assizes të Tarantos, por, edhe më herët, nga vendimi i Gjykatës së Bashkimit Evropian, i datës 30 mars 2011, e cila dënoi Italinë për shkelje të ligjit komunitar, duke nisur një sërë hetimesh, gjyqesh dhe “reagimesh zinxhir”.

Gjykata e Luksemburgut

Sipas Gjykatës së Luksemburgut, Italia dështoi në përputhje me Direktivën 2008/1/EC për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes (Direktiva IPPC), e cila kërkon që aktivitetet industriale me potencial të lartë ndotës të miratojnë Autorizimin e Integruar Mjedisor (AIA), Direktivën 89 /391/EC, për sigurinë dhe shëndetin në vendin e punës (SSL) dhe Direktivën 2004/35/EC për përgjegjësinë mjedisore, bazuar në parimin "ndotësi paguan" i cili parashikon, për aktivitete të rrezikshme si prodhimi i çelikut, një përgjegjësi të supozuar të operatorit në rast aksidentesh.

Literatura

- Ligji nr. 9021, datë 6.3.2003, “Për aderimin në Konventën “Për Tregtinë Ndërkombëtare të Specieve të Rrezikuara të Florës dhe Faunës së Egër””.
- Ligji nr. 10277, datë 13.5.2010, “Për aderimin në Konventën e Roterdamit “Për procedurën e njoftimit të pëlqimit paraprak për disa kimikate dhe produkte të rrezikshme për mbrojtjen e bimëve në tregtinë ndërkombëtare””.
- Ligji nr. 162/2014, “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis”.
- Ligji nr. 7664, datë 21.01.1993 “Për mbrojtjen e mjedisit”.
- Ligji nr. 8934, datë 05.09.2002 “Për mbrojtjen e mjedisit”.
- Ligji nr. 10431, datë 06.09.2011 “Për mbrojtjen e mjedisit”.
- Ligji nr. 10 448, datë 14.7.2011 “Për lejet mjedisore”.
- Ligji nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis”.
- Ligji nr. 111/2012, “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.
- Ligji nr.7895, datë 27.1.1995, “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.

- Ligji nr. 9754, datë 14.6.2007, “Për përgjegjësinë penale të personave juridikë”.

Tema 14: Krimi i organizuar dhe krimi mjedisor. Korrupsioni mjedisor

Përshkrimi i temës: Kjo temë trajton çështje që kanë të bëjnë me kryerjen e veprave penale kundër mjedisit në kuadër të krimit të organizuar dhe krimit ekonomik, në aspektin penal dhe kriminologjik. Tema, gjithashtu, trajton çështje që kanë të bëjnë me ndikimin e veprave penale të korrupsionit në këtë kategori të veprave penale. Tema merr në shqyrtim veprat penale mjedisore të kryera nga krimi i organizuar si në rastin kur ato kryhen brenda territorit të shtetit, ashtu edhe në rastet e veprimtarisë kriminale ndërkufitare dhe transnacionale. Gjatë temës do të shqyrtohen elementet e së drejtës për informim dhe pjesëmarrjen e publikut në çështje që lidhen me të drejtën penale mjedisore, me fokus të veçantë kryerjen e veprave penale kundër mjedisit nga krimi i organizuar si dhe nga “jakat e bardha”. Parandalimi i krimeve mjedisore në aspektin penal dhe kriminologjik.

Metodologji

- Prezantim Power Point,
- Raste studimore,
- Punë në grupe,
- Debat.

Struktura dhe organizimi i modulit

- Prezantimi nga lektori
- Diskutime,
- Debat,
- Ushtrime,
- Detyra,
- Punë e pavarur individuale / në grupe nën udhëzimin e lektorit.

Fokusi i modulit

- Disa aspekte penale dhe kriminologjike lidhur me raportin ndërmjet krimit të organizuar, korrupsionit dhe veprave penale kundër mjedisit.
- Eko-crime si sektor i veçantë i krimit ekonomik.
- Organizimi i veprimtarive për kryerjen e krimeve mjedisore.
- Veprimtaria e organizuar ndërkufitare dhe transnacionale. Krimet mjedisore ndërkufitare, në këndvështrimin e standardeve ndërkombëtare për mbrojtjen e mjedisit.
- Krimi i organizuar dhe mbetjet e rrezikshme.
- Trafikimi i paligjshëm i mbetjeve.
- Djegia e paligjshme e mbetjeve.
- Veprimtaria e paautorizuar e menaxhimit të mbetjeve. Shoqëritë tregtare dhe menaxhimi i mbetjeve: mes ligjshmërisë dhe paligjshmërisë.
- Eko-mafiat dhe menaxhimi i paligjshëm i mbetjeve.
- Korrupsioni dhe veprat penale kundër mjedisit.
- E drejta e publikut për t'u informuar dhe për të marrë pjesë.
- Parandalimi i krimeve mjedisore.

Pyetje vetëstudimore

1. Si kanë ndikuar ndryshimet sociale të dekadave të fundit në përfshirjen e krimeve mjedisore brenda krimit të organizuar dhe krimit ekonomik?
2. Cilat janë veprat penale kryesore kundër mjedisit të kryera nga krimi i organizuar?
3. Si ndikojnë veprimet e ndryshme korruptive në lehtësimin e kryerjes së veprave penale kundër mjedisit?
4. A është i plotë legjislacioni penal për parandalimin dhe ndëshkimin e veprave penale kundër mjedisit në rastet kur kryerja e tyre lehtësohet nga krimi i organizuar apo korrupsioni?

Ushtrime, debat, punë në grup individuale:

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën: Rrethanat rënduese mjedisore në çështjet ku përfshihet krimi i organizuar.

Diskutim/debat/ushtrim dhe prezantim me gojë mbi temën: Trafikimi i materialeve me radioaktivitet të lartë dhe trafikimi i paligjshëm i mbetjeve.

Rast studimor praktik

Gjatë viteve '80, ndërgjegjësimi mbarëbotëror për efektet potencialisht të dëmshme të trafikimit të mbetjeve detyroi shumë vende të industrializuara të shtrëngonin rregullat e tyre të brendshme. Ligjet më të rrepta dhe rritja e prodhimit të mbetjeve të veçanta e shndërruan depozitimin e paligjshëm të mbetjeve në një biznes shumë fitimprurës. Në vitet '90, biznesi i paligjshëm i mbetjeve në Itali lulëzoi; muratoria e lirë, disa anëtarë të aparatit shtetëror dhe Camorra, krijuan një rrjet të fuqishëm për të asgjësuar miliona tonë mbeturina në vit, e cila 15 vjet më parë vlente më shumë se 7.5 miliardë euro në vit dhe shkaktoi një humbje për thesarin prej € 1 miliardë çdo vit dhe kjo në ditët e sotme vlen pothuajse 17 miliardë euro. Qarkullimi u dyfishua brenda 15 viteve.

U përdorën disa strategji për asgjësimin e paligjshëm të mbetjeve industriale, si a) hedhja e mbetjeve të rrezikshme direkt në fshatra, b) hedhja e mbetjeve të rrezikshme në gurore dhe kantiere të paligjshme të punëve publike infrastrukturore, c) djegia e mbetjeve të veçanta në fshatra dhe përgjatë rrugëve automobilistike, dhe d) përzierja e mbetjeve toksike me mbetjet shtëpiake për t'u hedhur në landfille dhe inceneratorë të ligjshëm. Campania u bë zona kryesore e synuar e strategjive të tilla dhe terreni më i madh i depozitimit të mbetjeve në Itali. Ndikimi i një biznesi të tillë ka qenë politikisht, ekonomikisht dhe ekologjikisht katastrofik për të gjithë rajonin. Në të vërtetë, edhe kur prokurorët u përpoqën të ndalonin lulëzimin e trafikut të mbetjeve duke mbyllur disa landfille për shkak të kushteve të tyre të pasigurta sanitare, pasoja kryesore e këtyre veprimeve rezultoi se nuk ishte në dëm të depozitimit të paligjshëm, por përkundrazi shkaktoi ndërprerjen e grumbullimit të mbetjeve urbane.

Zvogëlimi i kapacitetit të landfilleve dhe mungesa e një plani rajonal të menaxhimit të mbetjeve ishte justifikimi në vitin 1994 që qeveria qendrore të shpallte gjendjen e jashtëzakonshme për rajonin e Campania-s dhe t'ia delegonte menaxhimin e mbetjeve një Komisioneri ad hoc. Qeveria qendrore e fokusoi ndërhyrjen e saj autoritare në mbetjet urbane dhe hodhi poshtë tërësisht çështjen në rritje dhe problematike të hedhjes së paligjshme të mbetjeve të rrezikshme. Regjimi i gjendjes së jashtëzakonshme shkaktoi një rritje të konflikteve civile dhe lehtësoi përhapjen e bizneseve të Camorras, të cilat depërtuan edhe në menaxhimin e mbetjeve urbane. Rezultati ishte një krizë e demokracisë në Kampania. Vetëm me ringjalljen e lëvizjes lokale në bazë në vitin 2012, kur urgjenca e mbetjeve ishte shpallur e përfunduar tre vjet më parë, LoF u bë përsëri e dukshme. Termi Toka e Zjarrit u përdor për herë të parë në një dosje për të treguar disa zona të komunave Giugliano në Campania, Qualiano dhe Villaricca në provincën e Napolit ku, që nga vitet '80, mijëra ton mbetje toksike janë groposur dhe djegur.

Qytetarët italianë filluan të njiheshin me termin LoF pas publikimit të Savianos me titull Gomorrah, një best seller që përshkruan bizneset e Camorra si një kriminalitet i organizuar në

gjendje të krijojë një rrjet interesash të ekonomisë së zezë lokale dhe të luajë një rol kyç brenda ekonomisë italiane si dhe jashtë vendit. Në vitin 2007, një aktivist i Villaricca në Campania krijoi një faqe interneti të quajtur Toka e Zjarrit dhe, që atëherë, video të reja ngarkohen çdo ditë në këtë platformë shumë të njohur në internet që tregojnë kolona tymi toksik si rezultat i djegies së paligjshme. Aktualisht, janë regjistruar me teper se 800 pamje të tymit toksik. Vitet e fundit, disa komitete bazë u krijuan dhe shumë prej tyre u bashkuan në një koalicion social të quajtur Stop Biocide, i cili denoncon trafikun e paligjshëm të mbetjeve industriale në Campania, ndotjen në rritje të ajrit, akuiferëve, tokës dhe nëntokës dhe rritjen e rasteve të kancerit, sëmundjeve dhe vdekshmërisë në zonë. Zhurma rreth LoF shpërtheu pas një deklaratë nga informatori Carmine Schiavone, një ish-anetar i Camorra (ai ishte një bos i shquar i Casalesi, një nga klanet më të fuqishme të Campania).

Në vitin 2009 përfundoi programi i tij i mbrojtjes, i garantuar për të gjithë informatorët nga shteti italian. Që atëherë ai ka dhënë një sërë intervistash për gazetatat dhe transmetimet lokale dhe kombëtare. Bosi Casalesi zbuloi lidhjet mes politikanëve dhe mafies dhe foli për interesat ekonomike të familjes së tij dhe shumën e madhe të parave që ata fituan nga biznesi i paligjshëm i depozitimit të mbetjeve toksike.

Në çështjen Viktimat në “Toka e Zjarrit” analizohet roli i krimit të organizuar në lidhje me biznesin italian të trafikut të mbetjeve, i cili karakterizohet nga prania e shumë grupeve mafioze. Edhe pse krimi i organizuar luan një rol të rëndësishëm në trafikimin e paligjshëm të mbetjeve, ai nuk është i vetmi autor. Në fakt, edhe pse shpesh në domenin publik mbizotëron një këndvështrim i thjeshtuar sipas të cilit depozitimi i mbeturinave është vetëm për shkak të klaneve mafioze, një shpjegim më thelbësor i fenomenit jepet duke theksuar ndërveprimin midis llojeve të aktorëve (d.m.th. krimi i organizuar, biznesmenët, firmat dhe zyrtarët administrativë).

Ndërmarrjet e ligjshme pa lidhje me klane kriminale kanë një rol shumë të rëndësishëm në trafikun e paligjshëm të mbetjeve; ata përdorin krimin e organizuar për të asgjësuar mbetjet që prodhojnë, por shpesh përpiqen t'i heqin qafe ato drejtpërdrejt pa përdorur shërbimet e grupeve mafioze të krimit të organizuar. Edhe nëse opinioni publik stigmatizon krimin e organizuar për trafikun e paligjshëm të mbetjeve, korporatat shpesh kryejnë krime mjedisore të lidhura me mbetjet. Atraktiviteti i mbetjeve të trafikut ka të bëjë kryesisht me mundësitë jashtëzakonisht fitimprurëse që ofron biznesi dhe sanksionet shumë të buta që ligjet dhe ligjvënësit italianë kanë zbatuar për të luftuar këtë lloj krimi mjedisor. Kështu, rezultatet e para të çështjes për të ashtuquajturën “toka e zjarreve” ndihmojnë për të shpjeguar se ekziston një lidhje e qartë midis keqmenaxhimit të mbetjeve dhe krimit të organizuar, por, në të njëjtën kohë, roli i këtij të fundit nuk duhet mbivlerësuar. Përqendrimi vetëm në krimin e organizuar nuk do të ishte një politikë efektive; është thelbësore të përpiqemi të frenojmë interesat e subjekteve juridike me ndëshkime specifike për sjelljet e paligjshme të subjekteve juridike në trafikimin e mbetjeve.

Literatura/legjislacioni:

- Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, e ndryshuar.
- Ligji nr. 68/2012 “Për informacionin e konsumit të energjisë dhe burimeve të tjera të produkteve me ndikim në energji”.
- Ligj nr. 43/2015, datë 30.4.2015, “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar.
- Ligj nr. 102/2015, datë 23.9.2015, “Për sektorin e gazit natyror”.
- Ligj nr. 124/2015, datë 12.11.2015, “Për efikasitetin e energjisë”.
- Ligj nr. 116/2016, datë 10.11.2016, “Për performancën e energjisë së ndërtesave”.
- Ligj nr. 7/2017, “Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme”.
- Ligj nr. 10 463/2011, “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”, i ndryshuar.
- Ligj nr. 8905, datë 06.06.2002 “Për mbrojtjen e mjedisit detar nga ndotja dhe dëmtimi”, i ndryshuar.

- Ligj nr. 10006, datë 23.10.2008 “Për mbrojtjen dhe konservimin e faunës së egër”, i ndryshuar.
- Ligj nr.57/2020, “Për pyjet”.
- Ligj nr. 9587/2006, “Për mbrojtjen e biodiversitetit”, i ndryshuar.
- Ligj nr. 81/2017, “Për zonat e mbrojtura”.
- Ligj nr. 8216, datë 13.5.1997 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Konventën e Bazelit “Për kontrollin e lëvizjeve ndërkufitare të mbetjeve të rrezikshme dhe asgjësimin e tyre””.
- Ligj nr. 8294, datë 2.3.1998 “Për ratifikimin e Konventës së Bernës “Për ruajtjen e orës dhe faunës së egër dhe mjedisit natyror të Europës””.
- Ligj nr. 8556, datë 22.12.1999 “Për aderimin në Konventën e Kombeve të Bashkuara “Për të luftuar shkretëtirëzimin në ato vende që kanë kaluar thatësira serioze dhe/ose shkretëtirëzim, veçanërisht në Afrikë””.
- Ligj nr. 8672, datë 26.10.2000 “Për ratifikimin e Konventës së Aarhusit “Për të drejtën e publikut për të pasur informacion, për të marrë pjesë në vendimmarrje dhe për t’iu drejtuar gjykatës për çështjet e mjedisit””.
- Ligj nr. 9021, datë 6.3.2003 “Për aderimin në Konventën “Për tregtinë ndërkombëtare të llojeve të rrezikuara të florës dhe faunës së egër””.
- Ligj nr. 10277, datë 13.5.2010 “Për aderimin në Konventën e Roterdamit “Mbi procedurën e njoftimit të pëlqimit paraprak për disa kimikate dhe produkte të rrezikshme për mbrojtjen e bimëve në tregtinë ndërkombëtare””.
- Ligj Nr. 81/2017, “Për zonat e mbrojtura”.
- Ligj Nr. 162/2014, “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis”.
- Ligj nr. 7664, datë 21.01.1993, “Për mbrojtjen e mjedisit”
- Ligj nr. 8934, datë 05.09.2002, “Për mbrojtjen e mjedisit”
- Ligj nr. 10431, datë 09.06.2011, “Për mbrojtjen e mjedisit”.
- Ligj nr.10 448, datë 14.7.2011, “Për lejet e mjedisit”
- Ligj nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis”.
- Ligj nr. 111/2012, “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.
- Ligj Nr. 146/2014, “Për informimin dhe konsultimin publik”.
- Ligj Nr. 7895, datë 27.1.1995 “Kodi penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.
- Ligj nr.9754, datë 14.6.2007 “Për përgjegjësinë penale të personave juridikë”
- Ligj nr. 119/2014, datë 18.9.2014 “Për të drejtën e informimit”.

Rregulloret/Direktivat Evropiane:

- Direktiva 2000/60/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 23 tetor 2000, e cila përcakton një kuadër komunitar për veprim në fushën e politikës së ujit.
- Vendimi Kuadër i Këshillit 2002/584/JAI, i 13 qershorit 2002, mbi proceset evropiane të lëshimit të urdhër-arresteve dhe dorëzimit ndërmjet Shteteve Anëtare.
- Vendimi 1600/2002, i 22 korrikut 2002, i Parlamentit Evropian dhe i Këshillit për krijimin e Programit të Gjashtë të Veprimit Komunitar për Mjedisin.
- Vendimi kuadër 2003/80/JAI i Këshillit i datës 27 janar 2003, në lidhje me mbrojtjen e mjedisit përmes ligjit penal.
- Direktiva 2004/35/CE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 21 Prill 2004, mbi përgjegjësinë mjedisore në lidhje me parandalimin dhe riparimin e dëmeve mjedisore.
- Vendimi i Këshillit i datës 12 shkurt 2007, i cili përcakton për periudhën 2007-2013 programin specifik “Parandalimi dhe lufta kundër delikuencës”, integruar në programin e përgjithshëm për Sigurinë dhe mbrojtjen e lirive.

- Vendimi i Këshillit i datës 12 shkurt 2007, i cili përcakton për periudhën 2007-2013 programin specifik “Drejtësia Penale”, i integruar në programin e përgjithshëm “Të drejtat themelore dhe drejtësia” (2007/126/JAI).
- Direktiva 2008/99/CE e Parlamentit dhe e Këshillit e datës 19 nëntor 2008, në lidhje me mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjit penal.
- Vendimi 1386/2013/BE i Parlamentit Evropian dhe i Këshillit, datë 20 nëntor 2013, në lidhje me Programin e Përgjithshëm të Veprimit të Unionit në fushën e Mjedisit deri në vitin 2020 “Të jetosh mirë, duke respektuar kufijtë e planetit tonë” (Programi i Shtatë i Veprimit për Mjedisin).

Doktrina:

- AMARELLI G., *Krimet e reja mjedisore dhe përgjegjësia e organeve kolektive: një pritshmëri e madhe pjesërisht zhgënjyese*, Kasacioni Penal, fash. 1, 2016, DeJure;
- ANTOLISEI F., *Manual i së drejtës penale. Ligjet plotësuese II*, Milano, 1982, f. 421;
- BOVINO C., CODEBO' R., SCARCELLA A., *Ekokrite. Krimet e reja kundër mjedisit: ndryshimet në kodin penal të ligjit 68/2015*, Milano, 2015, f. 5-75;
- COSTA S., *Aktivitete të organizuara për trafikun e paligjshëm të mbetjeve, marrëdhëniet me shoqatat kriminale dhe shoqatat kriminale të tipit mafioz nën dritën e ligjit 136/2010, në “Manuali i ri i të drejtës dhe menaxhimit të 'mjedisit’” (nën kujdesin e) A PIEROBON*, 2012, f. 1589-1629;
- DE SANTIS G., *Krimi i “veprimtarisë së organizuar për trafikimin e paligjshëm të mbetjeve” në kuadër të reformës së shpallur të statutit penal të mjedisit*, Resp. civil. dhe paraardhëse, dosja 4, 2008, DeJure;
- DE VERO G., *Lidhja shkakësore dhe e drejta penale e rrezikut*, Riv. It.Drej.dhe Proc.Pen., fasc.2, 2016, f. 559;
- FIANDACA G., MUSCO E., *E drejta penale, pjesa e përgjithshme*, Bolonja, 2015, f. 150; 160-173; 575-579;
- FRANK N., LYNCH M. J., *Krimi Korporativ, Dhuna e Korporatave*, 1992, f. 119;
- KRÄMER L., *Manual i së drejtës mjedisore të komunitetit*, Milano, 2002, f. 2.;
- LINCENBERG G. S., KRAKOFF D. S., *Çështja e krimeve mjedisore: nga procedurat paraprake në udhëzimet e dënimit*, Çikago, 1999, f. 10-24;
- LYNCH M. J., BARRETT K. L., STRATESKY P. B., LONG M. A., JARRELL M.L. e të tjerë, *Krimi si ndotje? Shqetësimet teorike, të përkufizimeve dhe politikëbërjes në procesin e konceptimit të krimit si ndotje*, në *American Journal of Criminal Justice*, Louisville, 2015, f. 843-860;
- MANTOVANI F., *E Drejta Penale, Pjesa e Përgjithshme*, Padova, 2015, f. 839;
- PAYNE B. K., *Krimi i jakave të bardha: gjërat thelbësore*, Thousand Oaks, CA, 2017, f. 253-280;
- RAMACCI L., *Mbeturinat. Aktivitete të organizuara për trafikim të paligjshëm*, në www.lexambiente.it;
- RUGA RIVA C., *E Drejta Penale Mjedisore*, Giappichelli Ed., Torino, 2021, f. 1-130; 133-186; 195-207; 210-229; 239-275; 283-288.

Praktika gjyqësore

- Kas. Kodi Penal i Italisë, Seksioni III, dërguar. 21 shtator 2016 (dep. 3 nëntor 2016), n. 46170.
- Kort. Kushtetuese n. 58, 28.3.2018.
- “Toka e zjarreve” rast studimor.

- Kasacioni.Pen., S.U, i 24 Prillit 2014, n. 38343.
- Kasacioni. Pen., Seksioni III, 6 Shkurt 2014, n. 577.
- Kasacioni. Pen., Seksioni I, dërguar 23 Shkurt 2015, no. 7941.
- Kasacioni. Pen., Seksioni IV, Maj 17, 2006, no. 4675.
- Kasacioni. Pen., Seksioni I, 23 Shkurt 2015 n.7941.
- Kasacioni. Pen., Seksioni VI, 21 Janar 2014, n. 2659.
- Kasacioni Pen., Seksioni III, 22 Nëntor 2012, n. 1473.
- Kasacioni. Pen., Seksioni III, 16 Nëntor 2016, n. 48318 .
- Kasacioni Pen., Seksioni V, 4 Mars 2014 n. 10265.

Gjykata e Drejtësisë së BE-së, sek. III, 4 mars 2015, çështja C- 534/13.

Vlerësimi

Vlerësimi i lëndës të të drejtës së mjedisit:

Totali i pikëve të vlefshme për vlerësimin e kandidatëve për çdo lëndë në fund të vitit do të jetë:

1. 30 pikë do të jetë vlerësimi i vazhdueshëm;
2. 70 pikë do të vlerësohet provimi i lëndës.

Gjatë procesit të vlerësimit të vazhdueshëm, do të analizohen detyrat e kursit, esetë, projektet e dhëna për t'u përgatitur me shkrim, aktivizimi, oratoria apo logjika e arsyetimit në diskutimin interaktiv etj. Për vlerësimin përfundimtar do të përgatitet teza.

Ngarkesa studimore dhe mësimore

Në këtë seksion jepet totali i ngarkesës studimore. Avantazhi i paraqitjes së ngarkesës studimore në një seksion më vete është mundësia e koordinimit të të gjithë kurseve, për të parë ngarkesën totale studimore të kandidatëve. Normalisht, ngarkesa mësimore (pra ngarkesa e pedagogut) nuk pasqyrohet në programet mësimore. Kjo për faktin e thjeshtë se programi mësimor hartohet kryesisht për kandidatin. Ngarkesa mësimore e pedagogut është çështje administrative e institucionit.